

E-források

.....
tantárgy

Gyakorlati Oktatási Kézikönyve

Összeállította: Tóvári Judit

TÁMOP-4.1.1.F-13/1-2013-0009
Az Eszterházy Károly Főiskola területi tár-
sadalmi, gazdasági
szerepének fejlesztése:
Oktatás – Gyakorlat – Innováció

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFECTETÉS A JÖVŐBE

Tartalomjegyzék

I. A Gyakorlati Kézikönyv készítésének célja	3
II. Általános adatok	4
III. Az elméleti oktatás során elsajátított ismeretek	5
1. témakör: Metaadat-leíró eszközök és szabványok szerepe a gyűjteményi rendszerekben. A metaadatok típusai.....	5
2. témakör: A digitális források leíró adatai nemzeti és nemzetközi hálózatokban. Könyvtári és múzeumi szempontok	10
3. témakör: Az adatrepresentáció formális modelljei. A MARC 21 formátum, a Dublin Core és az XML jelölő nyelv.....	13
4. témakör: A névtér elemei, mint a forrás hozzáférési pontjai.	17
5. témakör: Metaadatsémák, ontológiák és a szemantikus web.	21
6. témakör: A nemzeti könyvtárak által használt metaadatok újrahasznosítása, a keresési modellek és megjelenítési technikák alkalmazása digitális archívumokban.	28
IV. A gyakorlati képzés	33
IV.1. Feladatprofil.....	33
IV.2. Tulajdonság-kompetencia profil.....	33
IV.3. A gyakorlati oktató	34
IV.4. A gyakorlati képzés rendszere	36
IV.4.1. A képzések részletes bemutatása	36
Bevezető foglalkozás (javasolt óraszám: 0,5 óra)	36
Az 1. témakör elsajátítása	36
A 2-3. témakör elsajátítása	41
A 4. témakör elsajátítása.....	48
Az 5. témakör elsajátítása	53
A 6. témakör elsajátítása.....	65
7. Befejező foglalkozás	76
IV.4.2. A gyakorlati képzés javasolt feladatai	77
V. Eredményprofil	82
V.1. Értékelés = 4.2.	82
V.2. Fejlesztendő területek.....	86
VI. Áttekintendő anyagok.....	86
VI.1. Ajánlott kiegészítő szakmai irodalom.....	86
VI.2. Az ágazat működését és tevékenységét befolyásoló jogszabályok	87
VI.3. Az adott vállalkozás áttekintendő dokumentumai	88
VI.4. Ajánlott honlapok (a honlapok utolsó megtekintése 2015. április 23.).....	88

I. A Gyakorlati Kézikönyv készítésének célja

Az Eszterházy Károly Főiskola képzésfejlesztésének egyik kiemelt célja, hogy fejlessze a különböző területeken zajló képzések gyakorlatorientált jellegét. Ennek megfelelően folyamatosan bővíti a gyakorlati képzésbe bevonni kívánt gyakorlati képzőhelyek körét. Emellett lényeges a meglévő képzések átalakítása oly módon, hogy a magas színvonalú elméleti képzés mellett a gyakorlati oktatás egyre nagyobb szerephez jusson, még hozzá úgy, hogy a gyakorlati oktatás jelentős része vagy egésze külső gyakorlati képzőhelyen történjen. Emellett fontos cél olyan új, korszerű képzések bevezetése, ahol már a tematika tervezése során kiindulópontként kezeljük a gyakorlatorientált szemléletmód alkalmazását.

A gyakorlati képzés korszerűsítéséhez jelen kézikönyv megalkotásával segítséget kívánunk nyújtani a gyakorlati képzőhelyek /hallgatói számára.

A Gyakorlati Kézikönyv tartalmazza az elméleti oktatás során tervezett oktatási anyag részletes leírását. Emellett **javaslatokat** fogalmaz meg a hallgatók számára arra vonatkozóan, hogy a gyakorlati oktatás során mely tevékenységeket milyen módszerrel lehet hatékonyan feldolgozni, megismerni, elsajátítani, illetve ellenőrizni.

A Kézikönyvben szereplő ötletek, bemutatott módszerek természetesen csak javaslatok, melyek kiegészíthetők, módosíthatók, korrigálhatók az adott gyakorlati oktatóhely specialitásaihoz, körülményeihez, elvárásaihoz igazodva.

A gyakorlati képzés során az ismeretek, készségek elsajátításához szükség esetén konzultáljon az elméleti tárgyat tanító kollégával, akinek elérhetőségét a Kézikönyv alapadatai tartalmazzák.

A gyakorlati képzőhelyekkel való kapcsolattartást állandó megbízott segíti az Eszterházy Károly Főiskola részéről, az ő nevét és elérhetőségét a **mellékelt dokumentumok** tartalmazzák.

Amennyiben jelen Kézikönyvvel, vagy a gyakorlati képzés bármely területével kapcsolatban észrevétele, kérése, megjegyzése van, azt megbízott kollégánk felé jelezze.

Bízunk abban, hogy együttműködésünk minden résztvevő fél számára sikeres lesz.

Jó munkát kívánunk!

Eger, 2015. április. hó 30.. nap

II. Általános adatok

Tárgy megnevezése:	E-források
Tárgy hallgatói (szakok megnevezése):	Digitálisarchívum-fejlesztő
Tárgy tantárgyi helye:	2. félév
Tárgyfelelős és elérhetősége:	Dr. Tóvári Judit e-mail: tovarij@ektf.hu mobil: 06309118005
Tárgy tanításába bevont oktató(k) és elérhetőség(ük):	Dr. Tóvári Judit e-mail: tovarij@ektf.hu mobil: 06309118005
Tárgy kredit száma:	3
Tárgy elméleti óraszám:	0/félév
Tárgy gyakorlati óraszám:	10/félév
Tárgy előtanulmányi feltétele(i):	nincs
Tárgy követelménye:	gyakorlati jegy
A tárgy célja és ismeretanyaga:	A kurzus célja, hogy a hallgatók megismerjék a metaadatok digitális kezelésének jelentőségét, technikai lehetőségeit és módszereit, valamint betekintést nyerjenek az elterjedt metaadat szabványok szerkezetébe és digitális archívumokban történő alkalmazásuk lehetőségeibe. A törzsképzés tárgyainak keretében tanult ismeretek alkalmazása gyűjteményi területen.
Kialakítandó kompetenciák Szakmai tudás:	<p>A hallgató megismeri a gyűjteményi rendszerben használatos metaadat fogalmát, kezelésének jelentőségét a digitális forrás azonosításában, keresésében, megőrzésében. Áttekintést kap a metaadatok kezelésének technikai lehetőségeiről és módszereiről, valamint betekintést nyer az elterjedt metaadat szabványokba, megismeri azok szerkezetét és digitális archívumokban történő alkalmazásuk lehetőségeit.</p> <p>Ismeri a digitális források leíró (a forrást reprezentáló) adatait, azok reprezentációját nemzeti és nemzetközi hálózatokban.</p> <p>A hallgató ismeri és elemezni tudja a nemzeti könyvtárak által használt metaadatok újrahasonosításának lehetőségeit, a keresési modelleket és megjelenítési technikákat, képes azok alkalmazására repozitóriumokban és digitális archívumokban. Ismeri az adatrepresentáció formális modelljeit, azok alkalmazhatóságát a gyűjteményi rendszerben és a szemantikus webben.</p> <p>Ismeri a gyűjteményi rendszer egyes elemeiben használt MARC formátumot, a Dublin Core elemeket, a CIDOC Conceptual Reference Modelt és a szemantikus web működésének keretrendszerét.</p>

Képességek:	<p>A hallgató az elméleti és módszertani ismereteinek felhasználásával képes a tudományos eredmények követésére, tények feltárására és elemzésére. Az információtechnikai eszközöket alkalmazni tudja a forráskutatás és adatelemzés során.</p> <p>Az elektronikus források feldolgozása során képes önálló álláspont kialakítására, a megfelelő metaadat-séma alkalmazására, az alapvető összefüggések feltárására, a folyamatokkal kapcsolatos javaslattételre. Képes felmérni a digitális gyűjtemények működési környezetét, az azt befolyásoló főbb jellemzőket.</p>
Attitűdök:	<p>A szolgáltatás kiváló minőségének a letéteményese, keresi a kihívásokat és meglátja az új lehetőségeket mind a könyvtáron belül, mind kívül, széles látókörrel rendelkezik, keresi a társakat és a szövetségeseket, kölcsonös tiszteleten és bizalmon alapuló környezetet teremt, hatásos kommunikációs gyakorlattal rendelkezik, a csapatmunkában képes másokkal együttműködni, kritikus módon tervez, képes fontossági sorrendet megállapítani, személyes munkavégzési gyakorlata alapján képes az új lehetőségek felfedezésére, felismeri a szakszerű hálózati munka és a szakmai szolidaritás értékeit, rugalmas és pozitív a hozzáállása a változások követéséhez.</p>

III. Az elméleti oktatás során elsajátított ismeretek

1. témakör: Metaadat-leíró eszközök és szabványok szerepe a gyűjteményi rendszerekben. A metaadatok típusai

1.1. A témakör oktatásának célja:

Az információs és kommunikációs technológia alkalmazása új forrástípusokat eredményezett. A hagyományos technikával előállított dokumentumok digitalizálásával létrejött, vagy az eredetileg is digitálisan született források repozitóriumokba, digitális archívumokba szervezésének, megtalálhatóságának egyik fontos eleme szabványos eljárások kialakítása a digitális művek azonosítására, leírására és weben (is) történő visszakereshetővé tételére. A digitális tartalom hálózati továbbításához szükség van hatékony és megbízható mechanizmusokra, amelyeket különféle metaadat-szabványok írnak le.

A témakör oktatásának célja a szabványosítási munka eredményeként létrejött normatív dokumentumok áttekintése.

1.2. Milyen probléma/feladat megoldásához nyújt segítséget a témakör?

A különböző gyűjteményi rendszerekben (könyvtárakban, múzeumokban, levéltárakban) eltérőek a megközelítések a leírás tárgyáról. A témakör tárgyalása során a hallgatók betekintést nyernek a legismertebb metaadat szabványok szerkezetébe, megismerkednek a metaadatok típusaival és repozitóriumokban, gyűjteményi rendszerekben történő alkalmazásuk lehetőségeivel.

1.3. Kompetencia-fejlesztési célok:

- megszerzi, szervezi és terjeszti az információt a megfelelő információs technológia használatával
- értékeli az információhasználat eredményeit és kutatásokat végez az információmenedzsment problémáinak a megoldására
- a megváltozott szükségletekre való válaszként folyamatosan fejleszti az információs szolgáltatásokat

1.4. A témakör részterületei:

Számos metaadat-séma létezik, a tanegység csak a legismertebbek gyűjteményi alkalmazásával foglalkozik. Ezek:

- Metaadat-leíró formátumok közül a MARC 21, a Dublin Core, a MODS
- Bibliográfiai adatelem típusú szabványok, az ISBD-k, RDA
- Digitális objektumok megőrzési szabványa, a PREMIS
- Adminisztrációs metaadat-szabvány, a METS (Metadata Encoding and Transmission Standard)
- Forrásleíró keretrendszer a weben történő információábrázolás céljára, az RDF (Resources Description Framework)
- Besorolási adatok névalakjai: a MSZ 3440-es szabványcsalád és a Metadata Authority Description Schema (MADS)
- A bibliográfiai rekordok funkcionális követelményei, az FRBR (Functional Requirement for Bibliographic Records)
- A besorolási rekordok funkcionális követelményei, a FRANAR (Functional Requirements of Authority Numbering and Records)
- CIDOC CRM (CIDOC Conceptual Reference Model)

Az XML jelölőnyelv gyűjteményi alkalmazásai.

A metaadatok típusai

- dokumentumot jellemző bibliográfiai adatelem típusú metaadatok
- szemantikai jellegű metaadatok:
 - a) információs,
 - b) tárgyszói,
 - c) relációs,
- adminisztrációs metaadatok:
 - a) technikai jellegű adatok, mint például fájlformátum,
 - b) copyright, licencek,
 - c) forrásadat az eredeti példányról,
- szerkezeti metaadatok:
 - a) a digitális objektum belső szerkezeti kapcsolatait megőrző adatok,
 - b) hipertext hivatkozások beépítése,
- megőrzési metaadatok:
 - a) műszaki követelményeket rögzítő,
 - b) formátumváltások,
 - c) műszaki paraméterek, stb.

1.5. A témakör kulcsfogalmai (meghatározásaikkal):

Adat

lásd: elsődleges adat; leíró adat; metaadat

Authority data

Az egységesített besorolási adat (lásd azonosító metaadat) angol neve

DOI (Digital Object Identifier)

Interneten megjelenő adatállományok egyedi azonosítója, ami lehetővé teszi, hogy például egy cikk akkor is megtalálható legyen, ha az internet címe megváltozott. Ezt a <http://dx.doi.org/<DOI>> link segítségével éri el. Az MTA Könyvtár és Információs Központ szolgáltat DOI azonosítót a digitális objektumok számára.

Dublin Core

Forrásleíró szabályzat, amelynek metaadat-készlete alapként szolgál a távoli elérésű bibliográfiai források teljesebb körű bibliográfiai leírásához. A metaadat elemek beilleszthetők a MARC formátumú rekordokba, HTML-ben és XML-ben is címkézhetők.

Elsődleges adat

A dokumentum tulajdonságait leíró, magában a dokumentumban tárolt adat, például címe, szerzője, megjelenési adatai, stb.

FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records). Az FRBR modell (a bibliográfiai rekord funkcionális követelményei) 4 entitást különböztet meg művet, kiadást, megjelenési formát és példányt. Sorra veszi az entitások tulajdonságait, amelyeket a bibliográfiai rekordnak tartalmaznia kell. *Az FRBR művet azonosít.* A műnek vannak különféle kifejeződési formái (drámaszöveg, színdarab, film, opera, stb.). A kifejeződési formáknak vannak megjelenési formái, például modern szövegkiadás, fordítás stb.). A mű kifejeződési és megjelenési formái a konkrét példányok.

ISBD (International Standard Bibliographic Description)

Nemzetközi szabványcsalád, ami a dokumentumok leíró adatainak számbavételén keresztül lehetővé teszi azok azonosítását. *Az ISBD dokumentumot azonosít.* Megadja az adatelem fogalmát, a dokumentumon belüli forráshelyét és az adatokhoz tartozó egyezményes jeleket, amelyek értelmezik az adatot. Szabályozza azt az adatstruktúrát, amelyen keresztül egy dokumentum jellemezhető. Könyvtári katalógusok szerkesztésekor alkalmazott nemzetközi szabvány, amit a gépi katalogizálás során is alkalmaznak. Csak a a dokumentumot reprezentáló leíró adatokkal foglalkozik, a hozzáférési pontokkal (besorolási adatokkal) nem. Az ISBD formátuma gépi katalogizáláskor a MARC.

Leíró adat

A bibliográfiai forrás azonosítását, reprezentálását lehetővé tevő adat, a bibliográfiai leírás legkisebb egysége. (Például a szerző neve, a főcím, stb.)

MADS (Metadata Authority Description Schema)

Egységesített besorolási adatok XML sémájája

MARC (Machine Readable Cataloging)

Metaadat séma, a könyvtári katalogizálás géppel olvasható adatcsere-formátuma

Metaadat

A dokumentumok és egyéb entitások leírásához és azonosításához szükséges adatok sora, a keresési segédprogramok által használt információkat adnak az elsődleges adatról. A rekord visszakereshetőségét és a dokumentum megtalálását biztosító *metaadat* az egységesített besorolási adat, a tárgy-szó, a jelzetek (raktári, ETO).

Metaadat séma

Metaadatok rendszere, például a MARC 21, DC, MODS, METS, stb.

METS (Metadata Encoding and Transmission Standard)

XML sémát használó leíró, adminisztrációs és szerkezeti metaadatok szabványa. Támogatja a digitális megőrzést és a digitális könyvtárak közötti interoperabilitást.

MODS (Metadata Object Description Schema): A dokumentumot leíró adatok sémája, a Library of Congress fejlesztette ki a bibliográfiai elemek halmazának leírására. Nyelv alapú címkék helyett numerikus címkéket alkalmaz. A fogalmi ismertetőjegyek öröklődésével lehetővé teszi a MARC rekord kereshetőségét a szemantikus webben, ezért felhasználható a metaadatok szüretelésére. Alkalmos az eredeti forrás leírására XML-ben és a reprezentációra egyszerűsített MARCXML-ben, így felhasználó-orientáltabb, mint a teljes MARCXML séma. Elemkészlete a DC-nál gazdagabb.

Ugyanakkor vannak korlátai. Az eredeti MARC 21 rekord konvertálható ugyan MARC/MODS rekorddá, de visszaalakításkor adatvesztéssel kell számolni.

PREMIS

A digitális objektumok nemzetközi megőrzési szabványa

RDA (Resource Description and Access) forrásleírás és hozzáférés. Angol-amerikai katalogizálási szabályzat, aminek a célja, hogy a katalógusok könnyebben integrálódhassanak a szemantikus web világába. Különbség az ISBD-khez képest, hogy nem dokumentumtípusonként állapítja meg a szabályokat, hanem a bibliográfiai rekordok funkcionális követelményei (FRBR) szerint. Az ISBD-vel ellentétben, kitér a besorolási adatokra is. A gyakorlati megvalósulás még folyamatban van, formátuma valószínűleg az RDF lesz, mert MARC alapú könyvtári rendszerekben RDA alapon nem lehet katalogizálni. A rekord 040 \$e almezőjéből látszik, hogy RDA alapú a leírás. Új mezők MARC-hoz képest: 336, 337, 338 a hordozók leírására.

RDF (Resource Description Framework) a weben történő információábrázolás céljára készült forrásleíró keretrendszer

RIS (Research Information Systems): bibliográfiai fájlformátum, számos adatbázis, mint például a Science Direct, a SpringerLink, a Scopus, stb. RIS formátumban exportálja a keresési eredményeket. A RIS formátum főbb mezőkódjai:

- TY - dokumentumtípus
- A2 - második szerző
- AB - absztrakt (kivonat)
- AD - a szerző címe
- AU - szerző (author)
- CY - megjelenés helye
- DA - dátum
- DB - az adatbázis neve
- DO - digitális objektumok nazonosítója (Digital Object Identifier)
- DP - adatbázis tulajdonos (Database Provider)
- EP - befejező (utolsó)oldal száma
- J2 - folyóiratok betűszava
- KW - kulcsszó (Keyword)
- LA - nyelv
- M3 - a mű típusa
- N1 - megjegyzés
- PB - kiadó
- PY - megjelenés éve
- SN - ISBN/ISSN
- SP - kezdő oldalszám
- T1 - elsődleges cím
- T2 - másodlagos cím
- TA - fordító (Translated Author)
- TI - cím
- UR - URL
- VL - kötet

Szabványok

- MSZ 3424 bibliográfiai leírás szabványcsalád a dokumentumot leíró, a forrást reprezentáló formai adatok megállapításához.
- RDA
- RDF
- MSZ 3440 besorolási adatok egységesítésének szabványcsaládja (személynév, testületi név, földrajzi név, cím)
- MARC adatcsere formátum
- MODS metaadat-leíró szabvány
- FRANAR bibliográfiai modellkövetelmények
- FLANET besorolási modellkövetelmények

- ISAD/G anyagleírás (levéltári terület)
- ISAR (CPF) személy- és családnevek, testület azonosító leírása (levéltári terület)
- MoReq2 iratok modellkövetelményei (levéltári terület)
- CIDOC: ontológia alapú adatmodell szaktárgyszavak leírására múzeumi területen.

1.6. Ajánlott kiegészítő szakirodalom:

- 30/2014. (IV. 10.) EMMI rendelet az országos múzeum, az országos szakmúzeum, a nemzeti könyvtár, az országos szakkönyvtár és az állami egyetem könyvtárának kiemelt feladatairól.
<http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1400030.EMM>
- BÁNKI Zsolt: Adatmodell konstrukciók összehasonlítása : könyvtári rendszertől a múzeumi rendszerig. Networkshop konferencia, 2010.
<http://videotorium.hu/hu/recordings/details/745,Adatmodell_konstrukciok_osszehasonlitasa_-_Konyvtari_rendszertol_a_muzeumi_rendszerig?start=0h22m23s. [2015. április 3.]
- Dublin Core Metadata Initiative. <<http://dublincore.org/documents/dcmi-terms/#elements-description>> [2015. március 3.]
- Guidelines for using PREMIS with METS for exchange
<<http://www.loc.gov/standards/premis/guidelines-premismets.pdf>>
- HORVÁTH Tamás: RDA – új lehetőség a katalogizálásra.
<<http://www.omgk.hu/AH2014/4/rda-szemantikus-web-vass.htm>> [2015. április 8.]
- Joint Steering Committee: RDA [honlap]. <<http://www.rda-jsc.org/rda.html>>
- KSZ/2 Bibliográfiai leírás. Elektronikus dokumentumok / közreadja a Könyvtári és Szakirodalmi Tájékoztatási Szabványosítási Bizottság. - [Budapest] : OSZK, 2000.
- KSZ/4.1 HUNMARC. A bibliográfiai rekordok adatcseré formátuma / közreadja a Könyvtári és Szakirodalmi Tájékoztatási Szabványosítási Bizottság. - [Budapest] : OSZK, 2002.
- MARC-MADS megfeleltetés: <<http://www.loc.gov/standards/mads/mads-mapping-1-0.html#name>>
- MARCXML Architecture. <http://www.loc.gov/standards/marcxml/> [2015. március 4.]
- McDONOUGH, JEROME P.: METS, Standardized Encoding for Digital Library Objects.
<<https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/177/METS.pdf?sequence=2>> [2015. április 8.]
- METS Reference Manual. <http://www.loc.gov/standards/mets/METSPrimerRevised.pdf> [2015. április 8.]
- Metadata Object Description Schema (MODS). <<http://loc.gov/standards/mods>> [2015. február 24.]
- RDA Toolkit. <<http://www.rdatoolkit.org/>> [2015. február 02.]
- UNESCO Institute for Information Technologies in Education: Digital Libraries in Education. Specialized Training Course. Study Guide. Moscow, 2006.** <<http://iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214563.pdf>>
- UNGVÁRY Rudolf: Gyűjteményi rendszerek metaadatai. Networkshop konferencia, 2010.
http://videotorium.hu/hu/recordings/details/743,Gyujtemenyi_rendszerek_metaadatai [2015. március 20.]
- W3C. Az RDF bevezető tankönyve. <<http://www.w3c.hu/forditasok/RDF/REC-rdf-primer-20040210.html>> [2015. március 29.]

2. témakör: A digitális források leíró adatai nemzeti és nemzetközi hálózatokban. Könyvtári és múzeumi szempontok

2.1. A témakör oktatásának célja:

Az információ rögzítésének módja számos bibliográfiai forrástípust eredményezett. E forrástípusoknak saját, egyedi vonásai alakultak ki, amelyek csak arra a bibliográfiai forrástípusra jellemzőek, és megkülönböztetik a többitől. Az elektronikus hozzáférésű bibliográfiai forrás képlékeny, változtatható, a különböző bibliográfiai források linkekkel összekapcsolhatók, fizikai, de nem szerzői jogi értelemben korlátlanul másolhatók. A példány fogalma sem olyan egyértelmű, mint a nyomtatott könyv esetében és vannak olyan sajátosságai, amelyek az elérhetőséget, megfoghatóságot, hiteliséget is érintik. A témakör oktatásának célja a digitális források ismérveinek számbavétele, azonosíthatóságuk biztosítása leíró adataikon keresztül. A hallgatók különböző típusú digitális archívumok gyakorlatán keresztül ismerkednek meg az elektronikus forrásokat feltáró metaadatok használatának gyakorlatával.

2.2. Milyen probléma/feladat megoldásához nyújt segítséget a témakör?

A szabványosítás nem képes követni a technológia gyors változásait, ezért az elektronikus dokumentumok bibliográfiai leírását szabályozó KSZ/2 szabályzat bár érvényben van, sok esetben nem alkalmazható elektronikus források leírására. A problémát a feldolgozónak meg kell oldani, szükség van az önálló gondolkodásra, az adatok értelmezésére és visszakereshetőségének biztosítására.

A tárgy segítséget nyújt az elektronikus források típusainak és jellemzőinek felismeréséhez, a bibliográfiai egység értelmezéséhez, az entitások attribútumainak meghatározásához és a fennálló bibliográfiai kapcsolatok felismeréséhez. A későbbi témakörök tárgyalásakor ismét visszatér a kapcsolatok kérdése, de a szemantikus web az adatkapcsolatok felismerését igényli, míg a könyvtári feldolgozás a rekordkapcsolatokra koncentrál.

Portálok, interaktív weblapok és részdokumentumaik, multimédiák, e-gyűjtemények bibliográfiai számbavételének lehetőségeihez is segítséget nyújt.

Az eredeti dokumentum és a digitalizált forrás jellemzőinek viszonya a digitális archívumok állományát képező digitalizált dokumentumok jellemzőinek leírásában. Összehasonlítás a hasonló kiadásban megjelent könyvek leírásának gyakorlatával.

2.3. Kompetencia-fejlesztési célok:

A hallgatók megismerik a digitális forrást leíró metaadatok kezelésének, adatbázisba szervezésének szabályait. Szakmai tudásuk képessé teszi őket a gyors technológiai változásokkal szükségszerűvé váló bibliográfiai számbavétel előírásainak felülvizsgálatára, a nemzetközi információcsere követelményeinek megfelelő változtatások kezdeményezésére és indoklására.

Képesek értelmezni a bibliográfiai forrást és azonosítani metaadatait. Elméleti ismereteinek felhasználásával képesek a nemzetközi eredmények követésére, az eredmények elemzésére, az önálló véleményalkotásra.

Fogékonyak a gyorsan változó technológiai környezet eszközeinek megismerésére és alkalmazására.

2.4. A témakör részterületei:

Az eredeti dokumentumtípus jellemzőinek tükröződése, illetve változásai a digitalizálással, az elektronikus bibliográfiai forrás jellegzetességei.

- napilap > dinamikus weblap
- folyóirat > a részegységenként archivált folyóirat és webhelyé vált folyóirat

- egyszerű szöveg > pdf dokumentum (például a fizikai jellemzők kérdése: mi lesz az eredet oldalszámozással)
- kép > digitalizált kép: mit írunk le: az eredeti kép jellemzőit, vagy a digitalizált forrásra jellemző adatokat, vagy mindkettőt?
- részdokumentumok problémái
- multimédia leírásának problémái

Az elektronikus bibliográfiai forrás típusai.

Az elektronikus dokumentumok leírásának szabványa, az ISBD/ER és magyar adaptációja, a KSZ/2.

A bibliográfiai egység és a fizikai egység fogalma, jellegzetességeinek tükrözése a leírásban.

A bibliográfiai adatok forrásai.

2.5. A témakör kulcsfogalmai (meghatározásaikkal):

Bibliográfiai adat

A dokumentum formai azonosítására szolgáló adat. Például a szerző neve, a dokumentum címe, a megjelenés helye, éve, a kiadó neve, stb.

Bibliográfiai egység – fizikai egység

A bibliográfiai leírás tárgya, a leírandó dokumentum adatainak összessége. (Például egy többkötetes könyv egy kötete, vagy egy fájl). A bibliográfiai egység egyúttal fizikai egység is, többnyire a mű fizikai hordozója. Távoli elérésű bibliográfiai források esetén a fizikai egység keretét a fájl adja.

Bibliográfiai forrás (bibliographic resource): valamely megjelenési forma vagy példány.

Bibliográfiai kapcsolat

Két vagy több dokumentum vagy mű egyenértékű vagy alárendeltségi kapcsolata. Ezt kifejezheti például az előzmény vagy a folytatás címe, közös főcímmel rendelkező dokumentum részdokumentumainak kapcsolata a főcímmel, stb.

Bibliográfiai rekord

A dokumentum formai és tartalmi adatait, a rekord hozzáférési pontjait géppel olvasható formában, mezőkbe és almezőkbe rendezve tartalmazó adatszerkezet, ami az elektronikus katalógus számára készül.

Bibliográfiai szint

A leírásnak a bibliográfiai egység megválasztásától (a leírás tárgyától) függő jellemzője. A leírás bibliográfiai szintje lehet monografikus, összefoglaló vagy analitikus.

Bibliográfiai tétel: valamely mű megjelenési formáját leíró és a vele kapcsolatban lévő művek és kifejezési formák hozzáférést biztosító adatok együttese a cédulakatalógusban. Az elektronikus katalógusban az ISBD alapú megjelenítési forma, amit egyes rendszerek cédulaformátumnak neveznek.

Főcím

Olyan szó, mondat, jel vagy kifejezés, amely a dokumentum tartalmára vonatkozik.

ISBD (International Standard Bibliographic Description): nemzetközi szabványcsalád, ami a dokumentumok leíró adatainak számbavételén keresztül lehetővé teszi azok azonosítását. Megadja az adatelem fogalmát, a dokumentumon belüli forráshelyét és az adatokhoz tartozó egyezményes jeleket, amelyek értelmezik az adatot. Szabályozza azt az adatstruktúrát, amelyen keresztül egy dokumentum jellemezhető. Könyvtári katalógusok szerkesztésekor alkalmazott nemzetközi szabvány, amit a gépi katalógizálás során is alkalmaznak.

ISBD/ER (International Standard Bibliographic Description/Electronic Resources))

Az elektronikus források bibliográfiai leírására alkotott nemzetközi szabályzat.

Közreadó

Olyan természetes vagy jogi személy, aki/amely a kiadvány szellemi tartalmáért felelős, ezért a leírásban a szerzőségi közlés része.

Közreműködő

Az a természetes vagy jogi személy, aki/amely a kiadvány tartalmának létrehozásában részt vesz és a szerzőhöz képest alárendelt, illetve járulékos szerepet tölt be.

Kulcs cím (key-title): valamely folytatódó dokumentum (információforrás) számára az ISSN hálózat által megállapított egyedi cím, amely elválaszthatatlanul összekapcsolódik annak ISSN-jével. A kulcs cím megegyezhet a főcímmel vagy az egyediség érdekében kiegészülhet olyan azonosító és/vagy minősítő elemekkel, mint amilyenek a testületi név, a megjelenés helye, a kiadásjelzés stb. (lásd ISSN Manual). [*Forrásdokumentum: ISBD (CR)*]

A leírás tárgya

Az a dokumentum (bibliográfiai egység), amelyről a leírás készül.

MARC (MACHINE-Readable Cataloging)

Géppel olvasható formátum. Katalogizálási szabvány. Az egyes országok betűkódjának hozzáadásával a nemzeti szabványt jelöli.

Mű A dokumentum szellemi tartalma.

OPAC (Online Public Access Catalog)

Nyilvános elérésű online katalógus, amelyben a felhasználó terminálon keresztül keres.

Periodikum L. időszaki kiadvány

Rekord

A dokumentum formai és tartalmi adatait géppel olvasható formában, mezőkbe és almezőkbe rendezve tartalmazó adatszerkezet, ami a rekord visszakereséséhez szükséges besorolási adatokat is tartalmazza.

Rendszó (heading) Lásd Hozzáférési pont

Tartalmi feltárás (subject cataloguing): a katalogizálási tevékenységnek a tárgy szerinti besorolási adatokat, tárgyszavakat és/vagy szakjelzeteket megállapító része. [*Forrásdokumentum: IME ICC*] Lásd még Leíró katalogizálás

Távoli elérésű bibliográfiai forrás

Olyan elektronikus bibliográfiai forrás, ami számítógépes hálózaton keresztül érhető el, ezért – a szolgáltató szerveren tárolt fájl kivételével - fizikai értelemben vett példányai nincsenek

Testület (corporate body): tulajdonnéven azonosított szervezet vagy személyek, illetve szervezetek csoportja, amelyek egységként működnek vagy működhetnek. [*Forrásdokumentum: módosított FRANAR, FRBR*]

Transzliteráció

Az átírásnak az a fajtája, amelyben az egyik írásrendszer minden betűjének a másik írásrendszerben mindig ugyanazon *betű* felel meg.

Transzszkripció

Az átírásnak az a fajtája, amelyben az egyik írásrendszer betűinek a másik írásrendszerben *hangzásuk szerinti* betű felel meg.

UAP (Universal Availability of Publications)

Kiadványok egyetemes hozzáférhetősége.

UBC

Universal Bibliographic Control.

2.6. Ajánlott kiegészítő szakirodalom:

IFLA. *A bibliográfiai tételek funkcionális követelményei.* Zárójelentés. Ford. Berke Barnabásné. <<http://oszk.hu/hun/szakmai/frbr/frbr.pdf>>

Tóvári Judit. Elektronikus dokumentumok feldolgozása. – Eger : EKF, 2011. http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0005_33_elektronikus_dokumentumok_pdf/adatok.html [2015. április 30.]>

3. témakör: Az adatrepresentáció formális modelljei. A MARC 21 formátum, a Dublin Core és az XML jelölő nyelv

3.1. A témakör oktatásának célja:

A hallgatók áttekintést kapnak a főleg könyvtári területen alkalmazott géppel olvasható csereformátum, a MARC és egy bármely tudományág területén alkalmazható, könnyen érthető forrás-leíró szabályzat, a Dublin Core elemeiről és az elemek beilleszthetőségéről a MARC 21 formátumba. Az adatelemek értelmezésének szükségessége és az ehhez használt XML.

3.2. Milyen probléma/feladat megoldásához nyújt segítséget a témakör?

A tanegység tanulása során a hallgatók megismerik a metaadatok kezelésének jelentőségét, technikai lehetőségeit és módszereit, valamint betekintést nyernek az elterjedt metaadat szabványok szerkezetébe és gyűjteményi rendszerekben történő alkalmazásuk lehetőségeibe.

Elősegíti annak megértését, hogy a DC metaadat-készlete kiinduló alapként szolgál a teljesebb körű forrásleírások elkészítéséhez, elősegíti az együttműködést, de önmagában nem jelent megoldást a leírt adat minden jelentésbeli és funkcionális követelményének azonosítására, viszont a metaadat elemek beilleszthetők a MARC formátumú rekordokba és XML-ben címkézhetők, így ezekkel a kiegészítésekkel teljesíthetők a bibliográfiai rekord funkcionális követelményei.

A MARC és a Dublin Core összehasonlítása lehetőséget ad a nyíltabb és zártabb könyvtári rendszerekben történő alkalmazások különbségeinek megértésére.

3.3. Kompetencia-fejlesztési célok:

A hallgatók megismerik a digitális forrást leíró metaadatok kezelésének, adatbázisba szervezésének szabályait. Szakmai tudásuk képessé teszi őket a gyors technológiai változásokkal szükségesszerűvé váló bibliográfiai számbavétel előírásainak felülvizsgálatára, a nemzetközi információcseré követelményeinek megfelelő változtatások kezdeményezésére és indoklására.

Képesek értelmezni a bibliográfiai forrást és azonosítani metaadatait. Elméleti ismereteinek felhasználásával képesek a nemzetközi eredmények követésére, az eredmények elemzésére, az önálló véleményalkotásra.

Fogékonyak a gyorsan változó technológiai környezet eszközeinek megismerésére és alkalmazására.

3.4. A témakör részterületei:

A bibliográfiai rekord részei, a MARC mezőstruktúrája. A bibliográfiai forrás azonosításához szükséges leíró mezők adatai és a rekord hozzáférési pontjai. A kapcsolati mezők.

Az ISBD-k alkalmazása a MARC 21 szabvány mezőstruktúrájában.

A bibliográfiai rekord funkcionális követelményei (FRBR). Entitások és tulajdonságaik tükrözése a bibliográfiai rekordban: 1. A szellemi tartalom (a mű és kifejezési formája) és a fizikai forma; 2. A tartalom létrehozásáért, a fizikai előállításért, terjesztésért, megőrzésért felelős személyek, testületek; 3. A szellemi tartalom tárgya, eseménye helye.

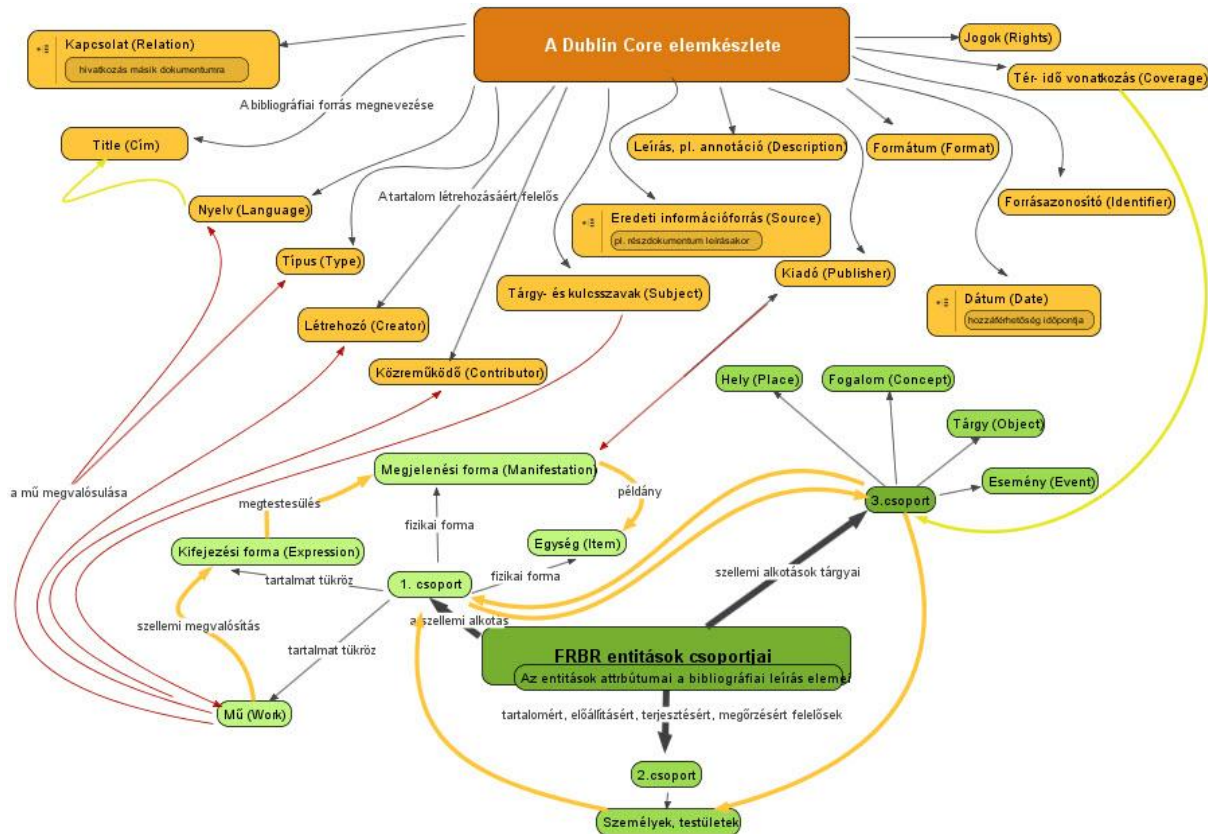
Az adatok leképezésének problémája MARC-ból Dublin –Core-ba és fordítva.

MARC 21 adatok XML struktúrában.

Az ISBD/ER (KSZ/2-2000), az ISBD/S (KSZ 3-2002) és a Dublin Core megfeleltethetősége a távoli elérésű bibliográfiai források leírására.

A MARC formátumú bibliográfiai rekord 5XX-as mezője. A MARC szabványok problematikája egyes dokumentumfajták egyediségének (például múzeumi tárgy, könyvtári dokumentumpéldány sajátosságai) leírásakor. Ennek illusztrálása a bibliográfiai rekord 5XX-as mezőjének vegyes tartalmával.

3.5. A témakör kulcsfogalmai (meghatározásaikkal):

A Dublin Core elemkészlete:

Cím (Title)

A dokumentumban szereplő szó, kifejezés vagy egyéb jelcsoport, amely a dokumentum megnevezésére szolgál.

Téma (Subject)

A dokumentum tartalmát leíró tárgyszavak, illetve kifejezések vagy osztályozási jelzetek.

Kiadó (Publisher)

Az a természetes vagy jogi személy, vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, aki/amely anyagi és/vagy irányítási, igazgatási felelősséget vállal a dokumentum nyilvánosságához közvetítéséért.

Dátum (Date)

A dokumentumhoz kapcsolódó *események* dátuma.

Típus (Type)

A dokumentum típusát, műfaját, általánosabb sajátosságait jelölő kifejezés.

Formátum (Format)

A dokumentum megjelenésének formája és megjelenítésének módja, eszköze.

Azonosító (Identifier)

A dokumentumot egyértelműen azonosító kód.

Létrehozó (Creator)

Az a természetes vagy jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, aki/amely a dokumentum vagy annak fő része szellemi tartalmának alkotója, aki/amely e tartalomért elsősorban felelős.

Forrás (Source)

Hivatkozás a leírt dokumentum forrásául szolgáló dokumentumra, például analitikus leírás esetén a forrásdokumentumra..

Nyelv(Language)

A dokumentumban előforduló szövegek nyelve.

Jogok (Rights)

Adatok a dokumentum felhasználásával kapcsolatos jogokról.

Tartalmi leírás (Description)

A dokumentum tartalmának összegző leírása.

Közreműködő (Contributor)

Az a természetes vagy jogi személy, vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, aki/amely a dokumentum szellemi tartalmának alkotásában részt vesz, és a létrehozóhoz képest alárendelt, illetve járulékos szerepet tölt be, illetve aki/amely a dokumentum valamely járulékos részének létrehozója.

Kapcsolat (Relation)

Hivatkozás a dokumentummal kapcsolatos másik dokumentumra.

Tér-idő vonatkozás (Coverage)

A dokumentum *tartalmának* térbeli vagy időbeli vonatkozásai.

Egyéb fogalmak:

Ágens (agent): az információforrás életrszakaszában szerepet játszó személy (szerző, kiadó, szobrász, szerkesztő, rendező stb.) vagy csoport (szervezet, társaság, könyvtár, zenekar, ország, államszövetség stb.) vagy automata (időjárásészlelő/regisztráló eszköz, fordítóprogram stb.). [*Forrásdokumentum: DCMI Agents Working Group, working definition*]¹

Lásd még Szerző, Létrehozó

Bibliográfiai egység (bibliographic unit)

Lásd Megjelenési forma

Bibliográfiai forrás (bibliographic resource): valamely megjelenési forma vagy példány.

Esemény (event): cselekmény vagy eset. [*Forrásdokumentum: FRANAR, FRBR*]

Fizikai forma (eredeti és helyettesítő megjelenési formák jellemzője) (physical format, an attribute of original and surrogate manifestations): hordozó vagy közvetítő eszköz, amelyen vagy amelyben egy mű kifejezési formáját közzétették (pl. könyv, CD, MP3, videokazetta, DVD, mikrofilm, digitális adatállomány, térkép, földgömb, kotta stb.) [*Forrásdokumentum: IME ICC*]

Fogalom (concept): elvont eszme vagy elképzelés [*Forrásdokumentum: FRANAR, FRBR*]

Folkszonómia: taggelés, címkézés, közösségi kategorizálás

FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Record) a bibliográfiai adatok elektronikus környezetben történő kezelését leíró dokumentum

Gyűjtemény (collection): 1. Két vagy több mű együttes közreadása. 2. Meghatározott intézmény által létrehozott vagy őrzött bibliográfiai források együttese. [*Forrásdokumentum: IME ICC*]

Hely (place): terület (térbeli hely). [*Forrásdokumentum: FRBR*]

Ismérv (attribute): az entitás jellemzője, amely lehet az entitás sajátja vagy külsőleg ráruházott jellemző. [*Forrásdokumentum: FRBR*]

Kifejezési forma (expression): valamely mű szellemi vagy művészi megvalósítása. [*Forrásdokumentum: FRANAR, FRBR*]

Konceptualizálás: valamely fogalom jelentéstartalmának meghatározása

MARC21 (MAchine-Readable Cataloging): A MARC szabványcsalád tagja, a gépi katalogizálás eszköze.

Metaadat: strukturált adatok az adatról. Metaadatok a dokumentum azonosítását lehetővé tevő leíró adatok, de a tárgyszó-indexek is e fogalomkörbe sorolhatók. Szemantikai szempontok megadásával pontosabbá teszik az információkeresést.

Mű (work): megkülönböztethető szellemi vagy művészi alkotás (azaz, szellemi vagy művészi tartalom). [*Forrásdokumentum: az IME ICC által módosított FRANAR, FRBR*]

Név (name): jel, jelek vagy szavak csoportja, amelyen az entitás ismert; magában foglal személyt, családot, testületet, objektumot, fogalmat, eseményt vagy helyet jelölő szavakat/karaktereket, illetve valamely műnek, kifejezési formának, megjelenési formának vagy példánynak adott címet.

[*Forrásdokumentum: az FRBR-ből, módosítva a FRANAR-ban*]

Lásd még Ellenőrzött névforma

Objektum (object): valamely anyagi dolog.[*Forrásdokumentum: FRBR*]

Példány (item): valamely megjelenési forma egyetlen példánya.

Személy (person): egyén által világra hozott, illetve egyén vagy csoport által örökbefogadott személyiség. [*Forrásdokumentum: az FRBR-ből, módosítva a FRANAR-ban*]

Szerző (author): szöveges mű szellemi vagy művészi tartalmáért felelős létrehozó. [*Forrásdokumentum: IME ICC*]

Lásd még Ágens, Létrehozó

3.6 Ajánlott kiegészítő szakirodalom:

DRÓTOS László. eleMEK : metaadat-kezelő rendszer digitális gyűjteményekhez. In: Tudományos és műszaki tájékoztatás, 2005. (52. évf.) 2. sz. 55-58. p.

Dublin Core Metadata Initiative. <<http://dublincore.org/documents/dcmi-terms/#elements-description>> [2015. március 3.]

IFLA. *A bibliográfiai tételek funkcionális követelményei.* Zárójelentés. Ford. Berke Barnabásné. <<http://oszk.hu/hun/szakmai/frbr/frbr.pdf>>

KSz/4.1 HUNMARC : a bibliográfiai rekordok adatsere formátuma.

<<http://ki.oszk.hu/sites/ki.oszk.hu/files/dokumentumok/hunmarc.pdf>>[2015. április 30,]

Library of Congress. Dublin Core to MARC Crosswalk.

<<http://www.loc.gov/marc/dccross.html>> [2015. február 3.]

LIBRARY OF CONGRESS. MARC to Dublin Core Crosswalk.

<<http://www.loc.gov/marc/marc2dc.html>> [2015. február 3.]

LIBRARY OF CONGRESS. MARC 21. <<http://www.loc.gov/marc/>>[2015. április 30.]

LIBRARY OF CONGRESS. MARC in XML. <<http://www.loc.gov/standards/marcxml>>[2015. április 30.]

LIBRARY OF CONGRESS. Understanding MARC. <<http://www.loc.gov/marc/umb/>>[2015. április 30.]

MAGYAR ELEKTRONIKUS KÖNYVTÁR. Dublin Core generátor. <<http://mek.oszk.hu/dc/>>[2015. március 31.]

TAKÁCS Margit. *A Dublin Core metaadat-rendszer könyvtári használata.* <<https://nws.niif.hu/ncd2006/docs/ehu/085.pdf>> [2015. január 30.]

TÓVÁRI Judit és SZABÓ Bálint: Metaadat tárolási technikák. – Eger : EKF, 2011. <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0005_32_metaadat_tarolas_pdf/adatok.html>[2015. április 30.]

4. témakör: A névtér elemei, mint a forrás hozzáférési pontjai.

4.1. A témakör oktatásának célja:

A névtér tulajdonnév és köznévtípusú elemei mind részei az adat visszakereshetőségének. A katalógusrekordok cseréjének megvalósíthatósága érdekében alakjukat nemzetközi megállapodás szabályozza, a szemantikus webben pedig azonosítóik felhasználása válik szükségessé. A lecke célja a névegyesítés szabályainak áttekintése, az utalói névalakok szerepének vizsgálata az adatok katalógusokban történő felhasználása esetén és az azonosítók jelentőségének felismerése az adat webben történő megjelenése szempontjából.

4.2. Milyen probléma/feladat megoldásához nyújt segítséget a témakör?

A nemzetközi adatsere sikeréhez, a források megtalálhatóságához elengedhetetlenül szükséges a rekordok hozzáférési pontjainak az elkészítése a nemzetközi megállapodásoknak megfelelő formában. A szabályok figyelmen kívül hagyása, az utalói névalakok nem megfelelő minőségben történő szerkesztése azt eredményezi, hogy a katalógusrekord nem lesz megtalálható. Ráirányítja a figyelmet a könyvtári katalógusok és a szemantikus webben való megjelenés követelményei közötti különbségre, az OCLC névtér-szolgáltatásának jelentőségére és a nevek, illetve azonosítóik nemzetközi kereshetőségére.

4.3. Kompetencia-fejlesztési célok:

A hallgató ismerje a források hozzáférhetőségét biztosító névtér-elemek szabványos szerkesztésének szabályait és ehhez legyen képes használni a megfelelő információs technológiákat.

Alkalmazza a megfelelő gyakorlati és menedzsment technikákat a legfelsőbb vezetéssel fenntartott kapcsolatokban – az információs szolgáltatások fontosságának az elismertetése érdekében.

Legyen képes speciális információs termékek fejlesztésére, az információhasználat eredményeinek értékelésére és kutatások végzésére.

4.4. A témakör részterületei:

A névtér elemeinek megjelenítése katalógusrekordokban MARC 21 formátumban

A besorolási rekordok indexállományai:

- személyek, családok, testületek neveinek kitüntetett névalakja
- fogalom, tárgy (objektum), esemény, hely
- mű, kifejezési forma, megjelenési forma, darab (példány), mint a mű tárgya.

A MARC 21 formátumú authority (besorolási) rekord szerkezete.

Utalások az authority (besorolási) rekordban.

Az authority (besorolási) rekord és a bibliográfiai rekord kapcsolata.

A kitüntetett névalakok megválasztása (MSZ 3423-as szabványcsalád előírásai).

A MARC 21 authority (besorolási) rekord formátuma és az OWL szerepe az információ webben történő kereshetőségében.

Az OCLC névtér-szolgáltatása, a Virtual International Authority File.

A Library of Congress authority állománya.

Az International Standard Name Identifier

4.5. A témakör kulcsfogalmai (meghatározásaikkal):

Ágens (agent): az információforrás életrajzában szerepet játszó személy (szerző, kiadó, szobrász, szerkesztő, rendező stb.) vagy csoport (szervezet, társaság, könyvtár, zenekar, ország, államszövetség stb.) vagy automata (időjárásészlelő/regisztráló eszköz, fordítóprogram stb.). [*Forrásdokumentum: DCMI Agents Working Group, working definition*]¹ Lásd még Szerző, Létrehozó

Authority állomány: egységesített névalakok rekordjainak állománya

Besorolási rekord (authority record): besorolási adatállományban lévő rekord, amelynek szervező eleme egy entitásról (agens, mű/kifejezési forma vagy tárgy) készített egységesített besorolási adat, abban a formában, ahogyan azt a felelős katalogizálási szervezet létrehozta. [*Forrásdokumentum: IME ICC*] Lásd még Hozzáférési pont, Egységesített besorolási adat, Ellenőrzött névforma

Beviteli formátum: a rekordszerkesztés során az adatok bevitelére szolgáló formátum, többnyire egy űrlap, aminek az előre definiált mezőibe kell bevinni az adatokat. Lásd még Megjelenítési formátum

Egységesített besorolási adat (authorized heading): valamely entitás hozzáférési pontja egységesített, ellenőrzött formában. [*Forrásdokumentum: IME ICC*] Lásd még Hozzáférési pont, Besorolási rekord, Név ellenőrzött formája

Egységesített cím (uniform title): 1. Valamely művet vagy kifejezési formát azonosító, a katalogizálás céljaira megállapított cím. Például: közös címek és megállapodásos címek használata gyűjtemények esetében, rendszavak megválasztása a rendezett megjelenítéshez és egyedi címek megállapítása az azonos című művek elkülönítésére. [*Forrásdokumentum: módosítva az AACR2-ből*] 2. Valamely szerzős vagy szerző nélküli mű különböző című megjelenési formáinak összekapcsolására/összerendezésére, a keresés/hozzáférés céljaira megválasztott cím egységesített formában. [*Forrásdokumentum: GARR*]

Ellenőrzött névforma (controlled form of name): az entitások meghatározott szabályok szerint leírt egységesített és attól eltérő névformái a besorolási rekordban, annak érdekében, hogy hozzáférhetővé tegyék a bibliográfiai és a besorolási rekordokat (más néven: ellenőrzött besorolási adat, egységesített besorolási adat vagy eltérő névváltozat). [*Forrásdokumentum: IME ICC*] Lásd még Hozzáférési pont, Egységesített besorolási adat, Besorolási rekord, Név

Esemény (event): cselekmény vagy eset. [*Forrásdokumentum: FRANAR, FRBR*]

Fizikai forma (eredeti és helyettesítő megjelenési formák jellemzője) (physical format, an attribute of original and surrogate manifestations): hordozó vagy közvetítő eszköz, amelyen vagy amelyben egy mű kifejezési formáját közzétették (pl. könyv, CD, MP3, videokazetta, DVD, mikrofilm, digitális adatállomány, térkép, földgömb, kotta stb.) [*Forrásdokumentum: IME ICC*]

Fogalom (concept): elvont eszme vagy elképzelés [*Forrásdokumentum: FRANAR, FRBR*]

FRAD (Functional Requirements for Authority Data). A besorolási adat funkcionális követelményei

Hely (place): terület (térbeli hely). [*Forrásdokumentum: FRBR*]

Hozzáférési pont (access point): név, kifejezés, kód stb., amelynél a bibliográfiai vagy besorolási rekord vagy utaló megtalálható. [*Forrásdokumentum: FRANAR*]

Ismérv (attribute): az entitás jellemzője, amely lehet az entitás sajátja vagy külsőleg ráruházott jellemző. [*Forrásdokumentum: FRBR*]

Kifejezési forma (expression): valamely mű szellemi vagy művészi megvalósítása. [*Forrásdokumentum: FRANAR, FRBR*]

MARC: Machine Readable Cataloging. Katalógusrekordok géppel olvasható csereformátuma

Név (name): jel, jelek vagy szavak csoportja, amelyen az entitás ismert; magában foglal személyt, családot, testületet, objektumot, fogalmat, eseményt vagy helyet jelölő szavakat/karaktereket, illetve valamely műnek, kifejezési formának, megjelenési formának vagy példánynak adott címet. [*Forrásdokumentum: az FRBR-ből, módosítva a FRANAR-ban*] Lásd még Ellenőrzött névforma

Objektum (object): valamely anyagi dolog. [*Forrásdokumentum: FRBR*]

OCLC (Online Computer Library Center): a csatlakozott könyvtárak számára szolgáltatásokat nyújtó szervezet. Elősegíti a világméretű együttműködést, a bibliográfiai adatok, a munka és a források megosztását. Kiemelkedő jelentőségű világméretű szolgáltatása a worldcat és a VIAF.

OWL: szerkezeti és háttér-információt megadó, RDF-en alapuló webontológia nyelv, ami lehetővé teszi a weben található dokumentumokban előforduló adatállományok közötti kapcsolatok jelölését. A SPARQL keresőnyelvvvel működik. Sémája:

- osztályokat és azok tulajdonságait definiálja,
- kijelentéseket tesz meghatározott egyedekről és tulajdonságaikról, következtetéseket enged osztályokról és egyedekről.

Rendszó: a besorolási adat első eleme

Személy (person): egyén által világra hozott, illetve egyén vagy csoport által örökbefogadott személyiség. [*Forrásdokumentum: az FRBR-ből, módosítva a FRANAR-ban*]

Szerző (author): szöveges mű szellemi vagy művészi tartalmáért felelős létrehozó. [*Forrásdokumentum: IME ICC*] Lásd még Ágens, Létrehozó

Tartalmi feltárás (subject cataloguing): a katalogizálási tevékenységnek a tárgy szerinti besorolási adatokat, tárgyszavakat és/vagy szakjelzeteket megállapító része. [*Forrásdokumentum: IME ICC*] Lásd még Leíró katalogizálás

Testület (corporate body): tulajdonnéven azonosított szervezet vagy személyek, illetve szervezetek csoportja, amelyek egységként működnek vagy működhetnek. [*Forrásdokumentum: módosított FRANAR, FRBR*]

VIAF (Virtual International Authority File): egységesített névalakok rekordjainak állománya, az OCLC szolgáltatása

4.6. Ajánlott kiegészítő szakirodalom:

DUDÁS Anikó. Az autorizálás a információs szervezés és –hozzáférés feladatkörében – definiálás és nemzetközi tapasztalatok. In: *Könyvtári Figyelő*, 52. évf. 4. sz. (2006). <<http://www.ki.oszk.hu/kf/kfarchiv/2006/4/dudas.html#top>> [2015. január 18.]

Getty Research Institute: Getty Vocabularies.

<http://www.getty.edu/research/tools/vocabularies/index.html>

IFLA. Functional Requirements for Authority Data. (FRANAR). Draft. 2007. 04.01. <<http://www.ifla.org.sg/VII/d4/Franar-ConceptualModel-2ndReview.pdf>>

International Standard Name Identifier

<<https://www.wikidata.org/wiki/Property:P213>>

MARC 21 Format for Authority Data. URL: <<http://www.loc.gov/marc/authority/ecadhome.html>>

[2015. január 18.]

Névtér-alapfogalmak. <http://syi.hu/ns/concepts.html>

SZAKADÁT István: Tudásszervezési rendszerek. – In: Egyben az egész – egytől egyig. <http://mediaremix.hu/remix2/letolt/121_kos.pdf> [2015. április 30.]

TÓVÁRI Judit: Bibliográfiai adatfeldolgozás II. – Eger: EKF, 2011.

<http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0005_09_biblio_ii_pdf/adatok.htm 1 [2015. április 30.]

TÓVÁRI Judit és SZABÓ Bálint: Metaadat tárolási technikák. – Eger : EKF, 2011.
http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0005_32_metaadat_tarolas_pdf/adatok.html[2015. április 30.]

UNGVÁRY Rudolf. MARC 21/HUNMARC : a besorolási adatok metaadat-formátuma. - In: *Könyvtári figyelő*, ISSN 0023-3773. 20 = 56. évf. 1. sz. (2010). – p. 9-70.

UNGVÁRY Rudolf. A névtér mint kulturális szükséglet.
http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5673&issue_id=540

UNGVÁRY Rudolf: Tezaurusz és ontológia, avagy a fogalmi ismertetőjegyek generikus öröklődésének formalizálása. In: *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 51. (2004) 5., p. 175-191

UNGVÁRY Rudolf – VAJDA Erik: Könyvtári információkeresés.
<<http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/konyvtari/ch02s09.html>> [2015. január 18.]

UNGVÁRY Rudolf: A besorolási adatsere-formátum bővülése.
<http://videotorium.hu/hu/recordings/details/2850.A_besorolasi_adatsere-formatum_bovulese> [2015. január 18.]

UNGVÁRY Rudolf: A földrajzi névtér jellemzői.
http://videotorium.hu/hu/recordings/details/6179.A_foldrajzi_nevter_jellemzoi [2015. január 18.]

UNGVÁRY Rudolf: A névterek és az adatok tulajdonságai.
<http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5594&issue_id=535>

VIAF : Virtual International Authority File. <<http://www.oclc.org/viaf.en.html>>

Wikidata
<<https://www.wikidata.org/wiki/Q379621#sitelinks-wikipedia>>

5. témakör: Metaadatsémák, ontológiák és a szemantikus web.

5.1. A témakör oktatásának célja:

Az interneten folyamatosan keletkeznek hatalmas mennyiségben adatok, amelyeket nem elég csupán tárolni, hanem értelmezni is kell. A könyvtári katalógusok is géppel olvasható formátumban készülnek, az internetes keresőmotorok mégsem „látnak bele” ezekbe az információkereső eszközökbe egészen addig, ameddig nem történik meg a dokumentumokat leíró adatok értelmezése az adatok jellemzőinek megadásával, a metaadatokkal. Számos metaadat-séma ismert és a lekérdezésnek több módja van. A témakör oktatásának célja, hogy a 4. témakörben tárgyalt téma folytatásaként a hallgatók megértsék a szemantikus web működésének elveit és a névtér elemeinek kereshetőségi feltételeit a szemantikus weben. Ráirányítja a figyelmet az erőforrások jelentésbeli hasonlóságaira és különbözőségeire a könyvtári és a múzeumi rendszerben.

Könyvtári és múzeumi adatmodell-konstrukciók összehasonlítása. A hallgatók megismerik a múzeumi terület számára fejlesztett Conceptual Reference Model alapjait.

5.2. Milyen probléma/feladat megoldásához nyújt segítséget a témakör?

Segít megérteni az információ-feldolgozás reference-modellje és az objektum-orientált adatmodell, a metaadatolás könyvtári és múzeumi szükségletei közti különbséget.

5.3. Kompetencia-fejlesztési célok:

A kurzus végére a hallgató birtokában van a hozzáférhető és költséghatékony információs szolgáltatások fejlesztésére és szervezésére vonatkozó ismereteknek.

Felbecsüli az információs szükségleteket, kínálatokat, illetve azok típusait, képes érték-hozzáadott információs szolgáltatások tervezésére és közvetítésére.

Alkalmazza a megfelelő információs technológiákat.

Speciális információs termékeket fejleszt, különös tekintettel a digitális könyvtári szolgáltatásokra.

5.4. A témakör részterületei:

Ontológiák, tezauruszok, taxonómiák.

Az objektumorientált adatmodell (adat- és műveletmodell) jellemzői:

- az adatok absztrakt módon történő ábrázolása,
- tulajdonságok öröklődése az egyes szinteken lévő objektumok között (szülő-gyerek szint),
- utasítások értelmezése az objektumok saját előírásai szerint = többalakúság
- a sokszorosán összetett objektum-szerkezetek specifikációjának és az ezeken az objektumokon alkalmazható műveleteknek az egységbezárása.

A szemantikus web szintjei:

1. Szemantikai szint: a forrásleíró keretrendszer (RDF), amellyel az URI-vel azonosított erőforrások jelentései, a fogalmak relációi írhatók le és létrehozható egy-egy ismeretterület tudás-reprezentációja. A szerkezeti- és háttér-információk megadására szolgáló OWL (Web Ontology Language) szerepe.

Az RDF elemei:

- Subject (az alany, amiről/akiről az állítás szól, vagyis a leírásra kerülő „dolog”),
- Predicate (az alany tulajdonságait leíró állítás),
- Object (a tárgy= a tulajdonság értéke)

2. Szintaktikai szint: az XML (eXtensible Markup Language = Bővíthető jelölő nyelv) általános célú jelölő nyelv. Jelentősége a szöveges állományok kezelésében van. Az adatokhoz rendelt tartalomjelölőkön keresztül szerepet játszik a digitalizált állományok átörökítésében.

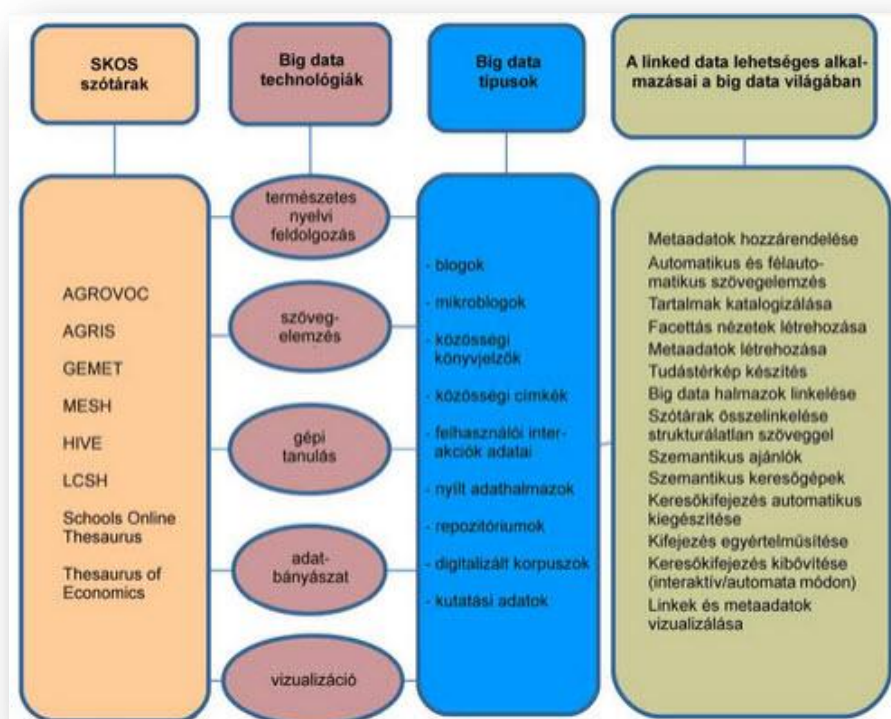
A tématerkép, vizualizáció.

A múzeumi terület számára fejlesztett Conceptual Reference Model (CIDOC CRM) és az FRBR harmonizációja.

A CIDOC CRM befolyása a szemantikus interoperabilitásra.

A Museumdat és a LIDO.

A SKOS specifikáció és a Linked Data alkalmazási területei¹:

5.5. A témakör kulcsfogalmai (meghatározásaikkal):

bibliográfiai ontológia leírja a bibliográfiai egységet a szemantikus webben RDF-ben. Felfogható, mint egy osztályozási ontológia, vagy egyszerűen csak, mint egy lehetőség magának a dokumentumnak az azonosítására; egy közös alap más bibliográfiai adatforrás konvertálására RDF/XML specifikációban.

bibo lásd bibliográfiai ontológia

¹ SHIRI, Ali: A linked data és a big data találkozása – a tudásszervezési rendszerek szempontjából. In: Tudományos és műszaki tájékoztatás. 61. évf. 7/8. sz. (2014). p. 305-308. <http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5933&issue_id=562>

CDWA Lite (Categories for the Description of Works of Art): egy XML forma OAI PMH adat aratáshoz. Művészeti és egyéb, ember által készített tárgyak leírására szolgál. Megkülönböztet indexelt (kereshető) és csak megjelenítésre szolgáló elemeket.

CIDOC CRM (CIDOC Conceptual Reference Model): a bibliográfiai adat mögöttes jelentéstanára, az entitás tulajdonság-értékére orientált modell, a híd szerepét kívánja betölteni a múzeumi, könyvtári, levéltári információcsere hatékonysága érdekében.

Delicious: webes tartalmak indexelésére létrehozott közösségi taggelési rendszer

EDM (Europeana Data Model)

FOAF (Friend-of-a-Friend). Géppel olvasható ontológia, amely alkalmas személyek adatainak, kapcsolatainak leírására.

A FOAF-kifejezések csoportjai:

- a) Core: emberek és társadalmi csoportok jellemzőinek leírása.
- b) Social Web: a web-alapú aktivitások leírására
- c) Linked Data

folkszonómia: szavak, fogalmak, kifejezések közösségi osztályozása (taggelése), kontrollálatlan szótár

FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records): a bibliográfiai rekord funkcionális követelményei.

kontrollált szótár: szavak, kifejezések, fogalmak egyértelműsített, ellenőrzött, fogalmi hierarchiát tükröző szótára.. A Kongresszusi Könyvtár tárgyszórendszere például egy kontrollált szótár. A kontrollált szótárak típusai:

- authority fájl
- taxonómia
- ETO
- tezaurusz
- ontológia

LCSH (Library of Congress Subject Headings): a Kongresszusi Könyvtár tárgyszórendszere, egy kontrollált szótár, eredetileg nem tezaurusznak tervezték. A Google Books Search is ezt használja.

LIDO (Light Information Describing Objects): webszüretelési séma, minden eseményt (létrehozás, gyűjtés, használat) önálló információs egységként kezel, leírja az ezekhez kapcsolódó adatokat és adatforrásokat, amiket egy kapcsolati – fogalmi hálóban kezel.

Liked Data: adatok, információk összekapcsolása a szemantikus weben az URI-k és az RDF használatával.

LOD (Linked Data Objects) felhő: <http://lod-cloud.net/versions/2014-08-30/lod-cloud.svg>. Ontológiák hálója.

Museumdat múzeumi metaadatok keresésére, visszanyerésére és publikációjára tervezett szabvány, egy XML alapú web-szüretelési formátum.

ontológia: fogalmaknak és a fogalmak között fennálló kapcsolatoknak a tudásreprezentációja, modellje. A *szakterületi ontológiák* szókinccsgyűjtemények, amelyek logikai kijelentésekkel bővített hierarchikus fogalmi rendszerben írják le az információs források tartalmát, amelyben a hierarchia jelenti az osztályozási rendszert, a hierarchia kifejezései pedig a tartalomra vonatkozó metaadatok. A szemantikai vonatkozásokkal nyújtanak többet a relációkról, mint a tezauruszok, úgy is mondhatjuk, hogy az ontológiák „bővített” tezauruszok (lásd ott).

A **szervezési ontológia** a források szerkezetét, formátumát az információ metamodelljét írja le.

Lásd még: bibliográfiai ontológia

OWL: szerkezeti és háttér-információt megadó, RDF-en alapuló webontológia nyelv, ami lehetővé teszi a weben található dokumentumokban előforduló adatállományok közötti kapcsolatok jelölését. A SPARQL keresőnyelvvvel működik. Sémája:

- osztályokat és azok tulajdonságait definiálja,
- kijelentéseket tesz meghatározott egyedekről és tulajdonságaikról,
- következtetéseket enged osztályokról és egyedekről.

OWL Lite: az OWL egyik alnyelve, amely osztályozási hierarchiakat és egyszerű korlátozásokat alkalmazó felhasználók számára készült

RDF (Resources Description Framework): forrásleíró keretrendszer, a szemantikus adatok XML alapú leírónyelve. URI-val jelölt objektumokról lehet vele állításokat megfogalmazni és közzétenni. Három összetevője:

- Resources (erőforrások)
- Properties (tulajdonságok)
- Statements (állítások)

RDFS (RDF schema) (Web Ontology Language) szerkezeti és háttérinformációt megadó nyelv

SPARQL (rekurzív akronímia: SPARQL Protocol And RDF Query Language): lekérdező nyelv

SKOS (Simple Knowledge Organization Systems): tudásszervezési rendszer, célja, hogy a könyvtári osztályozást és a szemantikus web-technológiákat egyesítse. Összeköti a tudásszervezési formákat (például a tezauruszokat) a linkelt adatokat tartalmazó digitális könyvtárakkal, repozitóriumokkal. Például a Library of Congress tárgyszórendszere (LCSH) SKOS formátumban linkelt adatforrásként is felhasználható.

taxonómia: az információforrásokot hasonlóságuk alapján csoportokba rendező osztályozási eszköz webes környezetben, amit ismeretprezentáció céljára használnak.

tezaurusz: az információkereső tezaurusz valamely ismeretterület természetes nyelven kifejezett fogalmainak szabályozott szótára, amelyben feltüntetik a legfontosabb fogalmi összefüggéseket. Olyan ellenőrzött szótár, ami indexelésre és információkeresésre használatos. Az online világban felveti az adatbázisok közötti kereshetőség problémáját. Lásd még: ontológia, taxonómia.

URI (Uniform Resource Identifier): egységes erőforrás-azonosító, ami lehetővé teszi, hogy a szemantikus web szintjei URI-k közötti kapcsolatok mentén működjenek.

5.6. Ajánlott kiegészítő szakirodalom:

BÁNKI Zsolt István és CSÁKI Zoltán: Terminológia-megfeleltető szoftver fejlesztése az AthenaPlus projektben. Kísérlet a többnyelvű visszakereshetőség megteremtésére szemantikus eszközökkel.

<http://videotorium.hu/hu/recordings/details/8557, Terminologia-megfelelteto_szoftver_fejlesztese_az_AthenaPlus_projektben._Kiserlet_a_tobbnyelvu_visszakere_shetoseg_megteremtesere_szemantikus_eszkozokkal>

Az előadás prezentációja:

http://ommik.hu/images/dokumentumok/2014_konf_eloadasok/Bnki%20zsolt.pdf [2015. április 23.]

BERGER Ágoston: Múzeumi aggregátor építése a Magyar Nemzeti Múzeumban : a projekt háttér-munkája.

- <http://ommik.hu/images/dokumentumok/2014_konf_eloadasok/Berger%20goston.pdf 2015. április 1.]
- BERNERS-LEE, T. – HANDLER, J. – LASSILA, O.: The Semantic Web. In: Scientific American, May 17. URL: <http://www.scientificamerican.com/article.cfm?id=the-semantic-web> [2013. január 20.]
- The Bibliographic Ontology [weblap]. <<http://bibliontology.com/>>
- BURKE, M.: The semantic web and the digital library. In: Aslib Proceedings: New Information Perspectives, 61. vol. 2009. 3. no. 316–322. p.
- DANCS Szabolcs: Kontrollált és nem kontrollált szótárak összekapcsolásának lehetőségei az LCSH és a Delicious példáján keresztül. In: Tudományos és Műszaki tájékoztatás. 57. évf. 10. sz. (2010). http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5381&issue_id=520
- DOERR, Martin: The CIDOC Conceptual Reference Module : an Ontological Approach to Semantic Interoperability of Metadata. *AI Magazine* Volume 24 Number 3 (Fall 2003) <<http://www.aaai.org/ojs/index.php/aimagazine/article/view/1720/1618>> [2015. április 28.]
- FEJES Ildikó és SIMON András: A múzeumi aggregációs központi szolgáltatás kiépítésének szakmai és technikai kérdései a Magyar Nemzeti Múzeumban. <http://videotorium.hu/hu/recordings/details/8411.A_Muzeumi_aggregacios_kozponti_szolgaltatas_kiepiteseinek_szakmai_es_technikai_kerdesei_a_Magyar_Nemzeti_Muzeumban> [2015. április 28.]
- FOAF Vocabulary Specification 0.99. Namespace Document 14 January 2014, Paddington Edition. <<http://xmlns.com/foaf/spec/>>
- Getty Vocabularies. <<http://www.getty.edu/research/tools/vocabularies/index.html>>
- FÜLÖP Csaba, KOVÁCS László és MICSIK András: Metaadatsémák nyilvántartása szemantikus web alapon. http://videotorium.hu/hu/recordings/details/882.Metaadatsemak_nyilvantartasa_szemantikus_web_alapon [2015. március 2.]
- FÜLÖP Csaba, KOVÁCS László és MICSIK András: Metaadatsémák és a szemantikus web : egységesítés és specializáció a metaadatok világában. http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=3648&issue_id=452 [2015. március 2.]
- GILL, Tony: Building semantic bridges between museums, libraries and archives : the CIDOC Conceptual Reference Model. In: First Monday, Vol. 9. no. 5. 2004. <http://journals.uic.edu/ojs/index.php/fm/article/view/1145/1065#g1> [2015. április 3.]
- HALLO, M-LUJAN-MORA, S.-TRUJILLO, J.: Transforming library catalogs into Linked Data.** <<http://library.iated.org/view/HALLO2014TRA>>
- HORVÁTH Péter: A folkszonómiák. In: Tudományos és műszaki tájékoztatás. 56. évf. 4. sz. (2009). <http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5120&issue_id=503>
- HORVÁTH Tibor: Tezauruszok, taxonómiák és ontológiák – etimológiai megjegyzés, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 2005, 11-12. szám URL: http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4223&issue_id=467
- HORVÁTH Zoltánné: Taxonómia : az egyezményes nyelvek szerepe és rokonságai : útközben a szemantikus webhez. In: Tudományos és műszaki tájékoztatás, 53. évfolyam 5. sz. (2006) <http://tmt.omikk.bme.hu/issue.html?issue_id=472>

International Council of Museums: What is LIDO. <http://network.icom.museum/cidoc/working-groups/lido/what-is-lido/> [2015. április 20.]

J. PAUL GETTY TRUST (THE GETTY): CDWA Lite: Specification for an XML Schema for Contributing Records via the OAI Harvesting Protocol.
<http://www.getty.edu/research/publications/electronic_publications/cdwa/cdwalite.pdf>

KOUTSOMITROPOULOS, Dimitrios A., SOLOMOU, Georgia D. és PAPTAEODOROU, Theodore S.: Metadata and Semantics in Digital Object Collections : a Case-Study on CIDOC-CRM and Dublin Core and a Prototype Implementation. Texas Digital Library. Vol 10, No 6 (2009)
<<https://journals.tdl.org/jodi/index.php/jodi/article/view/693/577>> [2015. április 28.]

KÖZTAURUSZ http://regi.oszk.hu/frame_hu.htm?hun/szakmai/tezausz/tezausz_index_hu.htm
tématérkép formátumban: <http://mekmester.oszk.hu:8080/ttm/tmv/index.html>

Library of Congress. Introduction to - - Subject Headings.
<<http://www.loc.gov/aba/publications/FreeLCSH/lcshintro.pdf>>

Library of Congress. [Subject Headings] : individual PDF files by beginning letter.
<http://www.loc.gov/aba/publications/FreeLCSH/freelcsh.html#About>

Linked Data : Connect Distributed Data across the Web. < <http://linkeddata.org/>>

LINKED DATA MODEL gráf. <<http://inkdroid.org/lod-graph/>> ; lásd még: <http://lod-cloud.net/versions/2014-08-30/lod-cloud.svg>.

Linked GeoData. <http://linkedgeodata.org/>

Linked Open Vocabularies.< <http://lov.okfn.org/dataset/lov>>

MARCUM, Deanna: Archives, Libraries, Museums: Coming Back Together? In: Information & Culture, Vol. 49, Nr. 1 (2014) p. 74-89.

MSZ 3418-87 Magyar nyelvű információkereső tezauszok szerkezete, részei és formái. Budapest, Magyar Szabványügyi Hivatal, 1987, 11 p.

ONTOLOGY. <http://semanticweb.org/wiki/Ontology#Ontologies_diagram 2014 <http://lod-cloud.net/> [2015. március 29.]

OWL 2 Web Ontology Language : RDF-based semantics. < <http://www.w3.org/TR/owl2-rdf-based-semantics/>>

SHIRI, Ali: A linked data és a big data találkozása – a tudásszervezési rendszerek szempontjából. In: Tudományos és műszaki tájékoztatás. 61. évf. 7/8. sz. (2014). p. 305-308. < http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5933&issue_id=562>

RDF Schema 1.1 : W3C recommendation 25 Februry 2014.
< <http://www.w3.org/TR/rdf-schema/>> [2015. március 20,]

TÓTH Máté: Könyvtárak a szemantikus web világában. In: Könyvtári figyelő. 2010. 3. sz. p. 413-438.

TARCSI Ádám, ABONYI-TÓTH Andor és HORVÁTH Győző: Szemantikus web, folkszonómia, taxonómia. In: *Trendkutatás módszerei és eszközei az interneten*.
<http://tarsadalinformatika.elte.hu/tananyagok/trendkutatasi/lecke4_lap1.html> [2015. március 30.]

A tezaurusz, mint "kisvilág". Az optimális fogalomelérés hálójá
http://videotorium.hu/hu/recordings/details/1851,A_tezaurusz_mint_kisvilag_.Az_optimalis_fogalomeleres_haloja [2015. március 1.]

UNESCO Thesaurus <http://databases.unesco.org/thesaurus/>

UNGVÁRY Rudolf: Ontológiák és könyvtárak.
http://videotorium.hu/hu/recordings/details/1040,Ontologiak_es_konyvtarak?start=0h17m17s
[2015. március 30.]

UNGVÁRY Rudolf: Köztaurusz és ontológiák csúcsfogalmai.
http://videotorium.hu/hu/recordings/details/1769,A_Koztaurusz_es_az_ontologiak_csucsfogalmi?start=0h6m42s [2015. március 1.]

UNGVÁRY Rudolf: Tezauruszkezelő programok és a RELEX.
<http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=1620&issue_id=26>

UNGVÁRY Rudolf, Király Péter és Szabó Gyula: A webes Relex. Szabadon használható névtér-, tezaurusz- és ontológiaszerkesztő rendszer.
<http://videotorium.hu/hu/recordings/details/4166,A_webes_Relex._Szabadon_hasznalható_névtér-_tezaurusz-_es_ontológiaszerkesztő_rendszer> [2015. március 1.]

Use of LIDO. <<http://network.icom.museum/cidoc/working-groups/lido/lido-community/use-of-lido/>>

YADAGIRI, N. – RAMESH, P.: *Semantic Web and the Libraries: an Overview*.<
<http://www.semantic-web-journal.net/sites/default/files/swj321.pdf>>

VISUALTHESAURUS <http://www.visualthesaurus.com/>

W3C. Az RDF bevezető tankönyve. <<http://www.w3c.hu/forditasok/RDF/REC-rdf-primer-20040210.html>> [2015. március 29.]

6. témakör: A nemzeti könyvtárak által használt metaadatok újrahasznosítása, a keresési modellek és megjelenítési technikák alkalmazása digitális archívumokban.

6.1. A témakör oktatásának célja:

Az Egyetemes Bibliográfiai Számbavétel (UBC) programjának eredeti célja a világ dokumentumtermésének teljességre törekvő számbavétele a nemzeti bibliográfiák összességén keresztül. Ennek a programnak a teljesíthetősége eredetileg is kétséges volt, az elektronikus dokumentumok – különösen a távoli elérésű források – terjedésével pedig majdhogynem lehetetlenné vált. Ettől függetlenül a nemzeti könyvtárak változatlan feladata maradt a patriotika irodalom számbavétele, aminek gyűjtéséhez az aggregáláson keresztül az egyre kifinomultabb szemantikus web-technológiák kínálnak pillanatnyi megoldást. Ezeket a technológiákat, metaadat-sémákat alkalmazzák a nemzeti könyvtárak, kialakítják saját ontológiáikat, teauruszaikat, az adatok fogalmi magyarázatain, értelmezésein keresztül lehetővé téve a web-szüretelést, metaadataik továbbítását digitális archívumokba. Világméretű közös keresőfelületek jönnek létre, amelyek bepillantást engednek a nemzeti kultúrákba.

Az IFLA szorgalmazza a bibliográfiai rekordok szabad felhasználását, megosztását, amihez szemantikai, strukturális és szintaktikai átjárhatóság, szabványok szükségesek.

A tanegység célja példákon keresztül ráirányítani a figyelmet erre az összetett feladatra és az egyes példák elemzésén keresztül elemezni a munka eredményességét.

6.2. Milyen probléma/feladat megoldásához nyújt segítséget a témakör?

A tanegység segít ráirányítani a figyelmet jelentős eredményeket felmutató könyvtárak, digitális gyűjtemények gyakorlatára. Segít megérteni az aggregálás fogalmát, jelentőségét és a fentiekkel összefüggésben betekintést nyújt nemzeti és európai szintű gyűjtemények, mint az Europeana gyakorlatába.

6.3. Kompetencia-fejlesztési célok:

- A hallgató rendelkezze jártassággal az információforrások területén, beleértve a kritikai kiértékelés és szűrés képességét is,
- legyen birtokában a hozzáférhető és költséghatékony információs szolgáltatások fejlesztésére és szervezésére vonatkozó ismereteknek,
- legyen képes felbecsülni az információs szükségleteket, kínálatokat, illetve azok típusait, információs szolgáltatások és termékek közvetítésére,
- megszerezni, szervezni és terjeszteni az információt a megfelelő információs technológia használatával,
- speciális információs termékeket fejleszteni a szervezeten belüli és kívüli használat céljára vagy egyedi igények szerint,
- értékelni az információhasználat eredményeit és kutatásokat végezni az információmenedzsment problémáinak a megoldására,
- a megváltozott szükségletekre való válaszként folyamatosan fejleszteni az információs szolgáltatásokat,
- a szolgáltatás kiváló minőségének a letéteményese
- keresi a kihívásokat és meglátja az új lehetőségeket mind a könyvtáron belül, mind kívül,
- széles látókörrel rendelkezik,
- keresi a társakat és a szövetségeket,
- hatásos kommunikációs gyakorlattal rendelkezik,
- a csapatmunkában képes másokkal együttműködni,
- kritikus módon tervez, képes fontossági sorrendet megállapítani,
- személyes munkavégzési gyakorlata alapján képes az új lehetőségek felfedezésére,

- felismeri a szakszerű hálózati munka és a szakmai együttműködés értékeit,
- rugalmasan és pozitívan áll hozzá a változások követéséhez.

6.4. A témakör részterületei:

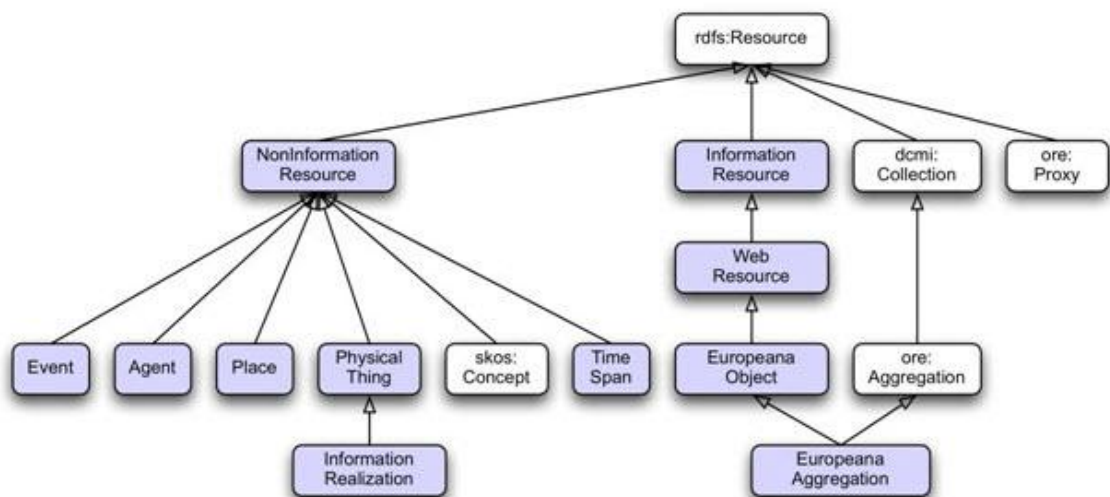
A Linked Open Data adatmodell alkalmazása a British Library, a Library of Congress és az Országos Széchényi Könyvtár gyakorlatában.

Az Europeana működése, az aggregálás. Az Europeana Semantic Elements.

Az Europeana adatmodell fő osztályaiban az Agent, Place, TimeSpan, Concept, Event és PhysicalThing entitások:

- ProvidedCHO az eredeti objektum leírására,
- WebResource az objektum digitális reprezentációjának leírására, és
- Aggregation, összekapcsolja a szolgáltatott források adatait és adatokat szolgáltat a leírás forrásáról.

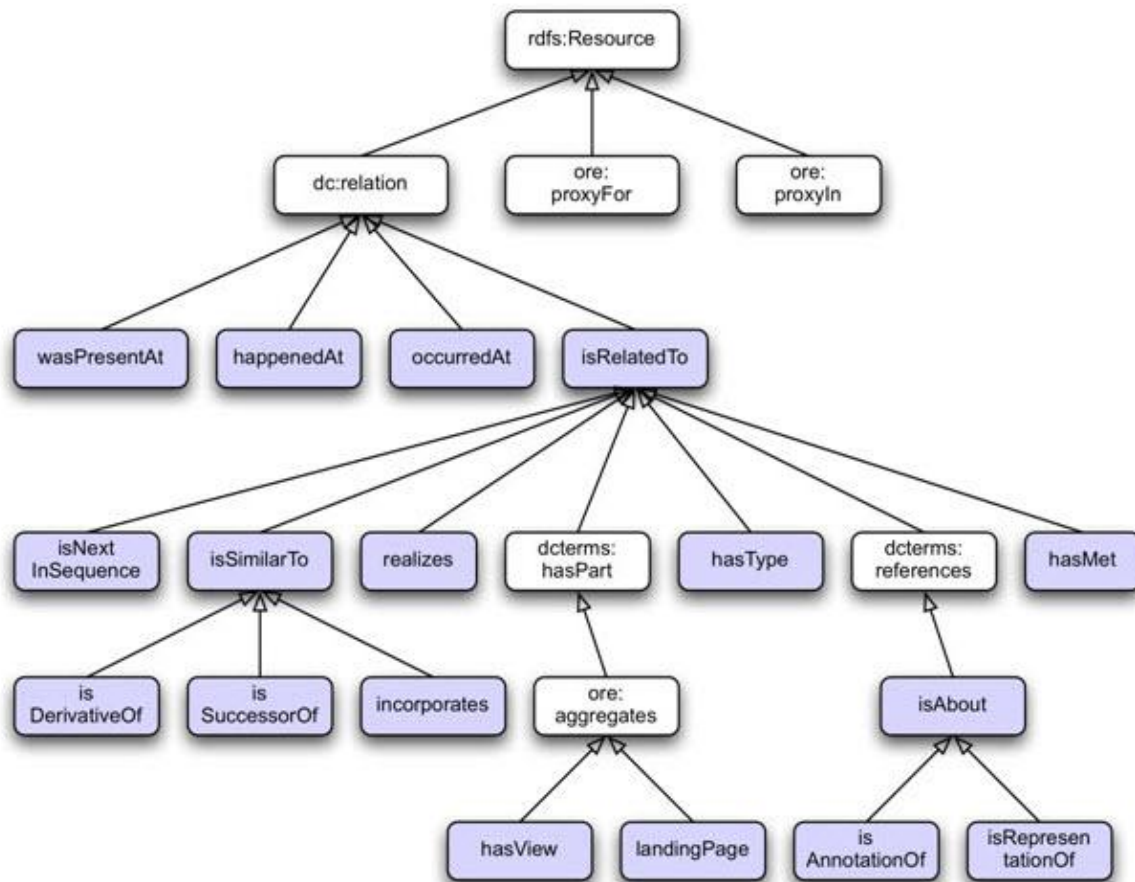
Europeana osztályhierarchia:

Az Europeana adatmodell (EDM) alapkonceptiója

- OAI ORE (Open Archives Initiative Object Reuse & Exchange) az objektumok metaadatainak újrahasznosítása digitális reprezentációkban,
- Dublin Core a leíró metaadatok számára,
- SKOS (Simple Knowledge Organization System)
- CIDOC-CRM az objektumok közötti kapcsolatok leírására
- RDF a különböző szolgáltatóktól származó szótárak együttes kezelésére, az interoperabilitás biztosítására.

Europeana tulajdonsághierarchia:

6.5. A témakör kulcsfogalmai (meghatározásaikkal):

DOI

Digital Object Identifier. Egyedi azonosító, hasonlóan a nyomtatott könyveket azonosító ISBN-hez.

Linked Open Data (LOD)

közzétett tartalmak strukturált adatai, amelyek lehetővé teszik, hogy a különböző reprezentációkban megjelenő tartalmak megtalálhatók legyenek és összekapcsolja az egymással összefüggő témákat. Ontológiák hálója.

LOD lásd Linked Open Data

6.6. Ajánlott kiegészítő szakirodalom:

BALÁZS László: Virtuális közös lekérdezés vagy valós központi adatbázis : A MOKKA és a KözEIKat technikai rendszerének összehasonlítása. Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. 57. évf. 2. sz. (2010)

BERNERS-LEE, Tim: Linked Data. <<http://www.w3.org/DesignIssues/LinkedData.html>> [2015. április 20.]

BRITISH LIBRARY. Collection Metadata. Data Services.

<<http://www.bl.uk/bibliographic/datafree.html#lod>> [2015. február 27.]

BRITISH LIBRARY. Collection Metadata. The British National Bibliography.

<<http://www.bl.uk/bibliographic/marcdownload.html>> [2015. február 27.]

BRITISH LIBRARY. Collection Metadata

<<http://www.bl.uk/bibliographic/datasamples.html>> [2015. február 27.]

British Library Data Model – Book

< <http://www.bl.uk/bibliographic/pdfs/bldatamodelbook.pdf>.

BRITISH LIBRARY. Data Model : Serials

<http://www.bl.uk/bibliographic/pdfs/bldatamodelserial.pdf>

British National Bibliography (BNB) - Linked Open Data. < <http://datahub.io/dataset/bluk-bnb>>

Dudás Anikó. Bibliográfia a digitális korban: IFLA 2012 elő-konferencia, Varsó. < http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5734&issue_id=545>

Europeana Semantic Elements Documentation. <<http://pro.europeana.eu/share-your-data/data-guidelines/ese-documentation>> [2015. április 25.]

Europeana Semantic Elements : specification and Guidelines,

<http://pro.europeana.eu/files/Europeana_Professional/Share_your_data/Technical_requirements/ESE_Documentation//Europeana%20Semantic%20Elements%20Specification%20and%20Guidelines%2014%20July%202013.pdf>

FARKAS Gábor Farkas: Régi magyar könyvek a hálón : tartalmak a digitális térben – digitális jelenlét.

<http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=19&ved=0CE0QFjAIOAo&url=http%3A%2F%2Fwww2.arcanum.hu%2Fhirek%2FFarkas.ppsx&ei=vNxEVaLODsyrU5S_gbgK&usg=AFQjCNEGRELanl_gti4zvCizFK7wTN_3MA&sig2=7pEpAGN3M0PbfJuQ4BU8ww&bvm=bv.92291466,d.d24>

FEJES Ildikó és SIMON András: A múzeumi aggregációs központi szolgáltatás kiépítésének szakmai és technikai kérdései a Magyar Nemzeti Múzeumban.

<http://videotorium.hu/hu/recordings/details/8411.A_Muzeumi_aggregacios_kozponti_szolgaltatas_kiepiteseinek_szakmai_es_technikai_kerdesei_a_Magyar_Nemzeti_Muzeumban> [2015. április 28.]

HORVÁTH Ádám: Linked Data at the National Széchényi Library.

<http://nektar.oszk.hu/w/images/0/04/LinkedDataAtNszl_06.pdf> [2015. április 25.]

IFLA Working Group on Guidelines for National Bibliographies: Guidelines for National Bibliographies in the Electronic Age. 2008.

<<http://archive.ifla.org/VII/s12/guidelines-national-bibliographies-electronic-age.pdf>> [2015. április 20.]

KETT, Jürgen [et al.]: The Deutsche Nationalbibliographie as linked data. <http://conference.ifla.org/past-wlic/2012/215-kett-en.pdf> [2015. március 23.]

LIBRARY OF CONGRESS. Bibliographic Framework as a Web of Data: Linked Data Model and Supporting Services. <<http://www.loc.gov/bibframe/pdf/marcl-d-report-11-21-2012.pdf>> [2015. április 10.]

MALMSTEN, Martin: Making a Library Catalogue Part of the Semantic Web. Proc. Int'l Conf. on Dublin Core and Metadata Applications 2008.
<http://www.kb.se/dokument/Libris/artiklar/Project%20report-final.pdf> [2015. március 3.]

OLENSKY, Marlies: Semantic interoperability in Europeana : an examination of CIDOC CRM in digital cultural heritage documentation. *Bulletin of IEEE Technical Committee on Digital Libraries* ISSN 1937-7266. Volume 6 Issue 2 (Fall 2010) < <http://www.ieee-tcdl.org/Bulletin/v6n2/Olensky/olensky.html>> [2015. április 28.]

Országos Széchényi Könyvtár Digitális Könyvtár.
<http://oszkdk.oszk.hu/> [2015. április 30.]

SZALÓKI Gabriella (2008). Web 2.0 a nemzeti könyvtárakban. - In: *Könyv, könyvtár, könyvtáros.* – 17. 8., p. 29-31.

IV. A gyakorlati képzés

IV.1. Feladatprofil

1. Metaadatok típusainak és szerepüknek a felismerése
2. Dinamikus weblap, e-folyóirat, szöveg, kép, multimédia, részdokumentum leíró adatainak megállapítása
3. A MARC formátumú bibliográfiai rekord mezőinek, almezőinek, az indikátoroknak a szerkesztése.
4. Az authority rekord mezőinek és almezőinek szerkesztése, rekordok elemzése a LOC authority állományából és a VIAF-ból. Utalások az authority rekordban
5. Tárgyszórendszerek, teauruszok, ontológiák alkalmazása az egyes gyűjteményekben, megfeleltetés a szemantikus web követelményeinek.
6. Digitális források keresése és azonosítása, a metaadat-séma és a metaadat-típusok megállapítása az Europeana és a British Library, valamint a WorldCat rekordjainak keresésén keresztül.

IV.2. Tulajdonság-kompetencia profil

- szakmai kompetenciák²:

Szakmai ismeretek:

- ▶ metaadat-szabványok ismerete:
 - ▶ MARC 21, Dublin Core, ISBD: „B”
 - ▶ többi metaadat-szabvány: „E”
- ▶ digitális források leíró metaadatainak ismerete: „B”
- ▶ a névtér elemeinek ismerete: „B”

- ▶ A MARC 21, a Dublin Core és az XML integrációja: „C”

- ▶ Metaadatsémák és a szemantikus web: „D”

Szakmai készségek:

- ▶ elektronikus források bibliográfiai adatainak megválasztása és leírása: 4. szint
 - ▶ kitéüntetett névalakok szerkesztése: 5. szint
 - ▶ bibliográfiai rekordok szerkesztése MARC formátumban: 3. szint
 - ▶ authority rekordok szerkesztése MARC formátumban: 3. szint
 - ▶ DC rekordok konvertálása: 4. szint
 - ▶ XML alkalmazása: 4. szint
 - ▶ más metaadat-sémák alkalmazása: 1. szint
- személyes kompetenciák³:
 - ▶ monotónia túrés
 - ▶ önállóság
 - ▶ precizitás

² **Szakmai kompetenciák:** 1. *Szakmai ismeretek:* A munkakör feladatainak ellátásához közvetlenül szükséges általános és speciális ismeretek. 2. *Szakmai készségek:* A gyakorlatias feladatmegoldás területei az adott témakörben (pl.: üzleti levél írása; statisztikai kimutatás készítése, stb.). A szakmai ismeretek és szakmai készségek különböző szintjeiről a 16-17. oldal táblázatai adnak áttekintést.

³ **Személyes kompetenciák:** 1. *Adottságok:* A szakmához tartozó feladatok ellátásához szükséges fizikai, fiziológiai, pszichológiai képességek. 2. *Jellemvonások:* Személyiségbeli sajátosságok, amelyek ösztönzik az eredményes munkavégzést.

- ▶ szorgalom
 - ▶ türelmesség
 - ▶ fejlődőképesség
 - ▶ felelősségtudat
 - ▶ kitartás
- társas kompetenciák⁴:
- ▶ hatékony kérdezés
 - ▶ prezentáció készség
 - ▶ nyelvhelyesség
 - ▶ fogalmazókészség
 - ▶ empatikus készség
 - ▶ interperszonális rugalmasság
 - ▶ kapcsolatteremtés
 - ▶ kapcsolatfenntartás
 - ▶ meggyőzőkészség
 - ▶ motiválókészség
 - ▶ udvariasság
 - ▶ konfliktusmegoldó készség
- módszerkompetenciák⁵:
- ▶ absztrakt gondolkodás
 - ▶ általános tanulóképesség,
 - ▶ áttekintő képesség,
 - ▶ emlékezőképesség,
 - ▶ felfogóképesség
 - ▶ *problémamegoldó kritikus gondolkodás*
 - ▶ lényeglátás,
 - ▶ célorientált, intenzív munkavégzés.

Emellett fejlessze

- a hallgatók szakmai érdeklődését,
- az önművelés igényét és képességét,
- a logikus gondolkodást,
- a módszeres hibakeresés képességét,
- a hallgatók személyiségének erkölcsi és esztétikai oldalait,
- a hallgatók szakmai önismeretét, önértékelő képességét.

IV.3. A gyakorlati oktató

Az oktató:

⁴ **Társas kompetenciák:** 1. *Együttműködés:* A munkafeladat ellátásához kötődő rövid/és vagy hosszú távú együttműködési helyzetek kezelése. 2. *Kommunikáció:* Külső és belső partnerekkel való kapcsolattartásban nélkülözhetetlen kommunikációs készségek. 3. *Konfliktuskezelés:* A konfliktusok sikeres kezelését elősegítő képességek.

⁵ **Módszerkompetenciák:** 1. *Gondolkodás:* Kognitív kompetenciaelemek, pl.: absztrakt gondolkodás, általános tanulóképesség, áttekintő képesség, emlékezőképesség, felfogóképesség. 2. *Problémamegoldás:* Lényeges problémák azonosítását, okok feltárását, sikeres és tervszerű megoldását és kivitelezését elősegítő kompetenciák. 3. *Munkamódszer:* Célorientált, praktikus, normakövető és környezettudatos magatartást kiváltó rendszertani, és metodikai elemek.

- szakember és pedagógus,
- fontos a hallgatóval kialakult személyes kapcsolata,
- legyen szakmailag felkészült, naprakész,
- lelkesedjen a szakterület feladatai iránt, hiszen ez motiválja a hallgatót is.

Az gyakorlati oktató feladata, hogy:

- alakítsa ki és fejlessze a szakterülethez szükséges alapvető jártasságokat és készségeket,
- kapcsolja össze az elméletben tanult szakmai fogalmakat a konkrét munkafolyamattal,
- biztosítsa a szakmaspecifikus jártasságok, készségek elsajátításának célravezető sorrendjét,
- pótolja a feltárt elméleti tudásbeli hiányosságokat,
- fejlessze a hallgató önállóságát, önálló munkavégzésre törekvését,
- fejlessze a magasabb minőségű munka iránti igényt,
- gondoskodjon minél több munkafolyamat megismeréséről,
- nevelje a tanulókat szakmaszeretetre, a munka értékelésére, megbecsülésére,
- alakítson ki igényt a tanulóknál az esztétikus és pontos minőségi munkavégzésre,
- alakítsa ki a tanulóknál a szakmai fejlődés igényét, ösztönözzön önképzésre, az elméleti és gyakorlati ismeretek bővítésére.

IV.4. A gyakorlati képzés rendszere

IV.4.1. A képzések részletes bemutatása

Bevezető foglalkozás (javasolt óraszám: 0,5 óra)

Bemutatókozás

Munkavédelmi előírások

A munka feltételei (biztonsági előírások, felelősök, oktatók, lehetőségek és veszélyek)

A vállalat felépítése, részterületei

A megismerendő tevékenységek rendszere

Az 1. témakör elsajátítása (javasolt óraszám: 1 óra)

Megoldandó feladat:

Metaadatok típusainak (leíró, adminisztrációs, szerkezeti, megőrzési) megállapítása, szerepük a digitális forrás azonosításában, visszakeresésében és megőrzésében.

1. **Elemesse**, hogy a Dublin Core elemkészletéből mit használ a British Library az alábbi rekordban! Azonosítsa a metaadatok típusait! Milyen célra alkalmas az alábbi rekord? Beleférnek-e a DC kereteibe a dokumentum belső struktúráját leíró, karbantartását, megőrzését segítő metaadatok, vagy a dokumentumhoz kapcsolódó jogokat és jogosultságokat megadó metaadatok?

Title: In Memory of John Anderson and Mary Christina Anderson. [A collection of short poems by J. and M. C. Anderson, with extracts from funeral sermons preached in memory of them.]

Author: [John ANDERSON](#), of [Dalhousie Grange](#).

Contributor: [Mary Christina ANDERSON](#)

Publication Details: Edinburgh : Privately printed, 1863.

Identifier: System number 000079220

Physical Description: vii. 48 p. ; 4°.

Shelfmark(s): General Reference Collection 11644.f.40.

UIN: BLL01000079220

2. Ugyanannak a könyvnek az adatait látja MARC formátumú megjelenítéssel. Hol lát különbséget a MARC és a Dublin Core elemkészletében?

FMT

BK

LDR nam a22000613 4500

001 000079220

008 870921|1863||||||| || ||| |||||

040 |a Uk |c Uk

100 1 |a ANDERSON, John, |c of Dalhousie Grange.

245 10 |a In Memory of John Anderson and Mary Christina Anderson. [A collection of short poems by J. and M. C. Anderson, with extracts from funeral sermons preached in memory of them.]
 260 |a Edinburgh : |b Privately printed, |c 1863.
 300 |a vii. 48 p. ; |c 4°.
 336 |a text |2 rdacontent
 337 |a unmediated |2 rdamedia
 338 |a volume |2 rdacarrier
 700 1 |a ANDERSON, Mary Christina.
 852 41|a British Library |b HMNTS |j 11644.f.40.
 SYS 000079220

3. Ugyanannak a könyvnek az adatait látja RDF/XML formátumban. Értelmezze az adatokat! Milyen különbséget lát az adatok gépi értelmezhetőségében?

```

<rdf:Description>
  <dcterms:title>In Memory of John Anderson and Mary Christina Anderson. [A collection of short poems by J. and M. C. Anderson, with extracts from funeral sermons preached in memory of them.]
</dcterms:title>
  <dcterms:creator>
<rdf:Description>
<rdfs:label>ANDERSON, John, of Dalhousie Grange</rdfs:label>
<rdf:type rdf:resource="http://xmlns.com/foaf/0.1/Person" />
</rdf:Description>
</dcterms:creator>
<dcterms:contributor>
<rdf:Description>
<rdfs:label>ANDERSON, Mary Christina</rdfs:label>
<rdf:type rdf:resource="http://xmlns.com/foaf/0.1/Person" />
</rdf:Description>
</dcterms:contributor>
<dcterms:type>
<rdf:Description>
<rdfs:label>text</rdfs:label>
</rdf:Description>
</dcterms:type>
<dcterms:type>
<rdf:Description>
<rdfs:label>monographic</rdfs:label>
</rdf:Description>
</dcterms:type>
<isbd:P1016>
<rdf:Description>
<rdfs:label>Edinburgh</rdfs:label>
</rdf:Description>
</isbd:P1016>
<dcterms:publisher>
<rdf:Description>
<rdfs:label>Privately printed</rdfs:label>
</rdf:Description>
</dcterms:publisher>
<dcterms:issued>1863</dcterms:issued>
<dcterms:extent>
<rdf:Description>
<rdfs:label>vii. 48 p.</rdfs:label>

```

</rdf:Description>
</dcterms:extent>
<dcterms:identifier>(Uk)000079220</dcterms:identifier>
</rdf:Description>

4. A könyv példányrekordját látja ISBD megjelenítéssel a British Library katalógusában. Mi az ISBD? Mi a célja az adatok ISBD formátumú megjelenítésének?

ANDERSON, John, of Dalhousie Grange.:	
In Memory of John Anderson and Mary Christina Anderson. [A collection of short poems by J. and M. C. Anderson, with extracts from funeral sermons preached in memory of them.]	
Edinburgh : Privately printed, 1863..	
vii. 48 p. ; 4 ^o ..	
Collection;Shelfmk	General Reference Collection ; 11644.f.40.

Szükséges eszközök:

Internet kapcsolattal rendelkező terem, hallgatói és oktatói számítógépek, projektor.

Szabályzatok:

KSZ/2 Bibliográfiai leírás. Elektronikus dokumentumok,
KSZ/4.1 HUNMARC,
MARC 21.

Vonatkozó szabályozás, előírások, minták, elvárások:

KSZ/2 Bibliográfiai leírás. Elektronikus dokumentumok
KSZ/4.1 HUNMARC.
MARC 21.
Dublin Core (DC)
Metadata Object Description Schema (MODS)
Resource Description Framework (RDF)
Metadata Encoding and Transmission Standard (METS)
Metadata Authority Description Schema (MADS)
MSZ 3440-es szabványcsalád

Minták:

1. Louis Armstrong portréja a Library of Congress digitális archívumában:
 - a) metaadatok mezőneves (címkés) megjelenítése:
<http://www.loc.gov/item/gottlieb.09611/#about-this-item>
 - b) PREMIS (digitális megőrzési) és MODS (leíró) metaadatok METS (adminisztrációs) formátumban:
<http://www.loc.gov/standards/premis/louis-2-0.xml>
2. William P. Gottlieb Collection
 - a) MODS (leíró)metaadatok METS (adminisztrációs) formátumban:
<http://lcweb2.loc.gov/diglib/ihas/loc.natlib.gottlieb.09611/mets.xml>

Elvárások:

- katalógusrekordok értelmezése,
- digitális források tulajdonságainak felismerése,
- digitális források eléréséhez és azonosításához szükséges metaadatok elemzése. A leíró, az adminisztrációs és a megőrzési metaadatok felismerése, megkülönböztetése

Munkatevékenység bemutatása (folyamat, reprodukció lehetősége):

A gyűjteményi rendszer (beleértve a digitális archívumokat is) sajátosságainak áttekintése.

A gyűjteményi rendszer egyes elemeinek (könyvtár, levéltár, múzeum) állományába tartozó dokumentumok jellemzése.

A metaadat-szabványok jellemzőinek elméleti áttekintése, felhasználásuk célja és lehetőségei a gyűjteményi rendszerben.

Metaadat-szabványok honlapjainak elérhetősége, bemutatása.

Távoli elérésű forrás bibliográfiai adatainak értelmezése az azonosíthatóság szempontjából.

Gyakorlati kipróbálás, reprodukció:

Keresés végrehajtása

- könyvtári katalógusokban: a MOKKA-ban, a Library of Congress katalógusában, a Worldcat-ban,
- digitális könyvtárakban: az Europeana-ban, a LOC American Memory gyűjteményében, a MEK-ben és a Petőfi Irodalmi Múzeum gyűjteményeiben.

A találatok elemzése.

Ellenőrzés módja, ellenőrzési pontok:

A keresések végrehajtása, a találati lista elemzése útján az elméleti kérdések megértése.

Minőségbiztosítási kötelezettségek:

Nem releváns.

Hibalehetőségek ismertetése:

- OPAC-okban a keresőkérdés nem megfelelő összeállítása
- digitális archívumokban uaz
- metaadat-típusok összekeverése, vagy fel nem ismerése
- a forrást azonosító adatok és a forráshoz hozzáférést biztosító kitüntetett névalakok összekeverése

Értékelés, javaslatok, rendszerezés:

A gyakorlati oktató a házi feladat szöveges értékelését követően a hallgatóval közösen megvitatja az eredményeket, kiszűri a hibákat, amiket a hallgatónak javítania kell.

Házi feladat:

1. **Keresések végrehajtása OPAC-okban** és a találati lista rekordjainak elemzése, az egyes könyvtárak OPAC-jainak, illetve közös katalógusoknak az összehasonlítása.

Keresse Emily Brontë Wuthering Heights című művét F. H. Cornish átdolgozásában középfokú nyelvtudással rendelkező tanulók számára. Megjelent a Macmillan Readers sorozatban 2005-ben. (Korábbi kiadások is jók).

A könyv rekordját az alábbi OPAC-okban keresse:

- OSZK katalógusa,
- MOKKA,
- British Library katalógusa,
- WorldCat.

Kérdések, elemzési szempontok:

- OSZK katalógusa
 - Az OSZK katalógusában miért nem található a könyv?
- MOKKA. Összetett kereséssel keressen:
 - bármely kulcsszó: Cornish, F. H.
 - cím: Wuthering Heights
 - teljes méret ikonra kattintva a „Teljes” menüpontból vizsgálja:
 - Hogyan értelmezi a szerzőség fogalmát a dokumentumot eredetileg leíró és a MOKKA számára szolgáltató győri könyvtár, azaz ki a szerző a cím- és szerzőségi közlés adatszoportban, milyen formában szerepel a névalakja, eltér-e a névalak a főtétel besorolási adatában? Miért?
 - a „MARC” menüpontból éri el a MARC formátumú rekordot:
 - Melyik szabályzat szerint készült a rekord: MARC 21, vagy HUNMARC?
 - Mi a 035-ös mező tartalma?
 - Milyen szerzőségi funkció a 100-as mező tartalma?
 - Milyen szerzőségi funkció a 700-as mező tartalma?
 - Tartalmaz-e a rekord információt arról, hogy milyen szabályozás szerint készült?
 - A MARCXML formátum mennyivel ad több információt, mint a MARC?
 - Értelmezze a RIS (Research Information Systems) menüpontban látható fájlformátum mezőit! Ez a formátum szakirodalmi hivatkozásokhoz szükséges adatok átemelését teszi lehetővé olyan bibliográfia-szerkesztő programba, mint például a RefWorks. Jelenítse meg az adatokat, mint szakirodalmi hivatkozást!
- British Library. Keresse a könyvet a British Library katalógusában (www.bl.uk/main catalogue)! A címre, vagy a könyv ikonra kattintva tud továbblépni. A Details menüpontra kattintva jelennek meg a könyvet leíró metaadatok.
 - Milyen metaadat-formátumban látja az adatokat?
 - Ki a szerző (author) és ki a közreműködő (contributor)? Értelmezze, összefüggésben a MOKKA adataival!
- WorldCat. A British Library katalógusrekordja linket tartalmaz a WorldCat-hoz, vagy közvetlenül is keresheti a www.worldcat.org webcímen. Vegye sorra, mik azok a plusz információk, kapcsolatok, amelyek a WorldCat-ból kinyerhetők?

2. Keresés végrehajtása a British Library digitális archívumaiban.

- Keressen plakátot a British Library katalógusában, például ezt: Programme for the Canterbury Theatre of Varieties, Monday, 25 March 1889. Miért nem találja?
- Keresse ugyanezt a plakátot a British Library *Evanion Collection of ephemera* nevű digitális gyűjteményében! A keresés útvonala: www.bl.uk/Discover/Online Gallery/Online Gallery overview/ejoy online exhibition/Evanion Collection of ephemera. Itt keressen: *Search within this collection*. Milyen metaadatok jellemzik ezt a digitalizált forrást? Milyen különbséget lát a könyvtári katalógusban történő keresés, e keresés találati listája és a BL digitális gyűjteményében történő keresés és annak eredménye között?

A 2-3. témakör elsajátítása (javasolt óraszám: 2 óra)

Megoldandó feladat:

A digitális források leíró adatainak ismerete nemzeti és nemzetközi hálózatokban. A MARC formátumú bibliográfiai rekord mezőinek, almezőinek, az indikátorok szerepének ismerete.

Feladat: Metaadatsémák vizsgálata a szemantikus web szempontjából.

- a) Hasonlítsa össze a *Historical map American Expeditionary Force* című dokumentum rekordját Dublin Core és MARC 21 formátumban! Melyik DC elem melyik MARC 21 elemnek felel meg? Minden MARC 21 elem alkalmas-e DC megjelenítésre? Ugyanaz az elem azonos alakban szerepel-e a két rekordban? Milyen értelmezésbeli különbséget lát?

DC rekord a Library of Congress gyakorlatában:

```
DC record:
<srw_dc:dc xsi:schemaLocation="info:srw/schema/1/dc-schema
http://www.loc.gov/standards/srw/resources/dc-schema.xsd">
  <title>Historical map American Expeditionary Force /</title>
  <creator>Stiles, Ezra C.</creator>
  <creator>Bowman, Paul C.</creator>
  <creator>United States. Army. American Expeditionary Forces.</creator>
  <type>cartographic</type>
  <publisher>Pittsburgh, Pa. : Herbick & Held Printing Co.,</publisher>
  <date>1932.</date>
  <language>eng</language>
  <format>c</format>
  <subject>United States. Army. American Expeditionary Forces--Maps.</subject>
  <subject>world war, 1914-1918--Maps.</subject>
  <coverage>Europe.</coverage>
  <relation>Available also through the Library of Congress web site as a raster image.</relation>
  <identifier>http://hdl.loc.gov/loc.gmd/g5701s.ct001052</identifier>
</srw_dc:dc>
```

MARC21 rekord a Library of Congress gyakorlatában:

000 01760cem a22004215a 4500
001 13207419
005 20030606142543.0
007 aj canzn
007 cr |||||
008 030521s1932 pau a 0 eng d
906 __ |a 7 |b cbc |c copycat |d u |e ncip |f 20 |g n-geogmaps
925 0_ |a acquire |b * shelf copy |x policy default
955 __ |a ga31 2003-05-21 Preprocessor
010 __ |a 2003627001
035 __ |a (OCoLC)ocm40946679
040 __ |a VHB |c VHB |d OCLCQ |d DLC
042 __ |a lccopycat
034 0_ |a a
050 00 |a G5701.S65 1932 |b S7
052 __ |a 5701
100 1_ |a Stiles, Ezra C.
245 10 |a **Historical map American Expeditionary Force** / |c Ezra C. Stiles, cartographer and Paul C. Bowman, historian.
255 __ |a Scale not given.
260 __ |a Pittsburgh, Pa. : |b Herbick & Held Printing Co., |c 1932.
300 __ |a 1 **map** : |b col. ; |c on sheet 88 x 71 cm.
500 __ |a Insets: Plan of the city of Paris -- From home ports to war zone -- The Meuse-Argonne drive -- The St. Mihiel salient.
500 __ |a Includes textual material : High points of the world conflict--The path of war.
500 __ |a **Map** border consists of badges of the combat divisions, in color.
530 __ |a Available also through the Library of Congress Web site as a raster image.
610 10 |a United States. |b Army. |b **American Expeditionary Forces** |v Maps.
650 _0 |a World War, 1914-1918 |v Maps.
700 1_ |a Bowman, Paul C.
710 1_ |a United States. |b Army. |b **American Expeditionary Forces**.
752 __ |a Europe.
852 0_ |a Library of Congress |b Geography and **Map** Division |e Washington, D.C. 20540-4650 USA |n dcu
856 41 |3 Copy 1 |d g5701s |f ct001052 |u <http://hdl.loc.gov/loc.gmd/g5701s.ct001052> |q c

- b) Elemezze, miként valósul meg a MARC 21 és az XML konverziója és az XML konverzió milyen változást idéz elő a rekord kereshetőségében!

```
MARC/XML record:
<record><leader>01760cem a22004215a 4500</leader>
<controlfield tag="001">13207419</controlfield>
<controlfield tag="005">20030606142543.0</controlfield>
<controlfield tag="007">aj canzn</controlfield>
<controlfield tag="007">cr |||||</controlfield>
<controlfield tag="008">030521s1932 pau a 0 eng d</controlfield>
- <datafield tag="906" ind1=" " ind2=" ">
  <subfield code="a">7</subfield>
  <subfield code="b">cbc</subfield>
  <subfield code="c">copycat</subfield>
  <subfield code="d">u</subfield>
  <subfield code="e">ncip</subfield>
  <subfield code="f">20</subfield>
  <subfield code="g">n-geogmaps</subfield>
</datafield>
- <datafield tag="925" ind1="0" ind2=" ">
  <subfield code="a">acquire</subfield>
  <subfield code="b">* shelf copy</subfield>
  <subfield code="x">policy default</subfield>
</datafield>
- <datafield tag="955" ind1=" " ind2=" ">
  <subfield code="a">ga31 2003-05-21 Preprocessor</subfield>
</datafield>
- <datafield tag="010" ind1=" " ind2=" ">
  <subfield code="a"> 2003627001</subfield>
</datafield>
- <datafield tag="035" ind1=" " ind2=" ">
  <subfield code="a">(OCoLC)ocm40946679</subfield>
</datafield>
- <datafield tag="040" ind1=" " ind2=" ">
  <subfield code="a">VHB</subfield>
  <subfield code="c">VHB</subfield>
  <subfield code="d">OCLCQ</subfield>
  <subfield code="d">DLC</subfield>
</datafield>
- <datafield tag="042" ind1=" " ind2=" ">
  <subfield code="a">lccopycat</subfield>
</datafield>
- <datafield tag="034" ind1="0" ind2=" ">
  <subfield code="a">a</subfield>
</datafield>
- <datafield tag="050" ind1="0" ind2="0">
  <subfield code="a">G5701.S65 1932</subfield>
  <subfield code="b">S7</subfield>
</datafield>
- <datafield tag="052" ind1=" " ind2=" ">
  <subfield code="a">5701</subfield>
</datafield>
- <datafield tag="100" ind1="1" ind2=" ">
  <subfield code="a">Stiles, Ezra C.</subfield>
</datafield>
- <datafield tag="245" ind1="1" ind2="0">
  <subfield code="a">Historical map American Expeditionary Force /</subfield>
  <subfield code="c">Ezra C. Stiles, cartographer and Paul C. Bowman, historian.</subfield>
</datafield>
- <datafield tag="255" ind1=" " ind2=" ">
  <subfield code="a">Scale not given.</subfield>
```

(folytatás a következő oldalon)


```

</datafield>
-<datafield tag="260" ind1=" " ind2=" ">
  <subfield code="a">Pittsburgh, Pa. :</subfield>
  <subfield code="b">Herbick & Held Printing Co.,</subfield>
  <subfield code="c">1932.</subfield>
</datafield>
- <datafield tag="300" ind1=" " ind2=" ">
  <subfield code="a">1 map :</subfield>
  <subfield code="b">col. ;</subfield>
  <subfield code="c">on sheet 88 x 71 cm.</subfield>
</datafield>
- <datafield tag="500" ind1=" " ind2=" ">
  <subfield code="a">Insets: Plan of the city of Paris -- From home ports to war zone -- The Meuse-Argonne drive -- The St. Mihiel salient.</subfield>
</datafield>
- <datafield tag="500" ind1=" " ind2=" ">
  <subfield code="a">Includes textual material : High points of the world conflict--The path of war.</subfield>
</datafield>
- <datafield tag="500" ind1=" " ind2=" ">
  <subfield code="a">Map border consists of badges of the combat divisions, in color.</subfield>
</datafield>
- <datafield tag="530" ind1=" " ind2=" ">
  <subfield code="a">Available also through the Library of Congress web site as a raster image.</subfield>
</datafield>
- <datafield tag="610" ind1="1" ind2="0">
  <subfield code="a">United States.</subfield>
  <subfield code="b">Army.</subfield>
  <subfield code="b">American Expeditionary Forces</subfield>
  <subfield code="v">Maps.</subfield>
</datafield>
-<datafield tag="650" ind1=" " ind2="0"><subfield code="a">world war, 1914-1918</subfield>
  <subfield code="v">Maps.</subfield>
</datafield>
- <datafield tag="700" ind1="1" ind2=" ">
  <subfield code="a">Bowman, Paul C.</subfield>
</datafield>
-<datafield tag="710" ind1="1" ind2=" ">
  <subfield code="a">United States.</subfield>
  <subfield code="b">Army.</subfield>
  <subfield code="b">American Expeditionary Forces.</subfield>
</datafield>
- <datafield tag="752" ind1=" " ind2=" ">
  <subfield code="a">Europe.</subfield>
</datafield>
- <datafield tag="852" ind1="0" ind2=" ">
  <subfield code="a">Library of Congress</subfield>
  <subfield code="b">Geography and Map Division</subfield>
  <subfield code="e">Washington, D.C. 20540-4650 USA</subfield><subfield code="n">dcu</subfield>
</datafield>
- <datafield tag="856" ind1="4" ind2="1">
  <subfield code="3">Copy 1</subfield>
  <subfield code="d">g5701s</subfield>
  <subfield code="f">ct001052</subfield>
  <subfield code="u">http://hdl.loc.gov/loc.gmd/g5701s.ct001052</subfield>
  <subfield code="q">c</subfield>
</datafield>

```

(MARC/XML rekord vége)

- c) **Elemesse**, milyen metaadat-típusokat tartalmaz ez a METS/XML fájl:
<http://www.loc.gov/standards/premis/louis-2-0.xml>
3. **Elemesse**, hogyan gondolkodik az elektronikus forrás azonosításáról, hogyan biztosítja a bibliográfiai kontrollt *Szent-Györgyi Albert Bioenergetics* című művének digitalizált változata kapcsán
- a Library of Congress (www.loc.gov->Discover->Catalogs & Finding Aids->E-Resources Online Catalog->E-Book) A MARC formátumú megjelenítést keresse!(Kiemelten elemzendő a 260,300, 500,710, 856-os mező),
 - a Biodiversity Heritage Library,
 - a GoogleBooks,
 - az OCLC (Worldcat) (www.worldcat.org),
 - az Országos Széchényi Könyvtár (www.oszk.hu)?

Szükséges eszközök:

Internet kapcsolattal rendelkező terem, hallgatói és oktatói számítógépek, projektor.

Szabályzatok:

KSZ/2 Bibliográfiai leírás. Elektronikus dokumentumok,

KSZ/4.1 HUNMARC, vagy

MARC 21.

Dublin Core szabvány

MODS

MADS

METS

Vonatkozó szabályozás, előírások, minták, elvárások:

KSZ 2-2000. Bibliográfiai leírás. Elektronikus dokumentumok.

MARC standards <<http://www.loc.gov/marc/>>, vagy KSZ/4.1-2002. HUNMARC. Bibliográfiai rekordok adatcsere formátuma.

Dublin Core szabvány

MODS

MADS

METS

Minták:

- METS (benne MODS elemek) példák:

< <http://www.loc.gov/standards/premis/louis-2-0.xml> >

<<http://lcweb2.loc.gov/diglib/ihis/loc.natlib.gottlieb.09601/mets.xml>>

- XML fájl, például:

http://standards.iso.org/ittf/PubliclyAvailableStandards/MPEG-21_schema_files/did/didl.xsd

- Besorolási adatok elemei:

< <http://www.loc.gov/standards/mads/rdf/v1.html#PersonalName> >

Elvárások:

- katalógusrekordok értelmezése,
- digitális források tulajdonságainak felismerése,
- az adminisztrációs és megőrzési metaadatok felismerése, megkülönböztetése a leíró és a besorolási adatoktól,
- elektronikus források MARC bibliográfiai rekordjainak szerkesztése.

Munkatevékenység bemutatása (folyamat, reprodukció lehetősége):

Bibliográfiai rekord MARC megjelenítési formátumának elemzése az alábbi szempontok szerint:

- A bibliográfiai forrás metaadatainak elemzése, az adatok funkcióinak megállapítása a forrás azonosíthatósága szempontjából.
- A MARC formátum mezőstruktúrájának elemzése, a mezők funkcióinak megállapítása a forrás azonosíthatósága és a rekord visszakereshetősége érdekében.
- A bibliográfiai rekord 008-as mezőjének tartalma, jelentőségének értékelése
- A bibliográfiai forrás adatainak elhelyezése a MARC formátum leíró mezőiben.
- Az indikátorok funkcióinak elemzése, összefüggésben az adattal.
- Távoli elérésű forrás bibliográfiai adataiból MARC rekord szerkesztése, különös tekintettel a rekordkapcsolatokra.

Gyakorlati kipróbálás, reprodukció:

Akkor releváns, ha a gyakorlólhelynek lehetősége van arra, hogy a hallgatónak hozzáférést engedjen az integrált könyvtári rendszer katalogizáló moduljának használatához. Ellenkező esetben bevitelin űrlapot kell szerkeszteni, amin a hallgató dolgozhat.

Távoli elérésű elektronikus forrás adatainak megállapítása, a MARC rekord leíró mezőinek kitöltése.

Ellenőrzés módja, ellenőrzési pontok:

A beviteli űrlapok mezőinek, almezőinek megfelelő kitöltése. A forrás adatainak és a MARC mezők funkcióinak értelmezése alapján a megoldások csoportos megbeszélése, a hibák javítása.

Minőségbiztosítási kötelezettségek:

A katalogizáló modul használata esetén a bevitt bibliográfiai adatok megfelelő leírása, a kitüntetett névalakok helyes megválasztása, vagy megszerkesztése.

Hibalehetőségek ismertetése:

- a leírt bibliográfiai adatok hiányosak vagy tévesek, különös tekintettel a 256-os mezőre,
- kötelező mezők nincsenek kitöltve
- indikátorok értéke nem megfelelő

Értékelés, javaslatok, rendszerezés:

A gyakorlati oktató a házi feladat szöveges értékelését követően a hallgatónal közösen megvitatja az eredményeket, kiszűri a hibákat, amiket a hallgatónal javítania kell. A javítás után szóban áttekintik a hibás részeket, a gyakorlatvezető meggyőződik, hogy a hallgató megértette-e a feladatot.

Házi feladat:

Az alábbiakban egy távoli elérésű forrás (egy elektronikus megjelenő színikritika) adatait látja ISBD formátumban:

Kovács Bálint

Johanna a máglyán [színelőadás] / szöveg Paul Claudel ; zene Arthur Honegger ; ford. Raics István ; rendező Vidnyánszky Attila ; közrem. MÁV Szimfonikus Zenekar ; Budapesti Stúdió Kórus, Honvéd Főfőkar, Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola gyermekkara ; karigazgató Sapszon Ferenc ; Bozsik Yvette Társulat ; [szereplők] Tompos Kátya [et al.] . - Budapest : Nemzeti Színház, 2013 . - Bemutató 2013. november 29. - Az adatok forrása a Nemzeti Színház honlapja

<http://www.nemzetiszinhas.hu/eloadasok&list=actual&performance=237>

Ism.: A liberálisok égették meg Johannát [elektronikus dok.] / Kovács Bálint ; fotó Jekken Péter. – Szöveg, képek, kommentek. – (Kultúra. Egyfelvonás). - Hozzáférés: <http://egyfelvonas.postr.hu/a-liberalisok-egettek-meg-johannat>

In.: Origo [elektronikus dok.] / főszerk. Sálíg Gergő. - Dinamikus weblap. 2013. 12. 02. – Budapest : Origo Média és Kommunikációs Szolgáltató Zrt., 2013. - A főcím forrása az Origo nyitó képernyője. - A letöltés ideje: 2014.01.10. 21:30 . - Hozzáférés : <http://www.origo.hu/index.html>

*Clodel, Paul (1868-1955). *Johanna a máglyán* (színmű)

*Vidnyánszky Attila (1964-) (rendező). *Johanna a máglyán* (színelőadás)

* Jeanne d'Arc (1412-1431)

Mt.: Clodel, Paul (1868-1955) (szöveg). - Honegger, Arthur (1892-1955) (zene). - Raics István (1912-1986) (ford.). - Bozsik Yvette Társulat (Budapest) (közrem.). - MÁV Szimfonikus Zenekar (Budapest) (közrem.). - Budapesti Stúdió Kórus (közrem.). – Honvéd Együttes (Budapest). Főfőkar (közrem.). - Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola (Budapest). Gyermekkar (közrem.). - Sapszon Ferenc (1961-) (karigazgató). - Jekken Péter (fotó)

Ut.: Szent Johanna lásd Jeanne d'Arc (1412-1431)

Ut.: Magyar Államvasutak Szimfonikus Zenekara lásd MÁV Szimfonikus Zenekar (Budapest)

Ut.: Stúdió Kórus, Budapest lásd Budapesti Stúdió Kórus

Ut.: Magyar Kórusiskola gyermekkara lásd Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola (Budapest). Gyermekkar

Ut.: Honvéd Férfikar lásd Honvéd Együttes (Budapest). Férfikar

Feladat:

Három bibliográfiai rekordot kell készítenie HUNMARC vagy MARC 21 formátumban:

- egyet magáról a színelőadásról,
- egyet az ismertetésről,
- egyet a bennfoglaló forrásról, az Origo hírportálról. Ügyeljen rá, hogy a három rekord között létre kell hozni a bibliográfiai kapcsolatot!

A 4. témakör elsajátítása (javasolt óraszám: 2 óra)

Megoldandó feladat:

A hallgatóknak meg kell érteniük, hogy a dokumentumot leíró metaadatok (a MARC leíró mezői) feladata a *dokumentum* azonosítása, a névtér elemeit alkotó metaadat típusoknak (személynév, testületi név, földrajzi név, cím, tárgyszó) viszont a hozzáférés biztosítása. A hozzáférhetőségnek több szintje van a katalógusrekord visszakereshetőségétől a szemantikus weben történő megjelenésig. Megismerkednek a névegységesítés feladatával és az authority rekord szerkesztésével MARC 21 formátumban és összehasonlítják a könyvtári és múzeumi célra készült authority rekord adatállományát.

Feladatok:

1. **Ábrázolja** a Szent Johanna személynév besorolási rekordjának adatait MARC 21 formátumban! Különösen ügyeljen az utaló mezők meglétére!
2. **Ábrázolja** a Honvéd Férfikar testületi név besorolási rekordjának adatait MARC 21 formátumban!
3. **Keresse** a Petőfi Irodalmi Múzeum (<http://www.pim.hu>) /Adatbázisok/Keresők (névtér, irodalmi adattárak: itt hagyja üresen a keresőboxot)/Részletes keresés/Böngészés/Márai Sándor/Márai Sándor 1900-1989 útvonalon Márai Sándor névrekordját! Elemezze, hogy a személy azonosításához milyen adatokat használ a PIM!
4. **Hasonlítsa össze** a PIM Márai Sándor név-rekordját a Library of Congress authority rekordjával (authorities.loc.gov)! Állapítsa meg az azonosításhoz használt adatokat, beleértve a névvariánsok feltüntetését is!
5. **Keresse** a Petőfi Irodalmi Múzeum (www.pim.hu) gyűjteményi katalógusában böngészéssel a *palást/anyag* témát! Állapítsa meg, milyen különbség van egy könyvtári dokumentum és egy múzeumi tárgy leírásának elemszükséglete között!

Szükséges eszközök:

Internet kapcsolattal rendelkező terem, hallgatói és oktatói számítógépek, projektor.

Szabályzatok:

- MSZ 3440-es szabványcsalád, vagy e témában elérhető tankönyv (lásd az irodalomjegyzékben)
- MARC 21. bibliográfiai és besorolási rekord formátumának leírása (lásd az irodalomjegyzékben)

Vonatkozó szabályozás, előírások, minták, elvárások:

Szabályozás, előírások lásd az előző pontban: szabályzatok.

Minták:

Egyszerű személynév rekordja **MARC** formátumban, nem szükséges utalás (a Library of Congress gyakorlatában):

```
LC control no.: n 97877108
LCCN permalink: http://lccn.loc.gov/n97877108
HEADING: Bowmann, Peter
000 00550cz a2200181n 450
001 420943
005 20081115071907.0
008 971112n| acannaabn n aad c
010 __ |a n 97877108
035 __ |a (NN-PD)NN 301061038
035 __ |a (OCoLC)oca04530492
040 __ |a NN-PD |b eng |c NN-PD |d OCoLC
100 1_ |a Bowmann, Peter
667 __ |a Composer.
667 __ |a Data contributed by the Dance Heritage Coalition for the New York Public Library Dance Collection.
670 __ |a NYPL Dict. Cat. of the Dance Coll., 1974-
953 __ |a xx00
985 __ |a DHC |c BNA |e TCUB
```

Ugyanannak az egyszerű személynévnek a rekordja **MARCXML** formátumban a Library of Congress gyakorlatában:

```
<record>
  <leader>00520cz a2200169n 4500</leader>
  <controlfield tag="001">n 97877108 </controlfield>
  <controlfield tag="003">DLC</controlfield>
  <controlfield tag="005">20081117084703.0</controlfield>
  <controlfield tag="008">971112n| acannaabn n aad c</controlfield>
  - <datafield tag="010" ind1=" " ind2=" ">
    <subfield code="a">n 97877108 </subfield>
  </datafield>
  - <datafield tag="035" ind1=" " ind2=" ">
    <subfield code="a">(NN-PD)NN 301061038</subfield>
  </datafield>
  - <datafield tag="035" ind1=" " ind2=" ">
    <subfield code="a">(OCoLC)oca04530492</subfield>
  </datafield>
  - <datafield tag="040" ind1=" " ind2=" ">
    <subfield code="a">NN-PD</subfield>
    <subfield code="b">eng</subfield>
    <subfield code="c">NN-PD</subfield>
    <subfield code="d">OCoLC</subfield>
  </datafield>
  - <datafield tag="100" ind1="1" ind2=" ">
    <subfield code="a">Bowmann, Peter</subfield>
  </datafield>
  - <datafield tag="667" ind1=" " ind2=" ">
    <subfield code="a">Composer.</subfield>
  </datafield>
  - <datafield tag="667" ind1=" " ind2=" ">
    - <subfield code="a">
      Data contributed by the Dance Heritage Coalition for the New York Public Library Dance Collection.
    </subfield>
  </datafield>
  - <datafield tag="670" ind1=" " ind2=" ">
    <subfield code="a">NYPL Dict. Cat. of the Dance Coll., 1974-</subfield>
  </datafield>
</record>
```

Névvariánsok az OPAC-ban **utalómezők** használatát is igénylik (MARC 4XX, 5XX mezők). Ennek gyakorlására jó példa a LOC authority állományában Mark Twain neve.: <<http://lccn.loc.gov/n79021164>>

Elvárások:

- bibliográfiai rekordok értelmezése különféle formátumokban (MARC, DC, METS, MODS, RDF),
- authority rekord mezőinek értelmezése, különös tekintettel a 1XX, a 4XX és az 5XX mezőkre. A Library of Congress authority állományának (<http://authorities.loc.gov/>) és a VIAF-szolgáltatás (<http://viaf.org>) ismerete,
- a névtér elemeinek névegységesítése, az utalói alakok szerkesztése,
- az RDF/XML specifikációjú bibliográfiai ontológia jelentőségének felismerése a katalógusrekordok szemantikus weben történő megjelenésében.

Munkatevékenység bemutatása (folyamat, reprodukció lehetősége):

A névtér elemeinek (személynév, testületi név, földrajzi név, cím, tárgyszavak) egységesítése, elemzése MARC 21 formátumban.

Gyakorlati kipróbálás, reprodukció:

Az elvégzett névegységesítés után keresés végrehajtása katalógusokban, illetve a VIAF névtér-állományában, az eredmény értékelése.

A keresések végrehajtása, a találati lista elemzése útján az elméleti kérdések megértése.

Minőségbiztosítási kötelezettségek:

A besorolási állományban szerepelnie kell a kitüntetett névalak rekordjának.

Az egységesített névalak rekordjának tartalmaznia kell az utalói alakokat is.

Különös gondot kell fordítani az egységesített névalak 1XX-as, 4XX-as és 5XX-as mezőinek helyes kitöltésére és az adatforrás leírására.

Hibalehetőségek ismertetése:

- hiányos adat,
- adatmező helytelen megválasztása,
- kapcsolatok figyelmen kívül hagyása,
- a kitüntetett névalak és az utalások rendszavának helytelen megválasztása,
- transliterálás kötelezettségének figyelmen kívül hagyása

Értékelés, javaslatok, rendszerezés:

A gyakorlati oktató a házi feladat szöveges értékelését követően a hallgatóval közösen megvitatja az eredményeket, kiszűri a hibákat, amiket a hallgatónak javítania kell.

Házi feladat:

1. Elemezze a Library of Congress MARC formátumú névtér-szolgáltatását Márai Sándor névre-kordjának elemzésén keresztül! Elérhető: <http://authorities.loc.gov/authority>

Kérdés: mi a 035, 100, 400, 670-es hívójelű mezők tartalma, milyen célra alkalmazható a MARC 21 formátumú rekord? A MARC Authority szerkezetének leírását itt találja:

<http://www.loc.gov/marc/>

Milyen változást eredményez a MARC/XML konverzió? A MARCXML architektúrát itt találja: <http://www.loc.gov/marc/>

A rekord részlete:

```
- <marcxml:record>
  <marcxml:leader>01088cz a2200265n 4500</marcxml:leader>
  <marcxml:controlfield tag="001">n88621768</marcxml:controlfield>
  <marcxml:controlfield tag="003">DLC</marcxml:controlfield>
  <marcxml:controlfield tag="005">20130524073814.0</marcxml:controlfield>
  <marcxml:controlfield tag="008">880322n| azannaabn |b aaa </marcxml:controlfield>
  - <marcxml:datafield tag="010" ind1=" " ind2=" ">
    <marcxml:subfield code="a">n 88621768 </marcxml:subfield>
  </marcxml:datafield>
  - <marcxml:datafield tag="035" ind1=" " ind2=" ">
    <marcxml:subfield code="a">(OCoLC)oca02233564</marcxml:subfield>
  </marcxml:datafield>
  - <marcxml:datafield tag="040" ind1=" " ind2=" ">
    <marcxml:subfield code="a">DLC</marcxml:subfield>
    <marcxml:subfield code="b">eng</marcxml:subfield>
    <marcxml:subfield code="e">rda</marcxml:subfield>
    <marcxml:subfield code="c">DLC</marcxml:subfield>
    <marcxml:subfield code="d">DLC</marcxml:subfield>
    <marcxml:subfield code="d">OCoLC</marcxml:subfield>
    <marcxml:subfield code="d">WaU</marcxml:subfield>
    <marcxml:subfield code="d">OCoLC</marcxml:subfield>
    <marcxml:subfield code="d">IC</marcxml:subfield>
    <marcxml:subfield code="d">ICU</marcxml:subfield>
  </marcxml:datafield>
  - <marcxml:datafield tag="046" ind1=" " ind2=" ">
    <marcxml:subfield code="f">1900</marcxml:subfield>
    <marcxml:subfield code="g">1989</marcxml:subfield>
  </marcxml:datafield>
  - <marcxml:datafield tag="053" ind1=" " ind2="0">
    <marcxml:subfield code="a">PH3281.M35</marcxml:subfield>
  </marcxml:datafield>
  - <marcxml:datafield tag="100" ind1="1" ind2=" ">
    <marcxml:subfield code="a">Márai, Sándor,</marcxml:subfield>
    <marcxml:subfield code="d">1900-1989</marcxml:subfield>
  </marcxml:datafield>
  - <marcxml:datafield tag="400" ind1="1" ind2=" ">
    <marcxml:subfield code="a">Mārāy, Shāndūr,</marcxml:subfield>
    <marcxml:subfield code="d">1900-1989</marcxml:subfield>
  </marcxml:datafield>
  - <marcxml:datafield tag="400" ind1="1" ind2=" ">
    <marcxml:subfield code="a">מָרַאי, שָׂאנְדוּר</marcxml:subfield>
    <marcxml:subfield code="d">1900-1989</marcxml:subfield>
  </marcxml:datafield>
```


Az 5. témakör elsajátítása (javasolt óraszám: 2 óra)

Megoldandó feladat:

A névtér elemeinek szemantikus weben történő megjelenése céljára többféle keretrendszert, sémát is kidolgoztak, a névtér elemeit teauruszok, taxonómiák, kontrollált szótárak, ontológiák tartalmazzák. A hallgatók az OCLC Virtual International Authority File (VIAF) szolgáltatásával, a Library of Congress authority állományával, a Getty teauruszokkal és a nemzetközi névazonosító (ISNI) jelentőségével foglalkoznak.

Feladatok:

2. Az előző témakörben elemezte a Library of Congress névtér-szolgáltatását Márai Sándor MARC formátumú névrekordjának elemzésén keresztül. Most a Linked Data szolgáltatás rendszerében vizsgálja az információkat! Elérhető: <http://id.loc.gov/authorities/names.html>

Kérdés: mi a szolgáltatás célja és milyen adaton keresztül teljesül? Milyen különbséget lát a MARC formátumú rekord és a linked data rendszerű rekord felhasználási célja között?
2. **Elemezze** Márai Sándor névrekordját a VIAF-ban (www.viaf.org)!
3. **Hasonlítsa össze** Jókai Mór névrekordját
 - az OSZK gyakorlatában: <http://nektar.oszk.hu/data/auth/33589>,
 - a Library of Congress gyakorlatában a <http://id.loc.gov/authorities/names/n50048802.html> oldal „Alternate Formats” menüpontjából elérhető RDF/XML és MARC/XML formátumban,
 - a Petőfi Irodalmi Múzeum gyakorlatában: http://opac.pim.hu/index.jsp?from_page=browse&page=details&dbname=gyujtemeny_kat_bib&bib1id=1002&bib1field=100&term=J%C3%B3kai+M%C3%B3r+1825-1904+%C3%A1svai|59537|10989|255709|a100
 - a VIAF szolgáltatásban (www.viaf.org)
 - az International Standard Name Identifier szerint (<http://www.isni.org/search>)
4. **Hasonlítsa össze** a *Getty* földrajzi nevek teauruszában (<http://www.getty.edu/research/tools/vocabularies/tgn/index.html>) és a *Köztauruszban* (<http://nektar.oszk.hu/auth/Balaton>) a Balaton név relációinak ábrázolását és a név RDF alapú rekordját (<http://nektar.oszk.hu/data/auth/Balaton>)!
Lát-e külső forrásokra mutató linkeket?
5. Az alábbiakban Márai Sándor RDF/MADS formátumú névrekordját látja. **Elemezze** a rekordot! Milyen metaadat-típusokat tartalmaz a rekord? MADS személynév címkék leírását lásd: <http://www.loc.gov/standards/mads/rdf/v1.html#PersonalName>

```

- <rdf:RDF>
- <madsrdf:PersonalName rdf:about="http://id.loc.gov/authorities/names/n88621768">
  <rdf:type rdf:resource="http://www.loc.gov/mads/rdf/v1#Authority"/>
  <madsrdf:authoritativeLabel xml:lang="en">Márai, Sándor, 1900-1989</madsrdf:authoritativeLabel>
- <madsrdf:elementList rdf:parseType="Collection">
  - <madsrdf:FullNameElement>
    <madsrdf:elementValue xml:lang="en">Márai, Sándor,</madsrdf:elementValue>
    </madsrdf:FullNameElement>
  - <madsrdf:DateNameElement>
    <madsrdf:elementValue xml:lang="en">1900-1989</madsrdf:elementValue>
    </madsrdf:DateNameElement>
  </madsrdf:elementList>
  <madsrdf:classification>PH3281.M35</madsrdf:classification>
  <madsrdf:isMemberOfMADSCollection rdf:resource="http://id.loc.gov/authorities/names/collection_NamesAuthorizedHeadings"/>
  <madsrdf:isMemberOfMADSCollection rdf:resource="http://id.loc.gov/authorities/names/collection_LCNAF"/>
  <madsrdf:hasExactExternalAuthority rdf:resource="http://viaf.org/viaf/sourceID/LC%7Cn+88621768#skos:Concept"/>
  <madsrdf:isMemberOfMADSScheme rdf:resource="http://id.loc.gov/authorities/names"/>
- <madsrdf:identifiesRWO>
  - <madsrdf:RWO>
    <rdf:type rdf:resource="http://xmlns.com/foaf/0.1/Person"/>
    <madsrdf:birthdate>1900</madsrdf:birthdate>
    <madsrdf:deathdate>1989</madsrdf:deathdate>
    </madsrdf:RWO>
  </madsrdf:identifiesRWO>
- <madsrdf:hasVariant>
  - <madsrdf:PersonalName>
    <rdf:type rdf:resource="http://www.loc.gov/mads/rdf/v1#Variant"/>
    <madsrdf:variantLabel xml:lang="en">Mārāy, Shāndūr, 1900-1989</madsrdf:variantLabel>
  - <madsrdf:elementList rdf:parseType="Collection">
    - <madsrdf:FullNameElement>
      <madsrdf:elementValue xml:lang="en">Mārāy, Shāndūr,</madsrdf:elementValue>
      </madsrdf:FullNameElement>
    - <madsrdf:DateNameElement>
      <madsrdf:elementValue xml:lang="en">1900-1989</madsrdf:elementValue>
      </madsrdf:DateNameElement>
    </madsrdf:elementList>
  </madsrdf:PersonalName>
</madsrdf:hasVariant>
- <madsrdf:hasVariant>
  - <madsrdf:PersonalName>
    <rdf:type rdf:resource="http://www.loc.gov/mads/rdf/v1#Variant"/>
    <madsrdf:variantLabel xml:lang="en">1900-1989 , מאראי, שאנדור</madsrdf:variantLabel>
  - <madsrdf:elementList rdf:parseType="Collection">
    - <madsrdf:FullNameElement>
      <madsrdf:elementValue xml:lang="en">מאראי, שאנדור</madsrdf:elementValue>

```

(folytatás a következő oldalon)


```

- <madsrdf:elementList rdf:parseType="Collection">
  - <madsrdf:FullNameElement>
    <madsrdf:elementValue xml:lang="en">מאראי, שאנדור</madsrdf:elementValue>
  </madsrdf:FullNameElement>
  - <madsrdf:DateNameElement>
    <madsrdf:elementValue xml:lang="en">1900-1989</madsrdf:elementValue>
  </madsrdf:DateNameElement>
</madsrdf:elementList>
</madsrdf:PersonalName>
</madsrdf:hasVariant>
- <madsrdf:hasVariant>
  - <madsrdf:PersonalName>
    <rdf:type rdf:resource="http://www.loc.gov/mads/rdf/v1#Variant"/>
    <madsrdf:variantLabel xml:lang="en">1989-1900, מאראי, שאנדור</madsrdf:variantLabel>
  - <madsrdf:elementList rdf:parseType="Collection">
    - <madsrdf:FullNameElement>
      <madsrdf:elementValue xml:lang="en">מאראי, שאנדור</madsrdf:elementValue>
    </madsrdf:FullNameElement>
    - <madsrdf:DateNameElement>
      <madsrdf:elementValue xml:lang="en">1900-1989</madsrdf:elementValue>
    </madsrdf:DateNameElement>
  </madsrdf:elementList>
</madsrdf:PersonalName>
</madsrdf:hasVariant>
- <madsrdf:editorialNote>
  [Machine-derived non-Latin script reference project.]
</madsrdf:editorialNote>
<madsrdf:editorialNote>[Non-Latin script reference not evaluated.]</madsrdf:editorialNote>
<identifiers:lccn>n 88621768</identifiers:lccn>
<identifiers:local>(OCoLC)oca02233564</identifiers:local>
- <madsrdf:hasSource>
  - <madsrdf:Source>
    <madsrdf:citation-source>nuc87-36096: Author's Judit - és az utóhang, 1980</madsrdf:citation-source>
  - <madsrdf:citation-note xml:lang="en">
    (hdg. on CLU rept.: Márai, Sándor, 1900- ; usage: Márai Sándor)
  </madsrdf:citation-note>
  <madsrdf:citation-status>found</madsrdf:citation-status>
</madsrdf:Source>
</madsrdf:hasSource>
- <madsrdf:hasSource>
  - <madsrdf:Source>
    <madsrdf:citation-source>LC data base, 3-22-88</madsrdf:citation-source>
    <madsrdf:citation-note xml:lang="en">(hdg.: Márai, Sándor, 1900-)</madsrdf:citation-note>
    <madsrdf:citation-status>found</madsrdf:citation-status>
  </madsrdf:Source>

```

(folytatás a következő oldalon)

```

- <madsrdf:adminMetadata>
  - <ri:RecordInfo>
    <ri:recordChangeDate rdf:datatype="http://www.w3.org/2001/XMLSchema#dateTime">1988-03-22T00:00:00</ri:recordChangeDate>
    <ri:recordStatus rdf:datatype="http://www.w3.org/2001/XMLSchema#string">new</ri:recordStatus>
    <ri:recordContentSource rdf:resource="http://id.loc.gov/vocabulary/organizations/dlc"/>
    <ri:languageOfCataloging rdf:resource="http://id.loc.gov/vocabulary/iso639-2/eng"/>
  </ri:RecordInfo>
</madsrdf:adminMetadata>
- <madsrdf:adminMetadata>
  - <ri:RecordInfo>
    <ri:recordChangeDate rdf:datatype="http://www.w3.org/2001/XMLSchema#dateTime">2013-05-24T07:38:14</ri:recordChangeDate>
    <ri:recordStatus rdf:datatype="http://www.w3.org/2001/XMLSchema#string">revised</ri:recordStatus>
    <ri:recordContentSource rdf:resource="http://id.loc.gov/vocabulary/organizations/dlc"/>
    <ri:languageOfCataloging rdf:resource="http://id.loc.gov/vocabulary/iso639-2/eng"/>
  </ri:RecordInfo>
</madsrdf:adminMetadata>
<rdf:type rdf:resource="http://www.w3.org/2004/02/skos/core#Concept"/>
<skos:prefLabel xml:lang="en">Márai, Sándor, 1900-1989</skos:prefLabel>
- <skosxl:altLabel>
  - <rdf:Description>
    <rdf:type rdf:resource="http://www.w3.org/2008/05/skos-xl#Label"/>
    <skosxl:literalForm xml:lang="en">Mārāy, Shāndūr, 1900-1989</skosxl:literalForm>
  </rdf:Description>
</skosxl:altLabel>
- <skosxl:altLabel>
  - <rdf:Description>
    <rdf:type rdf:resource="http://www.w3.org/2008/05/skos-xl#Label"/>
    <skosxl:literalForm xml:lang="en">1900-1989, שאנדור, מאראי</skosxl:literalForm>
  </rdf:Description>
</skosxl:altLabel>
- <skosxl:altLabel>
  - <rdf:Description>
    <rdf:type rdf:resource="http://www.w3.org/2008/05/skos-xl#Label"/>
    <skosxl:literalForm xml:lang="en">1989-1900, شاندور, ماراي</skosxl:literalForm>
  </rdf:Description>
</skosxl:altLabel>
- <skos:exactMatch rdf:resource="http://viaf.org/viaf/sourceID/LC%7Cn+88621768#skos:Concept"/>
- <skos:editorial>
  [Machine-derived non-Latin script reference project.]
</skos:editorial>
<skos:editorial>[Non-Latin script reference not evaluated.]</skos:editorial>
<skos:inScheme rdf:resource="http://id.loc.gov/authorities/names"/>
<skos:altLabel xml:lang="en">Mārāy, Shāndūr, 1900-1989</skos:altLabel>
<skos:altLabel xml:lang="en">1900-1989, שאנדור, מאראי</skos:altLabel>
<skos:altLabel xml:lang="en">1989-1900, شاندور, ماراي</skos:altLabel>
- <skos:changeNote>
  - <cs:ChangeSet>
    <cs:subjectOfChange rdf:resource="http://id.loc.gov/authorities/names/n88621768"/>
    <cs:creatorName rdf:resource="http://id.loc.gov/vocabulary/organizations/dlc"/>
    <cs:createdDate rdf:datatype="http://www.w3.org/2001/XMLSchema#dateTime">1988-03-22T00:00:00</cs:createdDate>
    <cs:changeReason rdf:datatype="http://www.w3.org/2001/XMLSchema#string">new</cs:changeReason>
  </cs:ChangeSet>
</skos:changeNote>
- <skos:changeNote>
  - <cs:ChangeSet>
    <cs:subjectOfChange rdf:resource="http://id.loc.gov/authorities/names/n88621768"/>
    <cs:creatorName rdf:resource="http://id.loc.gov/vocabulary/organizations/dlc"/>
    <cs:createdDate rdf:datatype="http://www.w3.org/2001/XMLSchema#dateTime">2013-05-24T07:38:14</cs:createdDate>
    <cs:changeReason rdf:datatype="http://www.w3.org/2001/XMLSchema#string">revised</cs:changeReason>
  </cs:ChangeSet>
</skos:changeNote>
</madsrdf:PersonalName>
</rdf:RDF>

```

(RDF/XML rekord vége)

6. **Elemezze** az alábbi távoli elérésű forrás MARC/MODS rekordját a szemantikus web szempontjából! Az alábbiakban a rekord egy részletét látja, keresse meg a rekordot a LOC katalógusában (www.loc.gov)!

```

- <mods xsi:schemaLocation="http://www.loc.gov/mods/v3 http://www.loc.gov/standards/mods/v3/mods-3-5.xsd" version="3.5">
- <titleInfo>
  <title>Historical map American Expeditionary Force</title>
</titleInfo>
- <name type="personal" usage="primary">
  <namePart>Stiles, Ezra C.</namePart>
</name>
- <name type="personal">
  <namePart>Bowman, Paul C.</namePart>
</name>
- <name type="corporate">
  <namePart>United States</namePart>
  <namePart>Army.</namePart>
  <namePart>American Expeditionary Forces.</namePart>
</name>
<typeOfResource>cartographic</typeOfResource>
<genre authority="marcgt">map</genre>
- <originInfo>
- <place>
  <placeTerm type="code" authority="marccountry">pau</placeTerm>
</place>
- <place>
  <placeTerm type="text">Pittsburgh, Pa</placeTerm>
</place>
  <publisher>Herbick & Held Printing Co.</publisher>
  <dateIssued>1932</dateIssued>
  <issuance>monographic</issuance>
</originInfo>
- <language>
  <languageTerm type="code" authority="iso639-2b">eng</languageTerm>
</language>
- <physicalDescription>
  <form authority="marccategory">electronic resource</form>
  <form authority="marcsmd">remote</form>
  <form authority="marccategory">map</form>
  <form authority="marcsmd">map</form>
  <extent>1 map : col. ; on sheet 88 x 71 cm.</extent>
</physicalDescription>
- <note type="statement of responsibility" altRepGroup="00">

```

7. **Elemezze** az alábbi FOAF formát! Fogalmazza meg az RDF-állítást!

```

@prefix rdf: <http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#> .
@prefix rdfs: <http://www.w3.org/2000/01/rdf-schema#> .
<#JW>
  a foaf:Person ;
  foaf:name "Jimmy Wales" ;
  foaf:mbox <mailto:jwales@bomis.com> ;
  foaf:homepage <http://www.jimmywales.com/> ;
  foaf:nick "Jimbo" ;
  foaf:depiction <http://www.jimmywales.com/aus_img_small.jpg> ;
  foaf:interest <http://www.wikimedia.org> ;
  foaf:knows [ a foaf:Person ; foaf:name "Angela Beesley"].
<http://www.wikimedia.org>
rdfs:label "Wikimedia"

```

Szükséges eszközök:

Internet kapcsolattal rendelkező terem, hallgatói és oktatói számítógépek, projektor.

Vonatkozó szabályozás, előírások, minták, elvárások:

KSZ 2-2000. Bibliográfiai leírás. Elektronikus dokumentumok.

KSZ/4.1 HUNMARC, vagy

MARC standards <<http://www.loc.gov/marc/>>, vagy KSZ/4.1-2002. HUNMARC. Bibliográfiai rekordok adatsere formátuma.

Dublin Core szabvány

MODS

MADS

METS

The Bibliographic Ontology (lásd az irodalomjegyzékben)

VIAF

ISNI

Köztaurusz

ISO 21127:2014. Information and documentation -- A reference ontology for the interchange of cultural heritage information (CIDOC CRM)

Minták:

1. FOAF ontológia személy kapcsolatainak leírására:

```
<foaf:Person rdf:about="#danbri" xmlns:foaf="http://xmlns.com/foaf/0.1/">
  <foaf:name>Dan Brickley</foaf:name>
  <foaf:homepage rdf:resource="http://danbri.org/" />
  <foaf:openid rdf:resource="http://danbri.org/" />
  <foaf:img rdf:resource="/images/me.jpg" />
</foaf:Person>
```

Az információ, amit a fenti leírás tartalmaz:

- személyről van szó (foaf:Person),
- *Dan Brickly*, mint személy tulajdonsága, hogy az egy név (foaf:name),
- ennek a személynek van egy honlapja (foaf:homepage),
- ez a személy kapcsolatban van (foaf:openid) egy dologgal, amit úgy neveznek, hogy <http://danbri.org/> és
- kapcsolatban van egy másik dologgal is, aminek a tulajdonsága az, hogy kép (foaf:img)⁶

2. MARCXML-ből MADS formátumba konvertált személynév a Library of Congress gyakorlatában:

```
- <mads:mads xsi:schemaLocation="http://www.loc.gov/mads/v2 http://www.loc.gov/standards/mads/mads-2-0.xsd" version="2.0">
- <mads:authority geographicSubdivision="not applicable">
- <mads:name type="personal" authority="naf">
  <mads:namePart>Bowmann, Peter</mads:namePart>
  </mads:name>
</mads:authority>
<mads:note type="nonpublic">Composer</mads:note>
- <mads:note type="nonpublic">
  Data contributed by the Dance Heritage Coalition for the New York Public Library Dance Collection
  </mads:note>
<mads:note type="source">NYPL Dict. Cat. of the Dance Coll., 1974-</mads:note>
<mads:identifier type="lccn">n 97877108 </mads:identifier>
- <mads:recordInfo>
- <mads:recordOrigin>
  Converted from MARCXML to MADS version 2.0 (Revision 2.10)
  </mads:recordOrigin>
<mads:recordContentSource authority="marcorg">NN-PD</mads:recordContentSource>
<mads:recordChangeDate encoding="iso8601">20081117084703.0</mads:recordChangeDate>
<mads:recordIdentifier source="DLC">n 97877108 </mads:recordIdentifier>
- <mads:languageOfCataloging>
  <mads:languageTerm type="code" authority="iso639-2b">eng</mads:languageTerm>
  </mads:languageOfCataloging>
  <mads:descriptionStandard>aacr2</mads:descriptionStandard>
  </mads:recordInfo>
</mads:mads>
```

⁶ A FOAF ontológia részletes specifikációját lásd: FOAF Vocabulary Specification. <
<http://xmlns.com/foaf/spec/>>

3. **Személynév** előfordulásai, azonosítója a **LOC szótáraiban** a névazonosító URI-vel a LOC linkelt adat szolgáltatásában (<http://id.loc.gov/authorities/names/n97877108.html>):

Bowmann, Peter

URI(s)

- › <http://id.loc.gov/authorities/names/n97877108>

Instance Of

- › [MADS/RDF PersonalName](#)
- › [MADS/RDF Authority](#)
- › [SKOS Concept](#)

Scheme Membership(s)

- › [Library of Congress Name Authority File](#)

Collection Membership(s)

- › [Names Collection - Authorized Headings](#)
- › [LC Names Collection - General Collection](#)

Exact Matching Concepts from Other Schemes

- › <http://viaf.org/viaf/sourceID/LC%7Cn+97877108#skos:Concept>

Sources

- › found: NYPL Dict. Cat. of the Dance Coll., 1974-

Editorial Notes

- › [Composer.]
- › [Data contributed by the Dance Heritage Coalition for the New York Public Library Dance Collection.]

Change Notes

- › 1997-11-12: new
- › 2008-11-15: revised

Alternate Formats

- › [RDF/XML \(MADS and SKOS\)](#)
- › [N-Triples \(MADS and SKOS\)](#)
- › [JSON \(MADS/RDF and SKOS/RDF\)](#)
- › [MADS - RDF/XML](#)
- › [MADS - N-Triples](#)
- › [MADS/RDF - JSON](#)
- › [SKOS - RDF/XML](#)
- › [SKOS - N-Triples](#)
- › [SKOS - JSON](#)
- › [MADS/XML](#)
- › [MARC/XML](#)

4. Tudásszervezési rendszerek

a) Az OSZK geotezaurusában előforduló földrajzi név fogalmi hierarchiája (<http://nektar.oszk.hu/auth/Bakonyvidék>)

Source:	OSZK geotezaurusz
Type:	location
Pref. label:	Bakonyvidék
Broader:	Dunántúli-középhegység
Narrower:	Bakony Balaton-felvidék Devecseri-árok Keszthelyi-hegység Pápai-Bakonyalja Sokoróalja Súri-Bakonyalja Tapolcai-medence

b) az OSZK Köztaurusában előforduló földrajzi név RDF keretrendszerben:

```
- <rdf:RDF>
- <skos:Concept rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/Balaton">
  <skos:inScheme rdf:resource="http://www.oszk.hu/thesaurus/location"/>
  <dc:source>OSZK geotezaurusz</dc:source>
  <dc:type>location</dc:type>
  <skos:prefLabel xml:lang="hu">Balaton</skos:prefLabel>
  <skos:broader rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/magyarországi_tó"/>
  <skos:broader rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/Balaton-medence"/>
  <skos:related rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/Burnót-patak"/>
  <skos:related rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/Eger-patak_(Balaton)"/>
  <skos:related rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/Koroknai-vizfolyás"/>
  <skos:related rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/Pogány-völgyi-víz"/>
  <skos:related rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/Tapolcai-Séd"/>
  <skos:related rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/Tetves-patak"/>
  <skos:related rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/Viszlói-patak"/>
  <skos:related rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/Zala_(folyó)"/>
  <skos:related rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/Kis-Balaton"/>
</skos:Concept>
</rdf:RDF>
```


5. Tárgyi deszkriptor RDF keretrendszerben a Köztauruszban⁷:

```




- <rdf:RDF>
- <skos:Concept rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/magyar_irodalom">
  <skos:inScheme rdf:resource="http://www.oszk.hu/thesaurus/term"/>
  <dc:source>OSZK tezaurusz</dc:source>
  <dc:type>term</dc:type>
  <skos:prefLabel xml:lang="hu">magyar irodalom</skos:prefLabel>
- <skos:definition xml:lang="hu">
  A nem szomszédos államok magyar irodalma (az "amerikai magyar irodalom" kivételével) a "határon túli magyar irodalom" és az adott állam, terület deszkriptorával osztályozandó
  </skos:definition>
- <skos:definition xml:lang="hu">
  A szomszédos államok magyar irodalmának önálló deszkriptorai vannak
  </skos:definition>
  <skos:broader rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/európai_irodalom"/>
  <skos:broader rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/finnugor_népek_irodalma"/>
  <skos:broader rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/irodalom"/>
  <skos:narrower rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/határon_túli_magyar_irodalom"/>
  <skos:narrower rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/hungarikum"/>
  <skos:narrower rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/régi_magyar_irodalom"/>
  <skos:related rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/magyar_irodalom_története"/>
  <skos:related rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/cigány_irodalom"/>
  <skos:related rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/határon_túli_magyarság"/>
  <skos:related rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/magyar_nyelv"/>
  <skos:related rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/magyarországi_idegen_nyelvű_irodalom"/>
  </skos:Concept>
</rdf:RDF>


```


6. A webontológia nyelv (owl) szerepe, például: a *Debreceni Református Kollégium* testületi név különböző névterekben. Az OSZK tezauruszában az owl összekapcsolja a VIAF- azonosítóval.

nektar.oszk/auth/335:

prop	obj
http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#type	http://xmlns.com/foaf/0.1/Organization
http://www.w3.org/2002/07/owl#sameAs	http://viaf.org/viaf/154242179
http://xmlns.com/foaf/0.1/name	Debreceni Református Kollégium

Debreceni Református Kollégium

Debreceni Református Kollégium (Hungary)

Debreceni Református Kollégium (Hongrie)

Debreceni Református Kollégium (Mađarsko)

VIAF ID: 154242179 (Corporate) ←

Permalink: <http://viaf.org/viaf/154242179>

ISNI: [0000 0001 2297 2570](http://www.isni.org/0000-0001-2297-2570)

⁷ Nagyobb felbontásban látható: http://nektar.oszk.hu/data/auth/magyar_irodalom

Elvárások:

- bibliográfiai rekordok értelmezése különféle formátumokban (MARC, DC, METS, MODS, RDF),
- authority rekord mezőinek értelmezése, különös tekintettel a 1XX, a 4XX és az 5XX mezőkre. A Library of Congress authority állományának (<http://authorities.loc.gov/>) és a VIAF-szolgáltatás (<http://viaf.org>) ismerete,
- a névtér elemeinek névegységesítése, az utalói alakok szerkesztése,
- az RDF/XML specifikációjú bibliográfiai ontológia jelentőségének felismerése a katalógusrekordok szemantikus weben történő megjelenésében.

Munkatevékenység bemutatása (folyamat, reprodukció lehetősége):

A névtér elemeinek (személynév, testületi név, földrajzi név, cím, tárgyszavak) egységesítése, elemzése különböző metaadat-sémák szerint.

Gyakorlati kipróbálás, reprodukció:

Az elvégzett névegységesítés után keresés végrehajtása katalógusokban, illetve a VIAF névtér-állományában, az eredmény értékelése.

A keresések végrehajtása, a találati lista elemzése útján az elméleti kérdések megértése.

Minőségbiztosítási kötelezettségek:

A besorolási állományban szerepelnie kell a kitüntetett névalak rekordjának.

Az egységesített névalak rekordjának tartalmaznia kell az utalói alakokat is.

Különös gondot kell fordítani az egységesített névalak 1XX-as, 4XX-as és 5XX-as mezőinek helyes kitöltésére és az adatforrás leírására.

Hibalehetőségek ismertetése:

- hiányos adat,
- adatmező helytelen megválasztása,
- kapcsolatok figyelmen kívül hagyása,
- a kitüntetett névalak és az utalások rendszavának helytelen megválasztása,
- transliterálás kötelezettségének figyelmen kívül hagyása

Értékelés, javaslatok, rendszerezés:

A gyakorlati oktató a házi feladat szöveges értékelését követően a hallgatóval közösen megvitatja az eredményeket, kiszűri a hibákat, amiket a hallgatónak javítania kell.

Házi feladat:

1. **Elemezze** az alábbi FOAF formát! Fogalmazza meg az RDF-állítást!

```
@prefix rdf: <http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#> .
@prefix rdfs: <http://www.w3.org/2000/01/rdf-schema#> .
<#JW>
  a foaf:Person ;
  foaf:name "Jimmy Wales" ;
  foaf:mbox <mailto:jwales@bomis.com> ;
  foaf:homepage <http://www.jimmywales.com/> ;
  foaf:nick "Jimbo" ;
  foaf:depiction <http://www.jimmywales.com/aus_img_small.jpg> ;
  foaf:interest <http://www.wikimedia.org> ;
  foaf:knows [a foaf:Person ; foaf:name "Angela Beesley"]
.<http://www.wikimedia.org>
rdfs:label "Wikimedia"
```

2. Elemezze a VIAF-ot a vizualizáció, a névterek nemzetközi összekapcsolhatósága, az adatok további felhasználhatósága szempontjából! (www.viaf.org)
3. Elemezze a Library of Congress Mark Twain személynevet leíró authority fájlját az adatkapcsolatok, a hitelesség szempontjából!
4. Elemezze a Library of Congress Kolozsvár városnevet leíró authority fájlját az adatkapcsolatok, a hitelesség szempontjából!
5. Válasszon egy személynevet, egy földrajzi nevet, egy testületi nevet, egy tárgyszót és ezek alapján jellemezze a Library of Congress tárgyszórendszerének fogalmi hierarchiáját! A dokumentumhoz itt fér hozzá: <http://www.loc.gov/aba/publications/FreeLCSH/freelcsh.html#About>

A 6. témakör elsajátítása (javasolt óraszám: 2 óra)

Megoldandó feladat:

A nemzeti könyvtárak által használt metaadatok újrahasznosítása, a keresési modellek és megjelenítési technikák alkalmazása digitális archívumokban.

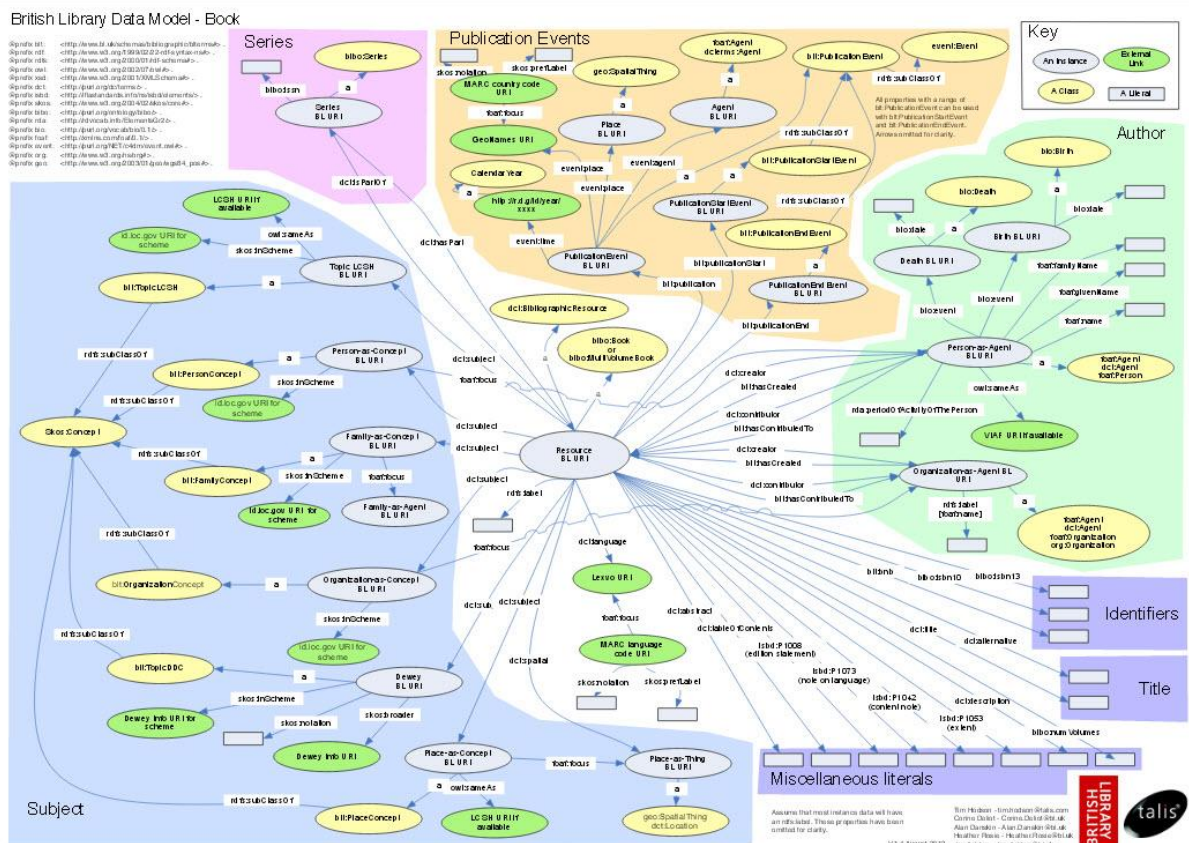
Feladatok:

1. Az alábbiakban a British National Bibliography könyvek adatmodelljét látja Linked Open Data formában.

Elemezze az adatmodellt az alábbi szempontok szerint:

- a) a BNB adatai kapcsolódnak-e külső forrásokhoz? Ha igen, sorolja fel az Ön által legismeretebbrek tartott legalább öt forrást, azok funkciójának megnevezésével!
- b) Mi az URI szerepe? Tartalmazza-e azokat a képen látható adatmodell?
- c) Milyen metaadat-sémákat használ a BNB?

(A kép nagyobb felbontásban elérhető: <http://www.bl.uk/bibliographic/pdfs/bldataamodelbook.pdf>):

2. Állapítsa meg, hogy 2011 és 2013 között hogyan változtak (bővültek) a British National Bibliography (BNB) MARC mezői és az egyes MARC mezőknek mely Dublin Core elemek felelnek meg, azokat hogyan illesztik be RDF/XML-be! A példát itt találja: <http://www.bl.uk/bibliographic/pdfs/mappingmarc2basicrdf.pdf>

3. Az alábbiakban két rekordábrázolást lát az OSZK gyakorlatából. Mit azonosít az a) rekord és milyen célra alkalmas? Mi a célja az adat (Jókai Mór) kétféle ábrázolásának (b)?

a)

<p>http azonosító=MARC-ban a rekordazonosító (001) http://nektar.oszk.hu/resource/manifestation/2645471 http://nektar.oszk.hu/hu/manifestation/2645471</p>	<p>bibliográfiai ontológia rekord RDF/XML-ben http://nektar.oszk.hu/data/manifestation/2645471</p>
<p>EB 404/pdf / Digitális raktár</p> <p>Szerző: Jókai Mór (1825-1904)</p> <p>Cím és szerzőségi közlés: Dekameron [elektronikus dok.] : válogatás / Jókai Mór</p> <p>Elektr. dok. jell.: Szöveg (pdf : 1.2 MB) (lit : 546 KB)</p> <p>Megjelenés: Szentendre : Mercator Stúdió, cop. 2006</p> <p>Tárgyszavak: magyar irodalom elbeszélés elektronikus dokumentum</p> <p>Osztályozás: 894.511-32</p> <p>Megjegyzések: Főcím a címképernyőről Működési követelmények: Adobe Reader / MS Reader</p> <p>ISBN : 963-606-169-6 (pdf) 963-606-170-X (lit)</p> <p>Elektr. hozzáférés: http://nbn.urn.hu/N2L?urn:nbn:hu-6982</p> <p>Lelőhely: B1</p> <p>Raktári jelzet: EB 404/pdf EB 404/lit</p> <p>Szolgáltatások</p> <p>Kiadói adatok: Mercator Stúdió</p> <p>OpenURL: Linkszolgáltatás</p> <p>Hozzáadás a kedvencekhez: BOOKMARK ...</p> <p>OSZK borító: Nincs borító!</p> <p>Google Books borító: Nincs borító!</p> <p>Cool URI: http://nektar.oszk.hu/hu/manifestation/2645471</p>	<pre> - <bibo:Document rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/manifestation/2645471"> <dcterms:identifier>URN:ISBN:9636061696</dcterms:identifier> <bibo:isbn10>9636061696</bibo:isbn10> <bibo:isbn>9636061696</bibo:isbn> <dcterms:identifier>URN:ISBN:963606170X</dcterms:identifier> <bibo:isbn10>963606170X</bibo:isbn10> <bibo:isbn>963606170X</bibo:isbn> <dcterms:language>hun</dcterms:language> <dcterms:language>hun</dcterms:language> - <dcterms:subject> - <rdf:Description> <dcam:memberOf rdf:resource="http://purl.org/dc/terms/UDC"/> <rdf:value>894.511-32</rdf:value> </rdf:Description> </dcterms:subject> <dcterms:creator rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/33589"/> <dc:creator>Jókai Mór (1825-1904)</dc:creator> <dcterms:title>Dekameron.válogatás</dcterms:title> <dcterms:publisher>Szentendre : Mercator Stúdió</dcterms:publisher> <dcterms:description>Főcím a címképernyőről</dcterms:description> <dcterms:subject>magyar irodalom</dcterms:subject> <dcterms:subject rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/magyar_irodalom"/> <dcterms:type>elbeszélés</dcterms:type> <dcterms:type>elektronikus dokumentum</dcterms:type> <dcterms:identifier>http://nbn.urn.hu/N2L?urn:nbn:hu-6982</dcterms:identifier> <dcterms:type>no type provided</dcterms:type> <dcterms:type>book</dcterms:type> <dcterms:issued>2006</dcterms:issued> <dcterms:date>2006</dcterms:date> <dcterms:language>hun</dcterms:language> <dcterms:audience>unknown</dcterms:audience> </bibo:Document> </pre>

b)

Belépési pont az OSZK saját névteréből HTML azonosítóval, xml szintaxissal: http://nektar.oszk.hu/auth/33589		RDF (részlet) http://nektar.oszk.hu/data/auth/33589
prop	obj	
http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#type	http://xmlns.com/foaf/0.1/Person	- <rdf:RDF>
http://xmlns.com/foaf/0.1/name	Jókai Mór	- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/33589"> <foaf:name>Jókai Mór</foaf:name> </rdf:Description>
http://xmlns.com/foaf/0.1/name	Márton Kakas	- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/33589"> <foaf:name>Maurus Jókai</foaf:name> </rdf:Description>
http://xmlns.com/foaf/0.1/name	Kakas Márton	- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/33589"> <foaf:name>Mór Jókai</foaf:name> </rdf:Description>
http://xmlns.com/foaf/0.1/name	Mór Jókai	- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/33589"> <foaf:name>Moras, Jokajus</foaf:name> </rdf:Description>
http://xmlns.com/foaf/0.1/name	Jokajus Moras	- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/33589"> <foaf:name>Mór, Jókai (1825-1904)</foaf:name> </rdf:Description>
http://xmlns.com/foaf/0.1/name	Moras Jokajus	- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/33589"> <foaf:name>Kakas Márton</foaf:name> </rdf:Description>
http://xmlns.com/foaf/0.1/name	Jókai Maurus	- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/33589"> <dbpprop:deathYear>1904</dbpprop:deathYear> </rdf:Description>
http://xmlns.com/foaf/0.1/name	Jókai Mór (1825-1904)	- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/33589"> <rdf:type rdf:resource="http://xmlns.com/foaf/0.1/Person"/> </rdf:Description>
http://xmlns.com/foaf/0.1/name	Maurus Jókai	- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/33589"> <foaf:name>Márton Kakas</foaf:name> </rdf:Description>
http://xmlns.com/foaf/0.1/name	Maurus, Jókai	- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/33589"> <dbpprop:birthYear>1825</dbpprop:birthYear> </rdf:Description>
http://xmlns.com/foaf/0.1/name	Mór, Jókai (1825-1904)	- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/33589"> <foaf:name>Jókai Mór (1825-1904)</foaf:name> </rdf:Description>
http://xmlns.com/foaf/0.1/name	Moras, Jokajus	- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/33589"> <foaf:name>Jókai Maurus</foaf:name> </rdf:Description>
http://xmlns.com/foaf/0.1/name	Márton, Kakas	- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/33589"> <foaf:familyName>Jókai</foaf:familyName> </rdf:Description>
http://dbpedia.org/property/deathYear	1904	- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/33589"> <foaf:name>Moras Jokajus</foaf:name> </rdf:Description>
http://xmlns.com/foaf/0.1/familyName	Jókai	- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/33589"> <foaf:name>Jokajus Moras</foaf:name> </rdf:Description>
http://xmlns.com/foaf/0.1/givenName	Mór	
http://dbpedia.org/property/birthYear	1825	

4. **Keressen** képet az Europeana-ban a csembalóról (<http://europeana.eu>)! A különböző nyelvű ke-
reshetőség miatt érvényesítse a „Translate search terms” opciót! Szűkítse a keresést képekre és
adja hozzá kulcsszóként: Firenze.

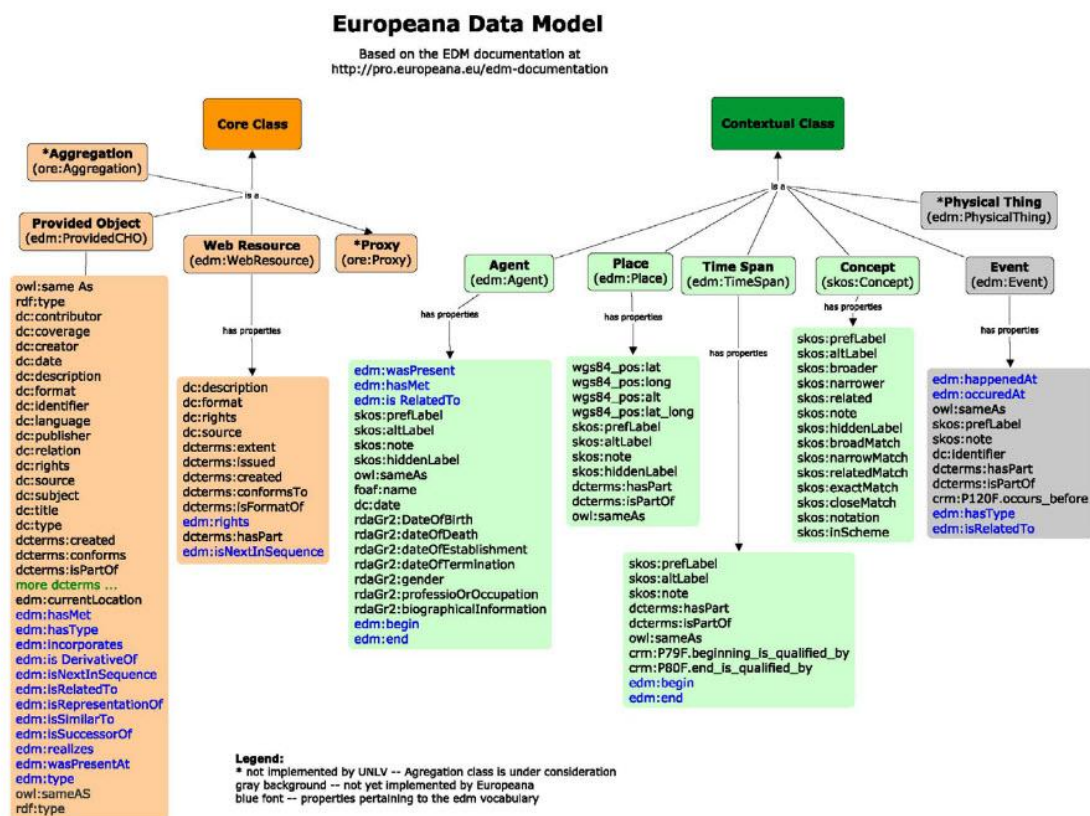
Eredmény: Clavecin, adatszolgáltató: Cité de la musique

Feladat: elemezze a metaadatokat az alábbi szempontok szerint:

- a tárgyat azonosító adatok,
- a szerző értelmezése, a szerzőt azonosító adatok alakja,
- az idő értelmezése,
- az adatszolgáltató értelmezése az Europeana működése, az adatszűretelés szempontjából,
- értelmezze az automatikusan generált tegeket:
 - a) a földrajzi névvel kapcsolatos információk,
 - b) az adatszűretelést végző MIMO tezaurszait a What menüpontból,
 - c) a névtér személynév típusú elemét a MIMO adatbázisában a Who menüpontból.

5. Az Europeana működése, az aggregálás. Az Europeana Semantic Elements.

- a) Elemezze, hogyan valósul meg az Europeana adatmodell (EDM) alapkonceptiója az alábbi ábra szerint:

1. Europeana adatmodell⁸

⁸ Forrás nagyobb felbontásban: <http://www.contentdm.org/USC/training/2013/Lampert-Southwick-20131205.pdf>

b) Webszűretelés.

Értelmezze az Athena tevékenységét az alábbi linken elérhető adatok elemzésén keresztül:

<http://www.europeana.eu/portal/search.html?qf=PROVIDER%3a%22Athena%22&rows=24>

Szükséges eszközök:

Internet kapcsolattal rendelkező terem, hallgatói és oktatói számítógépek, projektor.

Vonatkozó szabályozás, előírások, minták, elvárások:

- Dublin Core
- FRBR
- MARC 21
- MARCXML
- LOD
- MADS
- RDF
- MODS
- SKOS
- ESE (Europeana Semantic Elements)

Minták:

1. Bibliográfiai ontológia.

- a) A dokumentum jellemző metaadatainak leírására használt Dublin Core RDF/XML-ben, bibliográfiai ontológia keretben az OSZK gyakorlatában. Például a Dekameron című novella-válogatás elektronikus kiadása (<http://nektar.oszk.hu/data/manifestation/2645471>):

```
- <bibo:Document rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/manifestation/2645471">
  <dcterms:identifier>URN:ISBN:9636061696</dcterms:identifier>
  <bibo:isbn10>9636061696</bibo:isbn10>
  <bibo:isbn>9636061696</bibo:isbn>
  <dcterms:identifier>URN:ISBN:963606170X</dcterms:identifier>
  <bibo:isbn10>963606170X</bibo:isbn10>
  <bibo:isbn>963606170X</bibo:isbn>
  <dcterms:language>hun</dcterms:language>
  <dcterms:language>hun</dcterms:language>
- <dcterms:subject>
  - <rdf:Description>
    <dcam:memberOf rdf:resource="http://purl.org/dc/terms/UDC"/>
    <rdf:value>894.511-32</rdf:value>
  </rdf:Description>
</dcterms:subject>
<dcterms:creator rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/33589"/>
<dc:creator>Jókai Mór (1825-1904)</dc:creator>
<dcterms:title>Dekameron válogatás</dcterms:title>
<dcterms:publisher>Szentendre : Mercator Stúdió</dcterms:publisher>
<dcterms:description>Főcím a címképernyőről</dcterms:description>
<dcterms:subject>magyar irodalom</dcterms:subject>
<dcterms:subject rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/magyar_irodalom"/>
<dcterms:type>elbeszélés</dcterms:type>
<dcterms:type>elektronikus dokumentum</dcterms:type>
<dcterms:identifier>http://nbn.urn.hu/N2L?urn:nbn:hu-6982</dcterms:identifier>
<dcterms:type>no type provided</dcterms:type>
<dcterms:type>book</dcterms:type>
<dcterms:issued>2006</dcterms:issued>
<dcterms:date>2006</dcterms:date>
<dcterms:language>hun</dcterms:language>
<dcterms:audience>unknown</dcterms:audience>
</bibo:Document>
```


b) Nyomtatott folyóirat cikkének és a bennfoglaló folyóiratnak a rekordja:

<info:doi/10.1134/S0003683806040089> a bibo:Article ;
dc:title "Effect of argillaceous minerals on the growth of phosphate-mobilizing bacteria *Bacillus subtilis*"@en ;
dc:date "2006-01-01" ;
dc:isPartOf <urn:issn:23346587> ;
bibo:volume "42" ;
bibo:issue "4" ;
bibo:pageStart "388" ;
bibo:pageEnd "391" ;
dc:creator <http://examples.net/contributors/2> ;
dc:creator <http://examples.net/contributors/1> ;
bibo:authorList (<http://examples.net/contributors/2> <http://examples.net/contributors/1>) .

A folyóirat rekordja (részlet):

<urn:issn:23346587> a bibo:Journal ;
dc:title "Applied Biochemistry and Microbiology"@en ;
bibo:shortTitle "App Biochem and Biol"@en .

c) Interneten megjelenő napilap cikkének és a bennfoglaló dokumentumnak a rekordja (részletek):

<http://www.nytimes.com/2007/07/09/us/09cnd-penn.html> a bibo:Article;
dc:isPartOf <http://www.nytimes.com> ;
dc:date "2007-07-09" ;
bibo:uri "http://www.nytimes.com/2007/07/09/us/09cnd-penn.html".
dc:creator <http://examples.net/contributors/100> .

<http://www.nytimes.com> a bibo:Periodical ;
bibo:uri "http://www.nytimes.com" .
dc:title "New York Times" .

<http://examples.net/contributors/100> a foaf:Person;
foaf:givenname "Anahad" ;
foaf:family_name "O'Connor" .

d) Sorozat + konferenciaanyag + cikk bibliográfiai ontológia alapú sémája RDF/XML verzióban:

<http://bibliontology.com/content/complex-series-proceeding-article-use-case>

2. A dokumentumot azonosító URI

Példa az OSZK OPAC-jában:

Azonosítandó egy olyan forrás, ami megjelent (a gondolati tartalom elektronikus dokumentum formában nyilvánult meg) és jellemző adatait a bibliográfiai rekord tartalmazza, aminek rekord-azonosítója a rekord 001-es mezőjének tartalma. Az URI ebben az esetben a bibliográfiai rekordot, ezen keresztül az egész bibliográfiai forrást (a példában az elektronikus dokumentumot) azonosítja és nem az egyes adatait külön-külön. Az RDF keretrend szerben leírásra kerülő „dolog” (a subject) az URI-vel azonosított forrás, esetünkben egy http URI. Erről a forrásról azt állítom, hogy van címe (predicate), ami Dekameron (subject) A példában az adatok megjelenítése címkés formátumban történt, feldolgozása MARC csereformátumban történt.

1 / 1 Rövid megjelenítés MARC formátum Cédula formátum Rekord tárolása

EB 404/pdf / Digitális raktár

Szerző: [Jókai Mór \(1825-1904\)](#)

Cím és szerzőségi közlés: **Dekameron [elektronikus dok.] : válogatás / Jókai Mór**

Elektr. dok. jell.: Szöveg (pdf : 1.2 MB) (lit : 546 KB)

Megjelenés: Szentendre : Mercator Stúdió, cop. 2006

Tárgyszavak: [magyar irodalom](#)
[elbeszélés](#)
[elektronikus dokumentum](#)

Osztályozás: [894.511-32](#)

Megjegyzések: Főcím a címképernyőről
Működési követelmények: Adobe Reader / MS Reader

ISBN : 963-606-169-6 (pdf)
963-606-170-X (lit)

Elektr. hozzáférés: <http://nbn.urn.hu/N2L?urn:nbn:hu-6982>

Lelőhely: [B1](#)

Raktári jelzet: EB 404/pdf
EB 404/lit

Szolgáltatások

Kiadói adatok: [Mercator Stúdió](#)

OpenURL: [Linkszolgáltatás](#)

Hozzáadás a kedvencekhez: [BOOKMARK](#)

OSZK borító: [Nincs borító!](#)

Google Books borító: [Nincs borító!](#)

Cool URI: <http://nektar.oszk.hu/hu/manifestation/2645471>

3. Linked Data:

- A DPLA (Digital Public Library of America) és az Europeana egyaránt jó big data példa a művészetek és a bölcsész tudományok területén. Ezek a szervezetek egyrészt adatforrásként szolgálnak (az általuk biztosított API szolgáltatások révén), másrészt nagy adatfeldolgozó szervezetek is. Gondosan és folyamatosan fejlesztik az adatmodelljüket, és fontosnak tartják a szemantikailag gazdag metaadatokat, mert ezeknek köszönhetően a felhasználóik intuitívabb, intelligensebb módokon tudnak keresgélni a gyűjteményeikben.
- A University of Nevada, Las Vegas Linked Data projektje:
Southwick, Silvia B. és Lampert, Kory K.: Transforming CONTENTdm Metadata into Linked Open Data. 2013.
<<http://www.contentdm.org/USC/training/2013/Lampert-Southwick-20131205.pdf>>
- Az OSZK személyek, testületek nevének linkelt adataihoz használt szótára a FOAF.

Például Jókai Mór névvariációi <<http://nektar.oszk.hu/data/auth/33589>>

- A Library of Congress tárgyszórendszere alapja a Linked Data alkalmazásnak.
Például a *Drama* és a *Literature* fogalmi hierarchája, ahol a 155-ös mező a kontrollált alak, a 455-ös mező a *lásd* értelmű utalás, az 555 a *lásd még* értelmű hivatkozás:

155 Drama [gp2014026297]	155 Literature [gp2014026415]
455 UF Dramas	455 UF Belles-lettres
455 UF Plays	455 UF Creative writing
455 UF Playscripts	455 UF Literary anthologies
455 UF Scripts, Stage	455 UF Literary collections
455 UF Stage plays	680 This heading is used as a genre/form heading for collections of literary works that are composed of multiple genres and/or forms to which more specific headings such as Lyric poetry or Science fiction cannot be applied.
455 UF Stage scripts	
455 UF Theatrical works	
555 BT Literature	

További példákat itt talál:

http://www.loc.gov/search?new=true&q=linked+data+&search_button=GO

3. SKOS. Tárgyszórendszerek, teauruszok, taxonómiák webes reprezentálása A példában a magyar irodalom SKOS szisztéma szerint (<http://nektar.oszk.hu/data/auth/magyar%20irodalom>)

–<rdf:RDF>

–<skos:Concept rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/magyar_irodalom">

<skos:inScheme rdf:resource="http://www.oszk.hu/thesaurus/term"/>

<dc:source>OSZK teaurusz</dc:source>

<dc:type>term</dc:type>

<skos:prefLabel xml:lang="hu">magyar irodalom</skos:prefLabel>

–<skos:definition xml:lang="hu">

A nem szomszédos államok magyar irodalma (az "amerikai magyar irodalom" kivételével) a "határon túli magyar irodalom" és az adott állam, terület deszkriptorával osztályozandó

</skos:definition>

–<skos:definition xml:lang="hu">

A szomszédos államok magyar irodalmának önálló deszkriptorai vannak

</skos:definition>

<skos:broader rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/európai_irodalom"/>

<skos:broader rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/finnugor_népek_irodalma"/>

<skos:broader rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/irodalom"/>

<skos:narrower rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/határon_túli_magyar_irodalom"/>

<skos:narrower rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/hungarikum"/>

<skos:narrower rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/régi_magyar_irodalom"/>

<skos:related rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/magyar_irodalom_története"/>

<skos:related rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/cigány_irodalom"/>

<skos:related rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/határon_túli_magyarság"/>

<skos:related rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/magyar_nyelv"/>

<skos:related rdf:resource="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/magyarországi_idegen_nyelvű_irodalom"/>

</skos:Concept>

</rdf:RDF>

4. **OWL webontológia.** Több névazonosítóval rendelkező nevek kapcsolatának létrehozásához használt owl webontológia, például Csiffáry Gabriella az OSZK ID-jével és a VIAF-ból elérhető más alakokkal (<http://nektar.oszk.hu/data/auth/0>) és (<http://viaf.org/viaf/15072402/>):

```
- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/0">
  <owl:sameAs rdf:resource="http://viaf.org/viaf/15072402"/>
</rdf:Description>
```

Gimesi Antal névrekordja RDF keretrendszerben az OSZK állományában (<http://nektar.oszk.hu/data/auth/34568>) owl-kapcsolattal a VIAF-hoz:

```
- <rdf:RDF>
- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/34568">
  <foaf:givenName>Antal</foaf:givenName>
</rdf:Description>
- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/34568">
  <dbpprop:birthYear>1926</dbpprop:birthYear>
</rdf:Description>
- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/34568">
  <foaf:name>Gimesi Antal (1926-)</foaf:name>
</rdf:Description>
- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/34568">
  <foaf:name>Antal Gimesi</foaf:name>
</rdf:Description>
- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/34568">
  <foaf:name>Gimesi Antal</foaf:name>
</rdf:Description>
- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/34568">
  <owl:sameAs rdf:resource="http://viaf.org/viaf/121391833"/>
</rdf:Description>
- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/34568">
  <foaf:name>Antal, Gimesi (1926-)</foaf:name>
</rdf:Description>
- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/34568">
  <foaf:familyName>Gimesi</foaf:familyName>
</rdf:Description>
- <rdf:Description rdf:about="http://nektar.oszk.hu/resource/auth/34568">
  <rdf:type rdf:resource="http://xmlns.com/foaf/0.1/Person"/>
</rdf:Description>
</rdf:RDF>
```

Munkatevékenység bemutatása (folyamat, reprodukció lehetősége):

A British National Bibliography adat-modelljének elemzése

A Linked Data alkalmazása az Országos Széchényi Könyvtár gyakorlatában:

- az OSZK katalógusának és az OSZKDK állományának összefüggése
- források és azonosítók
- az URI-k szerepe a rekordokban
- elemzendő, hogyan valósul meg az RDFmodell.

A Linked Data alkalmazása az Europeana és a Library of Congress gyakorlatában. Fájlok elemzése.

Gyakorlati kipróbálás, reprodukció:

Digitális források keresése és azonosítása, a metaadat-séma és a metaadat-típusok megállapítása az Europeana, az American Memory és az OSZKDK állományának keresésén keresztül.

Ellenőrzés módja, ellenőrzési pontok:

Az ismeretek elsajátításának ellenőrzése a házi feladat értékelésén keresztül valósul meg. Ellenőrzési pontok:

- az alkalmazott metaadat-séma felismerése
- a metaadat-típusok felismerése

Minőségbiztosítási kötelezettségek:

Nem releváns

Hibalehetőségek ismertetése:

- az alkalmazott metaadat-séma és metaadat-típus hibás megnevezése,
- a forrásazonosító szerepének nem ismerése,

Értékelés, javaslatok, rendszerezés:

A gyakorlati oktató a házi feladat szöveges értékelését követően a hallgatóval közösen megvitatja az eredményeket, kiszűri a hibákat, amiket a hallgatónak javítania kell.

Házi feladat:

Digitális archívumok forrásainak keresése, a találati rekordok elemzése a szemantikus web elemeinek szempontjából.

1. **Keresse** az Europeanaban Boticelli *La Primavera* című festményét! A keresés eredménye: [http://www.europeana.eu/portal/record/08501/Athena_Update_ProvidedCHO_Bildarchiv_Foto_Marburg_obj_00154983_1_041_795.html?start=1&query="+La+primavera+alessandro+filipepi+uffizi&startPage=1&qt=false&rows=24](http://www.europeana.eu/portal/record/08501/Athena_Update_ProvidedCHO_Bildarchiv_Foto_Marburg_obj_00154983_1_041_795.html?start=1&query=)

A keresés eredménye a festmény, illetve a festményről készült fotó digitalizált változata, ami a Bildarchiv Foto Marburg gyűjteményében található és a képzőművészeti és építészeti Bildindex ben kereshető. Ide vezet el az Europeana találat.

<http://www.bildindex.de/dokumente/html/obj00154983#home> Ehhez szükség van az objektum azonosítójára (Identifier: obj/00154983), amit a Bildindexben a fájlnev is tartalmaz.

Ezen a linken Botocelli La Primavera című festményéről készült fotó adatrepresentációját láthatja LIDO séma szerint: http://www.lido-schema.org/documents/examples/LIDO-Example_FMobj00154983-LaPrimavera.xml

Elemezze az Europeanban látható adatokat a festmény, a szerző, a téma és a weben történő megtalálhatóság szempontjából! Ugyanezt az elemzést végezze el a LIDO séma szerint is!

Azt is figyelje meg, lát-e webszüretelésre utaló adatot!

2. Az első témakör tárgyalásánál keresett egy színházi plakátot a British Library katalógusában. Ez volt a feladat:

Keresse a Programme for the Canterbury Theatre of Varieties, Monday, 25 March 1889 című plakátot a British Library *Evanion Collection of ephemera* nevű digitális gyűjteményében! A keresés útvonala: www.bl.uk/Discover/Online Gallery/Online Gallery overview/ejoy online exhibition/Evanion Collection of ephemera. Itt keressen: *Search within this collection*. Milyen metaadatok jellemzik ezt a digitalizált forrást? Milyen különbséget lát a könyvtári katalógusban történő keresés, e keresés találati listája és a BL digitális gyűjteményében történő keresés és annak eredménye között?

Ismét keresse meg ezt a plakátot és a jobb egérgombbal a képre kattintva megjelennek azok a metaadatok, amelyek lehetővé teszik, hogy a keresőmotorok felismerjék a kép adatait és a plakát kereshető legyen a weben. Melyek ezek az adatok?

3. Ezen a linken: <http://bnb.data.bl.uk/doc/resource/006893251.rdf> a Brit Nemzeti Bibliográfia egy rekordját látja RDF keretrendszerben. (Roger Hilsman: American guerrilla). Elemezze a rekordot a szemantikus web szempontjából!
4. Erről az oldalról http://datahub.io/dataset/bluk-bnb/resource/11e18177-3c02-451f-9dc6-62532f8aaebe?inner_span=True ugyanannak a rekordnak különböző formátumait látja. Hasonlítsa össze, hogy a különböző formátumokból milyen adatok nyerhetők ki!
5. Keresse az *American guerilla* című könyvet a WorldCat-ban (www.worldcat.org) és elemezze a találati oldalon levő Linked Data információkat!

7. Befejező foglalkozás (javasolt óraszám: 0,5 óra)

Tapasztalatok megvitatása, ismeretek rendszerezése, jövőre vonatkozó javaslatok megfogalmazása

Tanulók munkájának összefoglaló értékelése

A tanulók gondolkodásában végbement változások értékelése

IV.4.2. A gyakorlati képzés javasolt feladatai

Gyakorlandó terület ⁹	Témakör megnevezése	Ismeretközlés	Alkalmazás	Ellenőrzés, értékelés
Metaadatok típusainak és szerepüknek a felismerése	Metaadatok típusainak (leíró, adminisztrációs, szerkezeti, megőrzési) megállapítása, szerepük felismerése a digitális forrás azonosításában, visszakeresésében és megőrzésében.	Metaadatsémák és keretrendszer- rek: MARC 21, a Dublin Core, MODS, ISBD-k , RDA, PREMIS, METS, RDF, a MSZ 3440-es szabványcsalád és a MADS, Az FRBR, a FRANAR A CRM CIDOC Conceptual Reference Model	Keresse Emily Brontë Wuthering Heights című művét F. H. Cornish átdolgozásában középfokú nyelvtudással rendelkező tanulók számára. Megjelent a Macmillan Readers sorozatban 2005-ben. (Korábbi kiadások is jók). Keressen plakátot a British Library katalógusában, például ezt: Programme for the Canterbury Theatre of Varieties, Monday, 25 March 1889. Miért nem találja? Keresse ugyanezt a plakátot a British Library <i>Evanion Collection of ephemera</i> nevű digitális gyűjteményében! A keresés útvonala: www.bl.uk/Discover/Online Gallery/Online Gallery overview/ejoy online exhibition/Evanion Collection of ephemera. Itt keressen: <i>Search within this collection</i> . Milyen metaadatok jellemzik ezt a digitalizált forrást? Milyen különbséget lát a könyvtári katalógusban történő keresés, e keresés találati listája és a BL digitális gyűjteményében történő keresés és	Keresés eredményes végrehajtása, a témakör leírásánál feltett kérdésekre adott válaszok

⁹ A feladatok kapcsolódjanak a Feladatprofilban meghatározottakhoz.

			annak eredménye között?	
Dinamikus weblap, e-folyóirat, szöveg, kép, multimédia, részdokumentum leíró adatainak megállapítása	A digitális források leíró adatai nemzeti és nemzetközi hálózatokban.	Az eredeti dokumentumtípus jellemzőinek tükröződése, illetve változásai a digitalizálással, az elektronikus bibliográfiai forrás jellegzetességei.	A 4.1. alfejezetben a 2. témakörnél Johanna a máglyán című színelőadás kritikájáról készült bibliográfiai tétel elemzése, az adatok értelmezése.	Az elektronikus dokumentum tulajdonságainak felismerése
A MARC formátumú bibliográfiai rekord mezőinek, almezőinek, az indikátoroknak a szerkesztése.	Az adatrepresentáció formális modelljei.	Az ISBD-k alkalmazása a MARC 21 szabvány mezőstruktúrájában. A bibliográfiai rekord funkcionális követelményei. MARC 21 adatok XML struktúrában és DC-ban.	Három bibliográfiai rekord készítése HUNMARC vagy MARC 21 formátumban a 4.1. alfejezetben a 2. témakörnél leírt szempontok szerint.	Az elektronikus forrás MARC bibliográfiai rekordjainak szerkesztése, mezők, almezők, indikátorok alkalmazásának minősége.
Az authority rekord mezőinek és almezőinek szerkesztése, rekordok elemzése a LOC authority állományából és a VIAF-ból. Utalások az authority rekordban	A névtér elemei, mint a forrás hozzáférési pontjai	A besorolási rekordok indexálományai.	<ol style="list-style-type: none"> 1. A Library of Congress MARC formátumú névtér-szolgáltatásának elemzése Márai Sándor névrekordján keresztül. 2. Mark Twain személynevet leíró authority rekord elemzése a LOC és a VIAF szolgáltatásban az adatkapcsolatok, a hitelesség szempontjából. 3. Kolozsvár városnév authority rekordjának elemzése a LOC és a VIAF szolgáltatásában. 	<ul style="list-style-type: none"> – authority rekord mezőinek értelmezése, szerkesztése, különös tekintettel a 1XX, a 4XX és az 5XX mezőkre. – A LOC authority állományának és a VIAF-szolgáltatásnak az ismerete, – a névtér elemeinek név-egységesítése, az utalói alakok szerkesztése,
Tárgyszórendszerek, tezauruszok, ontológiák alkalmazása az egyes gyűjteményekben,	Metaadatsémák, ontológiák és a szemantikus web	SKOS szótárak, a linkelt adat lehetséges alkalmazásai. A vizualizáció.	RDF állítás megfogalmazása a IV.1. alfejezet 5. témakörénél megadott FOAF forma alapján (Jimmy Wales) A VIAF elemzése a vizualizáció, a névterek nemzetközi összekapcsol-	– bibliográfiai rekordok értelmezése különféle formátumokban (MARC, DC, METS, MODS, RDF),

<p>megfeleltetés a szemantikus web követelményeinek.</p>			<p>hatósága, az adatok további felhasználhatósága szempontjából. Egy személynév, egy földrajzi név, egy testületi név, egy tárgyszót kiválasztása alapján a LOC tárgyszórendszerének elemzése.</p>	<p>– az RDF/XML specifikációjú bibliográfiai ontológia jelentőségének felismerése a katalógusrekordok szemantikus weben történő megjelenésében.</p>
<p>Digitális források keresése és azonosítása, a metaadat-séma és a metaadat-típusok megállapítása az Europeana és a British Library, valamint a WorldCat rekordjainak keresésén keresztül.</p>	<p>A nemzeti könyvtárak által használt metaadatok újrahaznosítása, a keresési modellek és megjelenítési technikák alkalmazása digitális archívumokban.</p>	<p>A Linked Open Data és alkalmazásai. Az Europeana adatmodell. Az aggregátorok szerepe a digitális könyvtárak állományának alakításában. A bibliográfiai ontológia. Tárgyszórendszerek, tezaszók, taxonómiák webes reprezentálása. Az OWL webontológia.</p>	<p>Boticelli <i>La Primavera</i> című festményének keresése az Europeana-ban és a találat elemzése a festmény, a szerző, a téma és a weben történő megtalálhatóság szempontjából! Ugyanennek az elemzésnek az elvégzése a LIDO séma szerint is! A webszűrőre utaló adatok megfigyelése. Színházi plakát keresése a British Library katalógusában, a weben történő megjelenéshez szükséges adatok felismerése. A Brit Nemzeti Bibliográfia elemzése a szemantikus weben történő megjelenés szempontjából. A Linked data információk felismerése a WorldCat-ban történő keresés során.</p>	<p>– az alkalmazott metaadat-séma és metaadat-típusok felismerése</p>

Módszertani útmutató a gyakorlati képzés javasolt feladatelemihez

Ismeretközlés

A gyakorlatvezető oktató feladata. Funkciója kettős: egyrészt a kapcsolódó elméleti ismeretek, szakmai anyag felelevenítése, másrészt az elvégzendő feladat konkrét és részletes elmagyarázása. A gyakorlati oktatásban ez legtöbbször szóbeli közlés formájában valósul meg, de lehetséges írásban, vagy elektronikus csatornák közvetítésével is.

Az oktató szóbeli ismeretközlése megfelelő hangerővel, a jó stílus ismérveinek betartásával történjen, alkalmazva a szemléltetés mozzanatait is. A szemléltetés képekkel, ábrákkal, sematikus rajzokkal, vetített számítógépes diasorozattal (ppt.), vagy akár kép- és hanganyagok felhasználásával történhet. Maga az élőbeszéd is lehet szemléletes, ha a mondanivaló életszerű példákkal kerül alátámasztásra. A leghatásosabb szemléltetés magának a szóban forgó objektumnak (pl.: bizonylat) konkrét bemutatása, „kézbe-adása”.

Az ismeretközlést végző személy törekedjen a hallgatóság figyelmének folyamatos fenntartására. Ezt szolgálja a magyarázat (előadás) logikus felépítése; példák, az életből származó valós esetek bemutatása, elemzése; érdekes (esetenként meglepő) tények, adatok közlése. A tömör és világos fogalmazás, a megfelelő hangsúlyozás, a beszéd monotonitásának elkerülése szintén hozzájárul a figyelem tartós fennmaradásához. Ugyanezt szolgálja a magyarázat megszakítása interakciókkal (kérdések megfogalmazásának ösztönzése a hallgatóság részéről; a jelenlévők bevonása egy-egy érdekes tény, adat, elmélet megvitatásába).

Alkalmazás

A gyakorlaton részt vevő hallgatók feladata. A korábban megismert elméleti (szakmai) anyag felelevenítésével, a gyakorlatvezető oktató által adott magyarázat és iránymutatás alapján önálló munkavégzés keretében kell valós helyzetben problémafeltárást, majd a megfelelő műveleteket elvégezniük.

A korábban tanultak alkalmazása során újabb tapasztalatokhoz jutnak a résztvevők, rögzítik magukban az adott helyzet megoldására szolgáló algoritmust – az alkalmazás tehát egyben tanulási folyamat is.

Ellenőrzés, értékelés

Mind a gyakorlatvezető oktató, mind a részt vevő hallgatók oldalán felmerülő feladat. A hallgató ellenőrzi saját tevékenységét, önértékelést végez munkájáról és kompetenciáinak fejlődéséről. A gyakorlatvezető oktató értékeli a hallgatók tevékenységét; megvizsgálja, hogy kialakultak és megszilárdultak-e az adott tevékenységi területen elvárt kompetenciáik.

Az ellenőrzés során mind a tevékenység folyamatát, annak résztevékenységeit, mind a tevékenység eredményét vizsgálni kell.

Az értékelés többféle módon történhet; lehet szöveges, skálás, érdemjegyes, illetve megvalósítható checklista alapján.

A gyakorlatvezető oktató nagyon fontos feladata a hallgatóban kialakuló változások értékelése: gyarapodott-e szakmai tudása, gyakorlati tapasztalata, hogyan változtak kompetenciái – ezek sorában attitűdje, munkamagatartása. Fontos, hogy az értékelést a gyakorlatvezető és a hallgató közötti megbeszélés kövesse, melynek keretében a hallgató önértékelése szembesíthető a gyakorlatvezető oktató által készített minősítéssel. Ennek a megbeszélésnek a még fejlesztendő területek kijelöléséhez kell vezetnie. (Lásd erről az EREDMÉNYPROFIL c. fejezetben írottakat is.)

V. Eredményprofil

V.1. Értékelés = 4.2.

A gyakorlati idő végén megtörténik a hallgatók kompetenciafejlődésének értékelése. A hallgató és a gyakorlatvezető oktató egymástól függetlenül értékeli a hallgató gyakorlati teljesítményét és kompetenciafejlődését az alábbi táblázat segítségével. A hallgató önértékelést végez, a gyakorlati oktató a feladatprofilhoz hasonlítja a hallgató teljesítményét és ez alapján értékeli. A különbségeket megvitatják és kijelölik a jövőben fejlesztendő területeket annak érdekében, hogy a hallgató a munka világában önállóan megállja a helyét a főiskola elvégzése után.

Feladatprofilban megnevezett tevékenységek ¹⁰	Checklist ¹¹	Szakmai ismeretek kategóriája ¹²	Szakmai készségek kategóriája ¹³	A feladatmegoldás értékelése (1-elégtelen, 2-elégséges, 3-közepes, 4-jó, 5-jeles)
Metaadatok típusainak és szerepüknek a felismerése				
Dinamikus weblap, e-folyóirat, szöveg, kép, multimédia, részdokumentum leíró adatainak megállapítása				
A MARC formátumú bibliográfiai rekord mezőinek, almezőinek, az indikátoroknak a szerkesztése.				
Az authority rekord mezőinek és almezőinek szerkesztése, rekordok elemzése a LOC authority állományából és a VIAF-ból. Utalások az authority rekordban				
Tárgyszórendszerek, tezaurusok, ontológiák alkalmazása az egyes gyűjteményekben, megfeleltetés a szemantikus				

¹⁰ A IV.1. fejezetben megnevezett feladatprofil alapján. (IV.1. Feladatprofil)

¹¹ A Checklist arra szolgál, hogy pipálással meg tudja jelölni az oktató, hogy az adott feladatot volt-e módja kipróbálni a hallgatónak.

¹² Az alább szereplő „Szakmai ismeretek alkalmazási típusa” táblázat kategóriái alapján „A”, „B”, „C”, „D” vagy „E” típus lehet.

¹³ Az alább szereplő „Szakmai készségek szintjei” táblázat kategóriái alapján 1, 2, 3, 4 vagy 5 lehet.

web követelményeinek.				
Digitális források keresése és azonosítása, a metaadat-séma és a metaadat-típusok megállapítása az Europeana és a British Library, valamint a WorldCat rekordjainak keresésén keresztül.				

Szemponatok az értékeléshez¹⁴:

- jeles(5) Hibátlan feladatmegoldás, a művelet eredménye kifogástalan; a feladat elvégzésére fordított idő- és anyagrafordítás az előírt intervallumban mozog.
- jó (4) Nem tökéletes, de jó színvonalú feladatmegoldás, a művelet eredményét nem kell javítani; a feladat elvégzésére fordított idő- és anyagrafordítás alig tér el az előírt értéktől.
- közepes (3) Elfogadható színvonalú feladatmegoldás, a művelet eredménye legfeljebb apró korrekcióra szorul; a feladat elvégzésére fordított idő és anyagrafordítás nem tér el nagymértékben a szokásostól.
- elégséges(2) Gyenge színvonalú feladatmegoldás, a művelet eredménye hibás, hiányos, de javítható; a feladat elvégzésére fordított idő- és anyagrafordítás jelentősebben eltér a szokásostól.
- elégtelen(1) Rossz feladatmegoldás, a művelet eredménye hibás, hiányos, nem javítható.

¹⁴ Az értékelési szempontok a feladatmegoldás eredményessége, és a munkavégzés hatékonysága alapján, e két értékelési kritériumot kombinálva javasolják a minősítés kialakítását. Az elsődleges szempont az eredmény, a produktum/művelet tényleges használhatósága.

Szakmai ismeretek alkalmazásai típusai

<i>Szakmai ismeretek¹⁵ alkalmazási típusa</i>	Értelmezése
<i>„A” típus</i>	Önálló, gyors és hibátlan ismeretalkalmazás (a legmagasabb szint). Ilyen típusú ismeretalkalmazást olyan munkafeladatok esetében célszerű megkövetelni, ahol a munkafeladat kockázattal jár (baleseti, környezeti, kártételi stb.); egyszerűek, előre tervezhetők, ismerhetők a körülmények, feltételek; valamint a kompetencia pótolhatatlan, hiánya vagy hibázás esetén meghiúsul a munkatevékenység.
<i>„B” típus</i>	A szokásos munkahelyi körülmények között hibátlan ismeretalkalmazás, hibázás esetén meghiúsul a munka-tevékenység.
<i>„C” típus</i>	A szokásos munkahelyi körülmények között közvetlen személyes vezetői, szakmai irányítás, közreműködés nélkül, de források, segédeszközök igénybevételének lehetősége mellett; tájékozódásra, előzetes próbára, segédtevékenységekre is elegendőidő alatti; összességében, illetve önellenőrzés és javítás után megfelelő minőségű eredménnyel történő ismeretalkalmazás.
<i>„D” típus</i>	Részben közvetlen személyes vezetői, szakmai irányítással, részben önállóan végzett megfelelő ismeretalkalmazás.
<i>„E” típus</i>	A szokásos munkahelyi körülmények között vezetői, szakmai irányítás mellett, személyes, a feladatra célzott segítség lehetősége mellett; kérdésfeltevésre, feladat közbeni értelmezésre, tájékozódásra, eszközhasználatra elegendő idő alatti; a hiba ismeretében javított, legalább egyes meghatározó részleteiben megfelelő minőségű ismeretalkalmazás.

¹⁵ A szakmai ismereteken a foglalkozás/munkakör alapvető feladatainak ellátásához szükséges elméleti és gyakorlati ismereteket, valamint azok alkalmazását értjük.

Szakmai készségek szintjei

<i>Szakmai készségek¹⁶ szintjei</i>	<i>Értelmezése</i>
<i>5. szint</i>	A szokásostól eltérő munkahelyi körülmények között is képes a tanult ismeretek magas szintű, önálló, gyors, hibátlan és szakszerű alkalmazására, tevékenységének és a munka eredményének önálló ellenőrzésére.
<i>4. szint</i>	A szokásostól eltérő munkahelyi körülmények között, közvetlen vezetői, illetve szakmai irányítás nélkül, önállóan, gyorsan, kevés hibával képes a tanult ismeretek szakszerű alkalmazására, a munka eredményének ellenőrzésére, a feltárt hibák javítására.
<i>3. szint</i>	Szokásos munkahelyi körülmények között közvetlen vezetői, illetve szakmai irányítás nélkül, források és segédeszközök igénybevételével képes a tanult ismeretek önálló, gyors és szakszerű alkalmazására, a feltárt hibák javítására.
<i>2. szint</i>	Szokásos munkahelyi körülmények között, rendszeres irányítás mellett képes a munkavégzésre, illetve a feladat ellátására, a hibák segítséggel történő feltárására és azok önálló javítására.
<i>1. szint</i>	Szokásos munkahelyi körülmények között folyamatos irányítás és célzott segítségnyújtás mellett képes a munkavégzésre, illetve a feladat ellátására, az ismeretek megfelelő minőségű alkalmazására.

V.2. Fejlesztendő területek

A hallgató önértékelése és a gyakorlatvezető oktató értékelésének összehasonlítása során megállapíthatók azok a kompetenciák, készségek vagy tudásanyag, amely a mindennapi munka világában a sikeres munkavégzéshez szükséges, és amelyeket még a hallgatónak fejlesztenie kell. Ezek a következők:

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.

VI. Áttekintendő anyagok

VI.1. Ajánlott kiegészítő szakmai irodalom

Heery, Rachel – Anderson, Sheila: Digital repositories review. UKOLN–AHDS, 19 February 2005.

URL: http://www.jisc.ac.uk/uploaded_documents/digital-repositories-review-2005.pdf

¹⁶ A szakmai készségeken a foglalkozás/munkakör szokásos feladatainak ellátásához szükséges, begyakorolt tevékenységeket értjük. Végrehajtása jártasság- vagy készségszinten megy végbe. Az utóbbi, magasabb szinten a művelet már automatikusan megy végbe; a tevékenység elemei rutinszerűen egymást követik.

Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára. Minerva. Publikálás az interneten. Repozitóriumok. URL:
http://minerva.mtak.hu/?page_id=503

Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára. Minerva. Repozitórium. URL:
http://minerva.mtak.hu/?page_id=1058

MTMT rendszerrel együttműködő repozitóriumok minősítésének ajánlásai : repozitóriumok minősítése. <https://www.mtmt.hu/system/files/mtak_tamop_repozitoriumok_101_v4c.pdf>

Directory of Open Access Journals (DOAJ) <www.doaj.org/doaj?uiLanguage=en>
STENSON, Linnéa. The development of Directory of Open Access Journals. In: Drótos László. A Directory of Open Access Journals története dióhéjban. In: *Tudományos és műszaki tájékoztatás*, 58. évfolyam (2011) 8. szám. <http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5527&issue_id=529>

Az open access repozitóriumok listája megtalálható: The Directory of Open Access Repositories (OpenDOAR). <<http://opendoar.org/index.html>> oldalon.

Lásd még az egyes témaköröknél feltüntetett irodalmat.

VI.2. Az ágazat működését és tevékenységét befolyásoló jogszabályok

A könyvtári szakterületet érintő fontosabb jogszabályok jegyzéke :

1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről

60/1998. (III. 27.) Korm. rendelet a sajtótermékek kötelempéldányainak szolgáltatásáról és hasznosításáról

64/1999. (IV. 28.) Korm. rendelet a nyilvános könyvtárak jegyzékének vezetéséről

165/1999. (XI. 19.) Korm. rendelet az Országos Könyvtári Kuratóriumról

73/2003. (V. 28.) Korm. rendelet az Országos Dokumentum-ellátási Rendszerről

14/2011. (IV.7.) NEFMI rendelet a nyilvános haszonkölcsönzésért a szerzőt megillető díj megállapításához és felosztásához szükséges adatokról, valamint az adatszolgáltatásra kötelezett nyilvános könyvtárakról

22/2005. (VII.18.) NKÖM rendelet a muzeális könyvtári dokumentumok kezelésével és nyilvántartásával kapcsolatos szabályokról

EU-s irányelvek, ajánlások

Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) az információs társadalomban érvényesülő szerzői és kapcsolódó jogok egyes kérdésekben történő összehangolásáról;

Az Európai Parlament és a Tanács 96/9/EK irányelve (1996. március 11.) az adatbázisok jogi védelméről;

A Bizottság 2006/585/EK ajánlása (2006. augusztus 24.) a kulturális anyagok digitalizálásáról és online hozzáférhetővé tételéről, valamint a digitális megőrzésről

VI.3. Az adott vállalkozás áttekintendő dokumentumai

Ezeket a dokumentumokat a gyakorlatvezető jelöli ki a hallgató számára annak megjelölésével, hogy azok kötelezően, vagy ajánlottan megismerendők¹⁷.

VI.4. Ajánlott honlapok (a honlapok utolsó megtekintése 2015. április 23.)

The Bibliographic Ontology [weblap]. <<http://bibliontology.com/>>

Bibliography in the Digital Age, IFLA Satellite Meeting, National Library of Poland, Warsaw, 9 August 2012. A konferencia honlapja az előadások bemutatóival <http://bn.org.pl/ifla-2012>

British Library. Collection Metadata. <http://www.bl.uk/bibliographic/datafree.html>

British National Bibliography (BNB) - Linked Open Data. < <http://datahub.io/dataset/bluk-bnb>>

Core Registry < <http://cores.dsd.sztaki.hu/>>

Datahub.<www.datahub.io>

Dublin Core Metadata Initiative <<http://dublincore.org/documents/dcmi-terms/>>

Europeana. <Europeana.eu>

FOAF <http://www.foaf-project.org/>

FOAF Vocabulary Specification 0.99. Namespace Document 14 January 2014 - Paddington Edition. < <http://xmlns.com/foaf/spec/>>

Getty Vocabularies. <<http://www.getty.edu/research/tools/vocabularies/index.html>>

INTERNATIONAL COUNCIL OF MUSEUMS: The CIDOC Conceptual Reference Model. <http://www.cidoc-crm.org/official_release_cidoc.html#>

International Standard Name Identifier
< <http://www.isni.org/>>

Joint Steering Committee: RDA [honlap]. <<http://www.rda-jsc.org/rda.html>>

Library of Congress. American Memory.
<<http://memory.loc.gov/ammem/index.html>>

Library of Congress Linked Data Service : Authorities and Vocabularies. <<http://id.loc.gov/>>

LibraryThing. < <https://hu.librarything.com/>>

Linked Data : Connect Distributed Data across the Web. < <http://linkeddata.org/>>

Linked Open Vocabularies.< <http://lov.okfn.org/dataset/lov>>

MADS : Metadata Authority Description Schema : Official Website < <http://www.loc.gov/standards/mads/>>

The Music Ontology (zenei vonatkozású adatok publikálása a weben): <http://musicontology.com/>

Ontology-browser : An OWL Ontology and RDF (Linked Open Data) Browser

¹⁷ Pl. Etikai Kódex, Minőségbiztosítási Kézikönyv, Stratégia, stb.

<<https://code.google.com/p/ontology-browser/>>

PREMIS: < <http://www.loc.gov/standards/premis/>>

VIAF: The Virtual International Authority File.< <http://www.viaf.org/>>

RDF Schema 1.1 < http://www.w3.org/TR/rdf-schema/#ch_summary>

Artstor: <http://www.artstor.org/>

DOI Wikipedia reference generator <http://reftag.appspot.com/doiweb.py>

ISO. Standards catalogue.

<http://www.iso.org/iso/home/store/catalogue_ics/catalogue_ics_browse.htm?ICS1=35&ICS2=240&ICS3=30&>

Open access [weblap] = Nyílt hozzáférés. <http://www.open-access.hu/>

OpenLink RDF Browser < http://semanticweb.org/wiki/OpenLink_RDF_Browser>

SKOS/Datasets. < <http://www.w3.org/2001/sw/wiki/SKOS/Datasets>>

Országos Széchényi Könyvtár Digitális Könyvtár.

<http://oszkdk.oszk.hu/> [2015. április 30.]

Wikidata

<<https://www.wikidata.org/wiki/Q379621#sitelinks-wikipedia>>

World Digital Library.

<<http://www.wdl.org/>> [2015. április 30.]

VII. Kérdőív a gyakorlaton részt vett hallgató számára

Kérem, hogy a gyakorlati képzés befejezését követően válaszoljon az alábbi kérdésekre!

1. Jó döntésnek tartja-e, hogy részt vett a gyakorlatorientált képzési rendszerben?

- igen
- nem

Ha a válasza „Nem” volt, kérem indokolja állásfoglalását!

.....

.....

.....

.....

2. Kapott-e segítséget a gyakorlólhelyen a feladatai elvégzéséhez?

- igen, rendszeresen
- igen, alkalmanként
- szinte soha
- egyáltalán nem

3. Milyen adottságokkal rendelkezett a gyakorlóhely az Ön szakterületére vonatkozóan (végzendő feladatok, döntési lehetőségek, felszereltség)?

- kiváló
- jó, megfelelő
- elfogadható
- rossz

4. Milyen volt a munkahelyi légkör? Hogyan fogadták Önt, mint gyakornokot?

- nagyon kedvező, jól éreztem magam a munkatársak között
- elfogadtak, de nem igazán foglalkoztak velem
- rossz, nem éreztem jól magam
- egyéb:

5. Milyennek ítéli meg a munkahely berendezéseinek, felszereltségének technikai színvonalát?

- megfelel a XXI. század kihívásainak
- korszerű, de nem csúcstechnika
- nem korszerű, de megbízhatóan működik
- elavult, gyakran meghibásodik

6. Jellemezze gyakorlatvezetőjét! (Csak egyet, a legjellemzőbbet válassza az alábbiak közül!)

- utasítgat és kemény bírálattal illeti a nem tökéletes feladatmegoldást
- empátikus, segítőkész
- elnéző, nem kritizál
- jó szakember, kiváló mentor
- jó szakember, de nem tudja érthetően megmagyarázni/megmutatni az elvégzendő műveleteket
- ösztönzi az önálló, kreatív feladatmegoldást
- nem vár el (és tűr meg) önálló gondolatokat, mindet úgy kell csinálni, ahogyan ő kívánja
- fegyelmezettséget és pontosságot követelő, „katonás” alkat
- a szabályokhoz állandóan nem ragaszkodik, „laza” személyiség
- fő jellemzője az, hogy

7. Kérem írja le a saját szavaival, hogy mi volt a legjobb élménye a gyakorlat során?

.....

.....

.....

8. Kérem írja le a saját szavaival, hogy mi volt a legrosszabb élménye a gyakorlat során?

.....

.....

.....

9. Sorolja fel azokat a szakmai ismereteket, illetve kompetenciákat, melyekre a gyakorlat közben nagy szüksége lett volna, de nem kapta meg elméleti felkészítése során?

.....

.....

10. Milyen javaslatokat tudna megfogalmazni a gyakorlatszervezők számára?

.....